

बुँत्याइँदै लोपोन्मुख पोखरी

स्थानीय तहमा जनप्रतिनिधि आएपछि ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्त्वका पोखरी संरक्षणमा नगरपालिकाको विशेष पहल

■ लीला श्रेष्ठ (भक्तपुर)

मध्यपुर थिमिका सुख्खा रहेका दुई पोखरी निर्माणको चर्चा २५ वर्षअघिदेखि चलेको थियो। पुर्ननिर्माण गर्न उपभोक्ता समिति पनि बनेको थियो। अर्क १० वर्ष अघि त नगरपालिकाले १० लाख बजेट विनियोजन गरेको थियो। ०७१ मा ट्यांकरबाट पोखरीमा पानी राख्ने प्रयास गरियो, तर खन्याएको पानी नै अडिँएन। परिणाम स्थानीयका लागि बिस्कुन सुकाउने थलो बन्यो। वालवालिका फूटबल खेल्ने र भूकम्पपछि पीडितको टहरा समेत बनाइयो। स्थानीय निर्वाचनपछि जनप्रतिनिधि पोखरीलाई पुरानै अवस्थामा फर्काउन लागि परे। निर्माण सुरु भएको ६ महिनामा २०१५ अघिकै जस्तो पानीले भरिएको अवस्थामा ल्याउन उनीहरू सफल भए। पोखरी वरिपरि ईंटाको पर्खाल लगाइयो। त्यही पैदल मार्ग र टोलवासी टहलिन र आराम गर्न कुसीको समेत व्यवस्था गरिएको छ।

जनप्रतिनिधिले दुई पोखरी जस्तै मध्यपुर थिमिकै घाँसेमैदानमा परिणत भइसकेको विष्णुकुण्डलाई पनि पुरानै स्वरूपमा फर्काएका छन्। स्थानीयवासीका लागि टहल्ने मुख्य गन्तव्य विष्णुकुण्ड भएको छ। भक्तपुर नगरपालिकाले दूधपाटीको भाज्या पुखुलाई बिउँत्याएको छ। घाँसे मैदानलाई नगरपालिकाले मौलिक पुल निर्माण गरी आकर्षक पोखरीको स्वरूपमा ल्याइएको छ। त्यसैगरी, काठमाडौंको रानी पोखरीभन्दा पुरानो भक्तपुर-१ सल्लाघारीको रानी पोखरीको संरक्षणमा नगरपालिका जुटेको छ। पोखरी भारेले ढाँक्सिकेको थियो। वरिपरिको पर्खाल भत्किएर भग्नावशेषमा परिणत थियो। नगरपालिकाले सैनिक हाताभित्रको पोखरीको वरिपरि चुना, सुर्की र ईंटाको गाढो लगाएर संरक्षण थालेको हो।

जनप्रतिनिधि आएपछि अलपत्र रहेका सम्पदा र पोखरीलाई ववैअघिकै अवस्थामा ल्याउन प्रयास थालेका हुन्। त्यस्तै, व्यक्तिको नाममा दर्ता गरी किनबेच भएका पोखरीलाई समेत नगरपालिकाका जनप्रतिनिधिको पहलमा सार्वजनिक बनाइ बनाई संरक्षणको थालनी भएको छ। 'पुखाले सिर्जने सम्पदा, संस्कृति जोगाउने जिम्मा हाम्रो काँधमा आएको छ,' मध्यपुर थिमि नगरप्रमुख मदनसुन्दर श्रेष्ठले भने, 'आगामी पुस्तालाई हाम्रो पहिचान देखाउन पनि मौलिक संरचना जोगाउनुपर्छ।'

मध्यपुर थिमि-४ स्थित दुईपोखरी (निगुपुखु) संरक्षणको पहिलो चरणमा सानो पोखरीको चारैतिर ईंटाको पर्खाल लगाई, कालीमाटी विछ्याएर, ईंटा छापेर पानी भरिएको छ। सुरुमा ६ इञ्च कालीमाटी, ३ इञ्च पाङ्गो माटो र पुनः ६ इञ्च कालीमाटी गरी १५ इञ्च माटो विछ्याएपछि ईंटा सोलिङ गरेर पानी टिकाउने काम भएको छ। पोखरी संरण तथा पुर्ननिर्माण गर्न नगरपालिकाले ०५५/७६ मा ५० लाख रूपैयाँ बजेट विनियोजन गरेको थियो। दुईपोखरी अन्तर्गत दुवै पोखरी संरक्षण तथा पुर्ननिर्माणका लागि चालु वर्ष ०५६/७७ मा डेढ करोड रूपैयाँ विनियोजन गरेको नगरप्रमुख श्रेष्ठले बताए।

आकाशेपानी संकलन गरेर प्रशोधन गरेपछि, दुईपोखरीमा पानी भर्ने प्रस्ताव अनुरूप पुर्ननिर्माण भइरहेको पोखरी संरक्षण पुर्ननिर्माण समिति अध्यक्ष निरञ्जन श्रेष्ठले बताए। 'पोखरी पुर्ननिर्माणका लागि नगरपालिकाले करिब १५ करोडको लागत इष्टमेट तयार गरेको छ। तीन वर्षमा पुर्ननिर्माण सक्ने गरी योजना अघि बढेको नगरपालिकाले जनाएको छ। पैदलमार्ग निर्माण, ८ वटा फल्वा (पाटी) निर्माण रातुंका साथै नगरको मुख्य सांस्कृतिक केन्द्रका रूपमा दुईपोखरी क्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्ने लक्ष्य लिएको नगरप्रमुख श्रेष्ठले बताए।

त्यस्तै, डेढ वर्ष अघिसम्म ऐतिहासिक, सांस्कृतिक महत्त्वको विष्णुकुण्डका कथा स्थानीयबासिन्दाला सुनाउँथे। विष्णुकुण्डबारे 'कान्तिपुर दैनिक' मा समाचार प्रकाशित भएपछि निर्वाचित जनप्रतिनिधि र स्थानीय युवाको पहलमा मध्यपुर थिमि-४ स्थित यो कुण्डले ब्युक्तिभन्ने मौका पाएको छ। डेढ वर्ष अघिसम्म घाँसे भाडीमा हराएको विष्णुकुण्डलाई मध्यपुर थिमि नगरपालिकाले जीर्णोद्धार गरी महार फेर्नदिएको हो। संरक्षणको अभावमा पुखु, भासिएर लोप अवस्थामा पुगेको थियो। कुण्डको वरिपरिको ईंटाको पर्खाल लगाएर पुखु, परिक्रमा गर्ने पैदल मार्ग निर्माण गरिएको छ। पोखरीको वरिपरिको राजकुलो व्यवस्थापन तथा पार्क स्थापना गर्ने लक्ष्य पूर्ति गर्न नगरपालिकाले चालु वर्ष ०५६/७७ मा २५ लाख रूपैयाँ विनियोजन गरेको नगरप्रमुख श्रेष्ठ

दुई पोखरी

भाज्या पोखरी

विष्णुकुण्ड

बताउँछन्। उपभोक्ता समितिमाफर्त नगरपालिकाले करिब १ करोड रूपैयाँ लागतमा विष्णुकुण्ड पुर्ननिर्माण गरेको हो।

नेवार संस्कारमा घण्टाकर्णका दिन विष्णुकुण्डमा स्नान नगरे शुद्ध नहुने जनविश्वास छ। विष्णुकुण्डमा स्नान गरे शरीरमा घाउ खटिरा आउँदैन, आएको खाउ खटिरा पनि हराउँछ भन्ने विश्वास छ,' स्थानीय विक्ेश श्रेष्ठले भने। पोखरी संरक्षणका लागि स्थानीयबासिन्दाले श्रमदान समेत गरेको उपभोक्ता समिति अध्यक्ष रुपेश श्रेष्ठले बताए।

सम्पदा संरक्षणमा उदाहरणीय काम गर्दै आएको भक्तपुर नगरपालिकाले नेपाली सेनाको धेरामा रहेर संरक्षणविहीन रानीपोखरीको संरक्षणमा सेनासँग समन्वय गरेको छ। चर्चामा नरहेको भक्तपुरको ऐतिहासिक रानीपोखरी पुर्ननिर्माण गर्न नगरका जनप्रतिनिधि जुटेका छन्। नगरपालिकाले पोखरीको सरसफाई गरी वरिपरि पर्खाल लगाउन सुरु गरेको वडा नम्बर १ का वडाध्यक्ष श्यामकृष्ण खत्रीले बताए। पोखरीलाई मौलिक शैलीमा पुर्ननिर्माण तथा संरक्षण गर्न भक्तपुर नगरका जनप्रतिनिधिले पटक/पटक पुरातत्त्वविद्, इतिहासविद्हरूसँग छलफल र अन्तरक्रिया गरी प्राप्त प्रमाणका आधारमा काम सुरु गरेको उनले बताए।

संरक्षण अभावमा अलपत्र परेको पुतली वगैँचा सहितको रानीपोखरी संरक्षणका लागि प्रदेश सरकारले आर्थिक सहयोग गरेको नगरपालिकाले जनाएको छ। भक्तपुर नगरपालिका-१, सल्लाघारीस्थित सैनिक आवासीय महाविद्यालयको हाताभित्र रहेको रानीपोखरी संरक्षण अभावमा कुरूप बनेको थियो। २०४० मा सैन्य तालिम केन्द्रका लागि सरकारले

पोखरी आसपासका सार्वजनिक र सर्वसाधारणको जग्गासमेत अधिग्रहण गरेको थियो।

इतिहासविद् पुरुषोत्तमलोचन श्रेष्ठका अनुसार भक्तपुरको रानी पोखरी काठमाडौंको रानीपोखरी भन्दा ४० वर्ष पुरानो हो। काठमाडौंको रानीपोखरी नेपाल संवत् ७५० अर्थात् विस १७२७ मा प्रताप मल्लले बनाएका हुन्। 'काठमाडौं रानीपोखरीभन्दा भक्तपुरको रानीपोखरी पुरानो देखिन्छ,' इतिहासविद् श्रेष्ठले भने, 'कान्तिपुरका राजा प्रताप मल्लले भक्तपुर आक्रमण गर्दा भक्तपुरको पश्चिममा रहेको रानीपोखरीबाट आक्रमण गरेका थिए।' श्रेष्ठका अनुसार सुन्दर पोखरीको संरचना विगारेर राज प्रताप मल्लले कलाकृति उठाएर हनुमानढोका दरबारमा सजाउन लगे। पोखरीका कलाकृति लैजानुले आफ्नो सहरमा पनि त्यस्तै पोखरी बनाएको सहजै अनुमान गर्न सकिने श्रेष्ठ बताउँछन्।

भक्तपुरका भाज्या पुखु, सिद्धपोखरी, रानीपोखरी देवेषछि, प्रताप मल्लले आफ्नो दरबारको पूर्वमा रानीपोखरी बनाएको उनको दावी छ। नेपाल संवत् ७५८ मा जितामित्र मल्लले पोखरीको जीर्णोद्धार गरेपछि 'हु पुखु' नामले पनि यो पोखरी चिनिन थालेको श्रेष्ठले बताए। रानीपोखरी संरक्षण तथा पुर्ननिर्माणका लागि नगरपालिकाले ०५५/७६ मा २५ लाख रूपैयाँ विनियोजन गरेको थियो। चालु वर्षमा १ करोड रूपैयाँ विनियोजन गरेको योजना तथा सम्पदा शाखा प्रमुख रामगोविन्द श्रेष्ठले बताए। उपभोक्ता समितिमाफर्त पुर्ननिर्माण थालेको रानीपोखरी संरक्षणका लागि नगरपालिकाले २ करोड ६३ लाख १३ हजार रूपैयाँ इष्टमेट गरेको छ। २०४० मा भाज्या पुखु घाँसे भाडीमा परिणत भएको

धेरै भएको थियो। कतैकतै थोरै पानी देखिन्थ्यो। बीच भागमा पुराना ईंटाको टुक्राको टापु जस्तो देखिन्थ्यो। दुई दशकदेखि अलपत्र यो पोखरीको संरक्षणको प्रयास स्थानीयबाट भए पनि ठोस काम हुन सकेको थिएन। भक्तपुर नगरपालिका-१ को भाज्या पुखु, जीर्णोद्धार समितिका संयोजक इतिहासविद् पुरुषोत्तमलोचन श्रेष्ठले पुखुको इतिहाससहितको प्रतिवेदन तयार गरेपछि पुर्ननिर्माणको काम अघि बढेको छ। प्रतिवेदनकै आधारमा भाज्या पुखुको पुर्ननिर्माण थालेको नगरप्रमुख प्रजापतिले बताए। इतिहासविद् डा. पुरुषोत्तमलोचन श्रेष्ठका अनुसार १२ औं शताब्दीमा बनेको भाज्या पुखुको अर्न्तम प्रतिवेदन इतिहासविद्, संरक्षणविद्, जनप्रतिनिधि, नगरपालिकाका शाखा प्रमुख र विभिन्न क्षेत्रका संस्कारवालाको रचनात्मक सुझाव तथा टिप्पणीलाई समावेश गरी तयार गरेको बताए।

सम्पदा संरक्षणमा अगाडि बढेको जिल्लाका रूपमा भक्तपुर नगरपालिकाले परिचय दिन सफल हुँदै गएको उल्लेख गर्दै प्रजापतिले भाज्या पुखुलाई मौलिकशैली चुना, सुर्की र ईंटाको प्रयोग गरी पुन निर्माण गरेको बताए। भाज्या पुखु काठमाडौंको रानी पोखरीभन्दा पाँच वर्ष पुरानो भएको र पोखरीको मध्य भागमा अवस्थित शिखरशैलीको मन्दिरमा जलेश्वरको मूर्ति रहेको अनुसन्धानले पुष्ट गरेको श्रेष्ठले बताए। नगरपालिकाले पनि शिखरशैलीको जलेश्वर मन्दिर पुर्ननिर्माणको तयारी गरेको उपभोक्ता समिति अध्यक्ष कृष्णप्रसाद दुमरूले बताए। जलेश्वर मन्दिर पुर्ननिर्माण गर्ने नगरपालिकाले १ करोड ९ लाख ३२ हजार रूपैयाँ स्टमेट गरेको छ। वालवालिकाको खेल चउरमा परिणत भएको पिलखाँ

पुखुको कथा बुढापाका पाटीमा बसेर सुनाउँथे। ऐतिहासिक पोखरीलाई भूमाफियाले आफ्नो नाममा बनाए। निकैपल्ट किनबेच पनि भयो। मध्यपुर थिमि बोडेबासीले ऐतिहासिक पोखरीको जग्गा सार्वजनिक हुनुपर्ने भन्दै चार दशकसम्म प्रशासनसँग लडे।

अब भने पिलखाँ पुखु (कमलपोखरी) संरक्षणको आवाज उठाउँदै आएका मध्यपुर थिमि-८ बोडेबासीको अपेक्षा पुरा हुने भएको छ। स्थानीय तहको नेतृत्व जनप्रतिनिधिले सम्हालेको २ वर्षमा ऐतिहासिक पिलखाँ पुखुको संरक्षण, पुर्ननिर्माण तथा जीर्णोद्धार सुरु भएको छ। पुखु संरक्षणको पहिलो चरणमा नगरको ७५ लाख रूपैयाँको लागतमा सीमाङ्कन तथा सीमा पखालको काम सम्पन्न भएको नगरप्रमुख मदनसुन्दर श्रेष्ठले बताए।

जिल्ला अदालत भक्तपुरले २०७५ असार २० मा विभिन्न व्यक्तिको नाममा विक्री हुँदै आएको ऐतिहासिक पलेखाँ पुखुलाई सार्वजनिक पोखरीका रूपमा कायम गर्ने फैसला गर्‍यो। अदालतले २०२५ देखि व्यक्तिले हकदावी गर्दै विक्री गरेको पोखरीको १५ रोपनी ९ आना जग्गा मध्यपुर थिमिबासीको सार्वजनिक सम्पती रहेको र संरक्षण गर्ने आदेशसहित फैसला सुनाएको हो। उक्त फैसलासँगै नगरपालिका ऐतिहासिक महत्त्वको पिलखाँ पुखु संरक्षणमा लागेको नगरप्रमुख श्रेष्ठ बताउँछन्।

पिलखाँ पुखु संरक्षणका लागि नगरपालिकाले गुरुयोजना तयार गरेको जनाएको छ। गुरुयोजनामा पुखुको बीच भागमा कमलको फूलको प्रतिमा रहने, चारैतिर फूटपाथ रहने उल्लेख छ। पोखरी संरक्षण, पुर्ननिर्माणका लागि चालु वर्ष ०५६/७७ मा १ करोड रूपैयाँ विनियोजन गरेको नगरप्रमुख श्रेष्ठले बताए।

पत्रकार ढुंगाना घाइते

काठमाडौं (कास)- नेपालखबर डटकमका सम्पादक कृष्ण ढुंगाना बिहीवार साँझ सडक दुर्घटनामा परी गम्भीर घाइते भएका छन्। थापाथलीको ब्युबई कम्लेक्सस्थित कार्यालयबाट घर फर्किने क्रममा त्रिपुरेश्वरमा बाइ३प २३७ नम्बरको मोटरसाइकलले ठक्कर दिँदा उनी गम्भीर घाइते भएका हुन्। उनको उपचार राष्ट्रिय ट्रमा सेन्टरको सघन उपचार कक्ष (आईसीयू) मा भइरहेको छ। ठाउँकोमा गम्भीर चोट लागेका उनको बिहीवार राति शल्यक्रिया गरेर मस्तिष्कमा जमेको रगत निकालिएको छ। उपचारमा संलग्न चिकित्सकहरूले उनको स्वास्थ्यमा सुधार भए पनि खतरामुक्त भने नभइसकेको जनाएका छन्।

माइक्रोको ठक्करबाट मृत्यु

धादिङ (कास)- पृथ्वी राजमार्गको गल्छी-७ खेस्टेखोलामा भएको दुर्घटनामा एक जनाको ज्यान गएको छ। लमजुङको वेसीसहरबाट काठमाडौंतर्फ जाँदै गरेको वारुख ७२८४ नम्बरको माइक्रोबसले शुक्रवार बा४९५ ३०१५ नम्बरको मोटरसाइकललाई ठक्कर दिँदा पछाडि बसेका नुवाकोट जिल्ला विदुर नगरपालिका-१२, भद्रगाउँको २३ वर्षीय रामकृष्ण भट्ट घाइते भएका थिए। गम्भीर घाइते उनको उपचारका लागि काठमाडौं लैजाँदै गर्दा बाटोमै मृत्यु भएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका प्रहरी नायब उपरीक्षक रूपक खड्काले बताए। सोही ठाउँका २३ वर्षीय हरिप्रसाद भट्ट घाइते छन्। उनको काठमाडौँस्थित ग्रान्डी अस्पतालमा उपचार भइरहेको छ। ओभरटेक गर्ने क्रममा माइक्रोबसले मोटरसाइकललाई ठक्कर दिएको थियो। दुर्घटनापछि लमजुङ सुन्दरपुरका ३६ वर्षीय माइक्रोबस चालक सुरज काकीलाई आवश्यक कारवाहीका लागि प्रहरीले नियन्त्रणमा लिएको छ।

वडा कार्यालयमा आगजनी

डोल्पा (कास)- त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका -२ र ११ नम्बर वडा कार्यालयमा आगजनी भएको छ। दसैँ बिदाको समयमा गत सोमवार राति पहिचान नभएको समूहले वडा कार्यालयमा आगजनी गरेको हो। जिल्ला प्रहरी कार्यालयका अनुसार नगरपालिका-११, मुहु र २ नम्बर वडा कार्यालयमा आगजनी गरिएको थियो। कार्यालयमा रहेका कागजात, फर्निचर, ल्यापटपलगायत सामग्री बाहिर निकाली आगजनी गरिएको प्रहरीले जनाएको छ। आगलागीका कारण वडा कार्यालय रहेका भवनमा क्षति पुगेको छ। संलग्नको खोजी भइरहेको घटनाबारे आवश्यक अनुसन्धान भइरहेको कार्यालयले जनाएको छ। दुई साताअघि अज्ञात समूहले मुड्केचुला गाउँपालिका -१ र ३ को संयुक्त वडा कार्यालयमा आगजनी गरेका थियो।

दुर्घटनामा ७ घाइते

हुम्ला (कास)- सदरमुकाम सिमकोटबाट खार्पाँचा गाउँपालिका जाँदै गरेको लु-२८ २२२७ नम्बरको जिप दुर्घटना हुँदा सात जना घाइते भएका छन्। प्रहरीक अनुसार सिमकोट-खार्पाँ सडकखण्डको स्थान्मे खोला नजिकै जिप दुर्घटना हुँदा तीन वालवालिकासहित सात घाइते भएका हुन्। जिल्ला प्रहरी कार्यालयका अनुसार दुर्घटनामा परी दीपक टमटा, हौसेली रोकया, शैलेश रोकया, कमला टमटा, वेल्हुदेवी जेठरा, रिभा जेठरा र अशकला जेठरा घाइते भएका छन्। प्रहरीका अनुसार घाइते हुनुमा अधिकांश धार्पुनाथ गाउँपालिकाका बासिन्दा छन्। जिल्ला प्रहरी प्रमुख डीएसपी रामप्रसाद घर्तीमारले आन्तरिक रूपमा सन्जालन हुँदै आइरहेको बोलेगे जिप दुर्घटनामा परेको जानकारी दिए। उनका अनुसार जिपमा १५ यात्रु सवार थिए। घाइतेको जिल्ला अस्पताल हुम्लामा उपचार भइरहेको उनको भनाइ छ। सिकारु चालक सहदेव जेठराले जिप चलाइरहेका कारण दुर्घटना भएको प्रहरीले जनाएको छ।

मूल ढोकामै फोहोर

सर्लाही (कास)- बरहथवा नगरपालिकाको मूल ढोकामा फोहोर थुपिएको छ। काम विशेषले कार्यालय पुगेका सेवाग्राही ला भनेर फर्किए। कर्मचारी आन्दोलनका कारण नगरपालिकामा ताला लागेको थियो। नगरपालिकाले नियुक्त गरेका सफाई कर्मचारीको आन्दोलनका कारण नगरपालिकाको कार्यालय खुल नसकेको हो। सेवा-सुविधा थन्क्याउने मागसहित दसैमा कतिपय सफाई कर्मचारीले तलबसमेत नपाएको भन्दै उनीहरूले फोहोर उठाउन छाडेपछि सर्लाहीको प्रमुख व्यापारिक केन्द्र बरहथवा दुर्गन्धित बनेको छ। कार्यालय खुल्लाअघि नै सफाई कर्मचारीसहित स्थानीयले दुई ट्याक्टर फोहोर कार्यालय अगाडि थुपारिँए। नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको लापरावाहीका कारण कार्यालय खुले दिन पनि आफूहरूले सेवा नपाएको सेवाग्राहीको गुनासो थियो। बरहथवा वजारमा ६ दिनदेखि फोहोर उठ्न नसक्दा दुर्गन्ध फैलाएको छ।

KABADDI KABADDI KABADDI : 4:15 PM, 6:45 PM

WAR : 11:00 AM, 4:30 PM, 7:45 PM, 9:15 PM

CHA MAYA CHHAPAKKAI : 8:00 AM, 9:00 AM, 12:00 PM, 1:15 PM, 3:00 PM, 6:00 PM, 9:00 PM

JOKER : 8:15 AM, 10:45 AM, 2:00 PM

BLIS City Centre Kamalpokhari, Kathmandu

4011643/45, 01-2112283

www.bligmovies.com.np

facebook/bligmoviesnepal

Wednesday & Thursdays

185

Conditions apply

NOW SHOWING

For booking and updated info: Khatmandu: 01-4442220

Narayanganth: 056-522079

Nepalgunj: 081-411330

Pokhara: 061-322630/47

Birtamode: 023-543083

gfxcinemas.com

FIRST TIME IN NEPAL

DOLBY ATMOS SOUND

For booking: 01-4362712

Gongabu, Kathmandu

www.facebook.com/bismoviesnepal

www.bismovies.com

NOW SHOWING

CURRENT SHOWTIME

MOVIES	ATMOS	ATMOS 2
CHA MAYA CHHAPAKKAI	8:00 AM, 11:00 AM, 2:00 PM, 5:00 PM, 8:00 PM	2:45 PM
JOKER		8:30 AM, 5:45 PM, 8:30 PM
KABADDI KABADDI KABADDI		11:30 AM

TUESDAY 180

SUPER DAYS **WEDNESDAY** **ALL DAY** **LINDHAR**

BSR owns the rights to change the show time

गुण सिनेमा हल प्रा. लि. Guna Cinema P. Ltd.

Showing Time: 8:20, 11:20, 2:20, 5:20

Saaho • कबडिड कबडिड कबडिड

Rambo • वासवड • रातो टिका

निधारमा • हिर्रो नम्बर १ • हजार जुनिसम्म

वार • रातो टिका निदारमा • साहो

कबड्डी कबड्डी कबड्डी ३ मान्नी

हजार जुनिसम्म • मिभम्

तपाईंको आज			
	आर्थिक व्यय		मनोरञ्जन
	विजय		अध्ययनमा सफल
	कर्म प्राप्ति		द्विविधा बढ्ने
	भाग्य वृद्धि		आर्थिक लाभ
	शत्रु वृद्धि		यात्रामा सफल
	मित्र भेट		समुन्मत्ति
भोलिको पात्रो विश्रम संवत् २०७६ साल असोज ०६ गते आइतबार तदनुषंग १३ अक्टोबर २०१९ अश्विन शुक्लपक्ष पूर्णिमा तिथि रातिको १:४८ बजेअनघ आगत कार्तिक कृष्णपक्ष प्रतिपदा तिथि, उत्तरआश्रपदा श्रावण प्रतः ८:३९ बजेअनघ आगत देवती व्रतार, व्याघ्राष्ट योग, गदा करण दिनको १:३ बजेअनघ आगत बब करण, लीज राशिशा चन्द्रमा । ज्यो. रामप्रसाद सिटौना			

कान्तिपुर टेलिभिजन	
५:०० कल कान्तिपुर	६:३० हिमजर्ज द लाइफ
६:०० कान्तिपुर न्यूज	७:३० कान्तिपुर सन्चार
६:३० गिफ्ट्स द लाइफ	८:३० प्रदेश विशेष (लाइफ)
७:३० कान्तिपुर सन्चार	९:०० कान्तिपुर सन्चार
८:३० आज नजैरा साउन	१०:०० हिमजर्ज द लाइफ (रिपिट)
९:०० गुडभाई नेपाल	१०:३० कान्तिपुर न्यूज
९:३० कान्तिपुर न्यूज	१०:५० प्रदेश विशेष (रिपिट)
९:५० कान्तिपुर सन्चार	११:३० कान्तिपुर सन्चार
१०:३० लीज टाउन (रिपिट)	११:५० कान्तिपुर रिपिडेज
११:०० कान्तिपुर न्यूज	१२:३० कान्तिपुर रिपिडेज
११:३० जू पाउ आई (रिपिट)	१:३० कान्तिपुर सन्चार
१२:०० कान्तिपुर सन्चार	२:३० लार्जदर्शन (रिपिट)
१२:३० सेवेकार (रिपिट)	३:०० कल कान्तिपुर रिपिडेज
१:३० कान्तिपुर सन्चार	४:०० आज नजैरा साउन
२:०० गुणी	४:३० जू पाउ आई (रिपिट)

रेडियो कान्तिपुर रेडियो राष्ट्रको

६६.१ काठमाडौं, भेडेटार, वीरगन्ज, भरतपुर, मेरहवा, १०१.२ पोखरा, धनगढी, नेपालगन्ज

००:०५	भक्ति अनुष्ठान (बालगवर्ज)	१५:००	कान्तिपुर डाजरी
०६:३०	कान्तिपुर डाजरी	१६:००	हेल्थ धन धनकोन डाजरी
०७:३०	द हेल्थनजर्ज	१६:३०	हेल्थ धन धनकोन डाजरी
०८:३०	विशाल प्रश्रित (लाइफ)	१७:३०	विशाल प्रश्रित (लाइफ)
०९:३०	कान्तिपुर सन्चार	१८:००	कान्तिपुर सन्चार
१०:३०	कान्तिपुर सन्चार	१८:३०	कान्तिपुर सन्चार
११:३०	कान्तिपुर सन्चार	१९:३०	कान्तिपुर सन्चार
१२:३०	कान्तिपुर सन्चार	२०:३०	कान्तिपुर सन्चार
१३:३०	कान्तिपुर सन्चार	२१:३०	कान्तिपुर सन्चार
१४:३०	कान्तिपुर सन्चार	२२:३०	कान्तिपुर सन्चार
१५:३०	कान्तिपुर सन्चार	२३:३०	कान्तिपुर सन्चार
१६:३०	कान्तिपुर सन्चार	२४:३०	कान्तिपुर सन्चार
१७:३०	कान्तिपुर सन्चार	२५:३०	कान्तिपुर सन्चार
१८:३०	कान्तिपुर सन्चार	२६:३०	कान्तिपुर सन्चार
१९:३०	कान्तिपुर सन्चार	२७:३०	कान्तिपुर सन्चार
२०:३०	कान्तिपुर सन्चार	२८:३०	कान्तिपुर सन्चार
२१:३०	कान्तिपुर सन्चार	२९:३०	कान्तिपुर सन्चार
२२:३०	कान्तिपुर सन्चार	३०:३०	कान्तिपुर सन्चार
२३:३०	कान्तिपुर सन्चार	३१:३०	कान्तिपुर सन्चार
२४:३०	कान्तिपुर सन्चार	३२:३०	कान्तिपुर सन्चार
२५:३०	कान्तिपुर सन्चार	३३:३०	कान्तिपुर सन्चार
२६:३०	कान्तिपुर सन्चार	३४:३०	कान्तिपुर सन्चार
२७:३०	कान्तिपुर सन्चार	३५:३०	कान्तिपुर सन्चार
२८:३०	कान्तिपुर सन्चार	३६:३०	कान्तिपुर सन्चार
२९:३०	कान्तिपुर सन्चार	३७:३०	कान्तिपुर सन्चार
३०:३०	कान्तिपुर सन्चार	३८:३०	कान्तिपुर सन्चार
३१:३०	कान्तिपुर सन्चार	३९:३०	कान्तिपुर सन्चार
३२:३०	कान्तिपुर सन्चार	४०:३०	कान्तिपुर सन्चार
३३:३०	कान्तिपुर सन्चार	४१:३०	कान्तिपुर सन्चार
३४:३०	कान्तिपुर सन्चार	४२:३०	कान्तिपुर सन्चार
३५:३०	कान्तिपुर सन्चार	४३:३०	कान्तिपुर सन्चार
३६:३०	कान्तिपुर सन्चार	४४:३०	कान्तिपुर सन्चार
३७:३०	कान्तिपुर सन्चार	४५:३०	कान्तिपुर सन्चार
३८:३०	कान्तिपुर सन्चार	४६:३०	कान्तिपुर सन्चार
३९:३०	कान्तिपुर सन्चार	४७:३०	कान्तिपुर सन्चार
४०:३०	कान्तिपुर सन्चार	४८:३०	कान्तिपुर सन्चार
४१:३०	कान्तिपुर सन्चार	४९:३०	कान्तिपुर सन्चार
४२:३०	कान्तिपुर सन्चार	५०:३०	कान्तिपुर सन्चार
४३:३०	कान्तिपुर सन्चार	५१:३०	कान्तिपुर सन्चार
४४:३०	कान्तिपुर सन्चार	५२:३०	कान्तिपुर सन्चार
४५:३०	कान्तिपुर सन्चार	५३:३०	कान्तिपुर सन्चार
४६:३०	कान्तिपुर सन्चार	५४:३०	कान्तिपुर सन्चार
४७:३०	कान्तिपुर सन्चार	५५:३०	कान्तिपुर सन्चार
४८:३०	कान्तिपुर सन्चार	५६:३०	कान्तिपुर सन्चार
४९:३०	कान्तिपुर सन्चार	५७:३०	कान्तिपुर सन्चार
५०:३०	कान्तिपुर सन्चार	५८:३०	कान्तिपुर सन्चार
५१:३०	कान्तिपुर सन्चार	५९:३०	कान्तिपुर सन्चार
५२:३०	कान्तिपुर सन्चार	६०:३०	कान्तिपुर सन्चार
५३:३०	कान्तिपुर सन्चार	६१:३०	कान्तिपुर सन्चार
५४:३०	कान्तिपुर सन्चार	६२:३०	कान्तिपुर सन्चार
५५:३०	कान्तिपुर सन्चार	६३:३०	कान्तिपुर सन्चार
५६:३०	कान्तिपुर सन्चार	६४:३०	कान्तिपुर सन्चार
५७:३०	कान्तिपुर सन्चार	६५:३०	कान्तिपुर सन्चार
५८:३०	कान्तिपुर सन्चार	६६:३०	कान्तिपुर सन्चार
५९:३०	कान्तिपुर सन्चार	६७:३०	कान्तिपुर सन्चार
६०:३०	कान्तिपुर सन्चार	६८:३०	कान्तिपुर सन्चार
६१:३०	कान्तिपुर सन्चार	६९:३०	कान्तिपुर सन्चार
६२:३०	कान्तिपुर सन्चार	७०:३०	कान्तिपुर सन्चार
६३:३०	कान्तिपुर सन्चार	७१:३०	कान्तिपुर सन्चार
६४:३०	कान्तिपुर सन्चार	७२:३०	कान्तिपुर सन्चार
६५:३०	कान्तिपुर सन्चार	७३:३०	कान्तिपुर सन्चार
६६:३०	कान्तिपुर सन्चार	७४:३०	कान्तिपुर सन्चार
६७:३०	कान्तिपुर सन्चार	७५:३०	कान्तिपुर सन्चार
६८:३०	कान्तिपुर सन्चार	७६:३०	कान्तिपुर सन्चार
६९:३०	कान्तिपुर सन्चार	७७:३०	कान्तिपुर सन्चार
७०:३०	कान्तिपुर सन्चार	७८:३०	कान्तिपुर सन्चार
७१:३०	कान्तिपुर सन्चार	७९:३०	कान्तिपुर सन्चार
७२:३०	कान्तिपुर सन्चार	८०:३०	कान्तिपुर सन्चार
७३:३०	कान्तिपुर सन्चार	८१:३०	कान्तिपुर सन्चार
७४:३०	कान्तिपुर सन्चार	८२:३०	कान्तिपुर सन्चार
७५:३०	कान्तिपुर सन्चार	८३:३०	कान्तिपुर सन्चार
७६:३०	कान्तिपुर सन्चार	८४:३०	कान्तिपुर सन्चार
७७:३०	कान्तिपुर सन्चार	८५:३०	कान्तिपुर सन्चार
७८:३०	कान्तिपुर सन्चार	८६:३०	कान्तिपुर सन्चार
७९:३०	कान्तिपुर सन्चार	८७:३०	कान्तिपुर सन्चार
८०:३०	कान्तिपुर सन्चार	८८:३०	कान्तिपुर सन्चार
८१:३०	कान्तिपुर सन्चार	८९:३०	कान्तिपुर सन्चार
८२:३०	कान्तिपुर सन्चार	९०:३०	कान्तिपुर सन्चार
८३:३०	कान्तिपुर सन्चार	९१:३०	कान्तिपुर सन्चार
८४:३०	कान्तिपुर सन्चार	९२:३०	कान्तिपुर सन्चार
८५:३०	कान्तिपुर सन्चार	९३:३०	कान्तिपुर सन्चार
८६:३०	कान्तिपुर सन्चार	९४:३०	कान्तिपुर सन्चार
८७:३०	कान्तिपुर सन्चार	९५:३०	कान्तिपुर सन्चार
८८:३०	कान्तिपुर सन्चार	९६:३०	कान्तिपुर सन्चार
८९:३०	कान्तिपुर सन्चार	९७:३०	कान्तिपुर सन्चार
९०:३०	कान्तिपुर सन्चार	९८:३०	कान्तिपुर सन्चार
९१:३०	कान्तिपुर सन्चार	९९:३०	कान्तिपुर सन्चार
९२:३०	कान्तिपुर सन्चार	१००:३०	कान्तिपुर सन्चार

सी भ्रमण : नेपालका आर्थिक प्राथमिकता

प्रकाशचन्द्र सापकोटा

चिनियाँ राष्ट्रपति सी चिनफिङको नेपाल भ्रमणको चर्चा उत्कर्षमा छ। यो भ्रमणले यति धेरै महत्त्व पाउनुका दुई मुख्य कारण छन्- पहिलो त चिनिया राष्ट्रपतिबाट दुई दशकभन्दा बढी समयपछि नेपालको भ्रमण हुदैछ। दोस्रो, चीन नेपालको छिमेकी मात्र नभई आर्थिक तथा सैन्य महाशक्तिका रूपमा उदाइसकेको छ।

सीको भ्रमणलाई लिएर राजनीतिक, आर्थिक र कूटनीतिक वृत्तमा ज्यादा चर्चा-परिचर्चा छ। आर्थिक विषयमा केन्द्रित बहसहरूलाई दृष्टिगत गर्दा नेपालले राष्ट्रपति सीसँग करिव दर्जन आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका विषयमा सहायताको अप्रह्न गर्ने देखिन्छ। सञ्चारमाध्यमहरूमा आएका विषयहरू हेर्दा हामी कहिले सी आउलान् र सूची बोकेर 'यो पनि बनाइदेऊ, त्यो पनि बनाइदेऊ' भनेर हात जोड्न पाइएला भन्ने अवस्थामा छौं। जबकी हो मान्ने समय होइन। वरु हामीले भन्न सक्नुपर्छ- नेपालमा लगानी गर। व्यापार गर। तिम्नो आम्दानी बढाऊ। हामी पनि तिमीसँगै समृद्ध हुन्छौं।

यो पृष्ठभूमिमा नेपालको प्राथमिकता के हुनुपर्ला ? हाम्रो आजको प्रमुख जोड वैदेशिक लगानी तथा आन्तरिक वचत वृद्धि गरी लगानी वृद्धिका साथै पुँजी तथा श्रमको अनुपात बढाई अर्थतन्त्रलाई उच्चतम स्थिर अवस्थामा पुर्‍याउनु हो। यसका लागि हाम्रा आर्थिक गतिविधि तीव्रतर रूपमा चलायमान हुनुपर्छ।

अहिले हाम्रो कुल गार्हस्थ्य उत्पादन करिव २८ बिलियन अमेरिकी डलर छ। संसारभरिको जीडीपीको आकारसँग तुलना गर्दा यो १०० नम्बरभन्दा पछाडि देखिन्छ। प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन १ हजारदेखि १ हजार १ सय डलरको बीचमा छ। विश्व बैंकका अनुसार नेपाललाई आगामी १० वर्षका लागि प्रत्येक वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको १०-१५ प्रतिशत रकम पूर्वाधार निर्माणमा खर्च गर्नुपर्ने हुन्छ। नेपालको प्रतिव्यक्ति आम्दानी सन् २०३० सम्ममा १० हजार डलर पुर्‍याउने हो भने पूर्वाधार विकास, चुलिंदो व्यापार घाटामा सुधार, ऊर्जा, पर्यटन र प्रविधि, वैदेशिक लगानी लगायतमा व्यापक सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ। चिनियाँ राष्ट्रपति सीको आसन्न भ्रमणमा यी विषयमा गहन अध्ययनसहित छलफल हुनुपर्छ।

नेपाल विकासको प्रारम्भिक चरणमा छ। विकासको प्रारम्भिक चरणमा पूर्वाधार विकास सबैभन्दा प्रधान हुन्छ। पूर्वाधारमा प्राथमिकता छुट्याउन सकिएन भने दशकौंसम्म गरिवीको चपेटामा रुमलिनुपर्ने अवस्था आउँछ। हामी दशकौंदेखि यही चपेटामा छौं। पूर्वाधार विकासमा हाम्रो प्राथमिकता के हो ? पानीजहाज, अन्तरदेशीय रेलवे सञ्जाल कि आन्तरिक यातायात सञ्जाल ? यो पहिले छुट्याउनुपर्‍यो। जीडीपीको भन्डै ४० प्रतिशत व्यापार घाटा व्यहोर्ने देशका लागि पहिले आन्तरिक सञ्जाल नै प्राथमिक हुन्छ। अब हामीले उत्पादन केन्द्र र उपभोग केन्द्रबीच आवश्यक पूर्वाधार विकासलाई पहिलो प्राथमिकतामा राख्नुपर्छ। छिमेकी र दात् निकायहरूसँग पनि सोही अनुसारका परियोजनामा ऋण/अनुदानका लागि अप्रह्न गर्नुपर्छ।

जापान लामो समयसम्म सहरकेन्द्रित पूर्वाधार विकासमा लाग्यो। सन् १९६२ पछि उसले सन्तुलित विकास योजनाअन्तर्गत आय असन्तुलन घटाउन ग्रामीण पूर्वाधारमा जोड दियो। दक्षिण कोरियाले दुई कोरियाको युद्धपछि पूर्वाधार विकासमै जोड दियो। सन् १९४३ मा सरकारी खर्चको करिव ९ प्रतिशत रहेको यातायात र सूचना प्रविधिको खर्चलाई उसले १९४८ मा बढाएर ३२ प्रतिशत पुर्‍यायो। १९९०-२००१ को अवधिमा दक्षिण

कोरियाली सरकारले कुल जीडीपीको ३३ दशमलव ६ प्रतिशत लगानी गरेको थियो

यस सन्दर्भमा हेर्दा हाम्रा लागि वर्षौंदेखि थाती/कछुवा गतिमा रहेको पूर्व-पश्चिम रेलमार्ग, काठमाडौँ-तराई फास्टट्याक जस्ता परियोजना प्राथमिकतामा पर्नुपर्छ। यस अतिरिक्त विकासको प्रारम्भिक चरणमा प्रसारणलाइन तथा विद्युत् परियोजना र सञ्चार आदिमा केन्द्रित परियोजनाहरूलाई प्राथमिकता दिनुपर्छ। लगानीका लागि पैसा छैन भनेर हामी विदेशी राष्ट्रप्रमुखहरू आउँदा परियोजनाको सूची बोकेर बैठक गर्छौं तर भएको सानो पुँजीलाई भ्यु टावर, प्रधानमन्त्री, मुख्यमन्त्रीको नयाँ निवास निर्माण आदिमा खर्चन्छौं जसले अर्थतन्त्रको विस्तारमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दैन। यो प्रत्यक्ष रूपमा गार्हस्थ्य उत्पादनलाई प्रोत्साहित गर्ने पुँजी खर्च गर्ने समय हो।

हामीकहाँ बेलाबखत पाकिस्तान, श्रीलंका लगायत देशहरूको उदाहरण दिएर चीनसँग ऋण लिन सतर्क हुनुपर्ने कुरा पनि चल्छ। चिनिया राष्ट्रपति सीको भ्रमणको अवसरमा पनि यो प्रसँग उठेको छ। दक्षिण कोरियाले सन् १९५३ पछि अमेरिका, जापान र युरोपियन मुलुकहरूबाट ऋण र अनुदान गरी अबै रकम पूर्वाधारमा लगानी गरेको थियो। १९५३ देखि ७४ को बीचमा अमेरिकाबाट मात्र ८ सय २ मिलियन डलर ऋण र अनुदान लिएको थियो।

मुख्य कुरा हामी कस्ता परियोजनाका लागि चीन वा अन्य कुनै पनि देशसँग ऋण लिँदैछौं भन्ने हो। अहिलेको अवस्थामा अन्तरदेशीय रेलवे, पानीजहाज, भ्यु टावर वा कुनै ठूला आवासीय परियोजनाका लागि ठूलो ऋण लियोँ

भने भोलि अरूले बन्दरगाह नै भाडामा दिएकै कुनै प्राकृतिक वा सांस्कृतिक धरोहर नै भाडामा दिनुपर्ने अवस्था आउँछ। अन्यथा उत्पादनको मुख्य साधानहरूमा केन्द्रित लगानीका लागि जति ऋण लिए पनि फरक पर्दैन। जोखिम नलिई देशले फड्को मार्न सक्दैन।

अहिलेको अर्को महत्त्वपूर्ण चुनौती भनेको चुलिंदो व्यापार घाटा कम गर्ने हो। यसका मुख्य दुई उपाय छन्। एउटा निर्यात व्यापारमा व्यापक सुधार गर्ने। अर्को आन्तरिक उत्पादनमा तीव्रतर विस्तार गरी निर्यात प्रतिस्थापन गर्ने। भूपरिवेष्टित देशहरू कसैले पनि निर्यात व्यापारमा प्रगति गर्न सकेका छैनन्। नेपालको दुर्भाग्य, एउटा छिमेकीलाई हिमाले हिमालले छोकिदिएको छ। अर्को भौगोलिक सुगमता भएको छिमेकीले सामान्य निर्यातमा पनि सधैँ अवरोध गर्छ। अद्वा लगायतको निर्यातमा वर्षौंदेखिको भारतीय अवरोध यसैको उदाहरण हो। यस्तो अवस्थामा निर्यात बढाएर व्यापार घाटा घटाउने कुरा त्यति सान्दर्भिक देखिंदैन। ऊर्जा निर्यातमा पनि भारतले विभिन्न अवरोध खडा गरिरहेकै छ। बंगलादेशसम्म ऊर्जा निर्यात गर्न भारतले सहमति नदिएको र नेपालबाट आफूले उत्पादन नगरेको परियोजनाको ऊर्जा खरिद नगर्ने उसको भनाईले पनि यही प्रस्ट पाउँछ। हामीसँग ऊर्जा बढी हुने तर आफू अँध्यारो हुने अवस्थामा वाध्यताले पनि भारतले बिजुली खरिद गलाँ। तर त्यसैमा पनि धेरै नै मायापच्ची हुनेछ। त्यसैले ऊर्जा र प्रसारणलाइनमा चिनियाँ सहकार्य खोज्न वा राष्ट्रपति सीसँग यो प्रस्ताव राख्नु अहिलेको आवश्यकता हो।

व्यापार घाटा कम गर्ने दोस्रो विकल्प भनेको आन्तरिक उत्पादन वृद्धि गर्ने हो। हाम्रो मुख्य समस्या उत्पादनमूलक उद्योगधन्दा स्थापना नहुनु र भएका पनि विदेशी उच्च प्रविधिमा उत्पादित वस्तुहरूसँग प्रतिस्पर्धा गर्न नसकी विस्तारै बन्द हुँदै जानु हो। यसको निराकरणका लागि चिनियाँ तथा कोरियन मोडल हाम्रा लागि उपयुक्त हुन सक्छ। चीनले आफ्ना उत्पादनहरूको लागतलाई विश्व बजारमा प्रतिस्पर्धी बनाउन र उच्च प्रविधि प्रयोगलाई प्रवर्द्धन गर्न स्वदेशी उद्योग, व्यवसायहरूलाई अबै डलर अनुदान दिएको छ। यो कुरालाई अमेरिकाले व्यापार संरक्षणवाद भनेर विरोध गरिरहेको छ। अहिलेको चीन-अमेरिका व्यापार युद्धको चुरो पनि यही नै हो। जापानले उद्योगधन्दा तथा आन्तरिक व्यवसाय विस्तारका लागि अहिले पनि कर छुट, व्यापार सुरु गरेको पहिला केही वर्षहरूमा उठाएको भ्याट रकमसमेत सरकारलाई तिर्नुपर्ने जस्ता व्यवस्था गरेको छ।

दक्षिण कोरियाले दुई कोरिया युद्धपछि जर्जर बनेको देशको आर्थिक अवस्थालाई माथि उठाउन १९६०-१९९० को अवधिमा आन्तरिक उत्पादन विकासका लागि हुन सक्ने सबै प्रयत्न गरेको इतिहास छ। कोरियाली सरकारले देशका ठूला चायबोल्स (धरानिया व्यापारिक समूहहरू) लाई उत्पादन बढाउन देश/विदेशबाट सरकार ग्यारेन्टी बसेर अबै डलर प्रदान गरेको थियो। कोरियाली सरकारले आफूले तर्जुमा गरेको प्रडक्ट लाइनमा उत्पादनका लागि चायबोल्सहरूलाई बिन्यायजन्य अबै डलर व्यावसायिक कर्जा दिएको थियो। सन् १९९१-६९ को अवधिमा कोरियाली व्यापारीहरूले देशको

पूर्वाधारमा प्राथमिकता छुट्याउन सकिएन भने दशकौंसम्म गरिवीको चपेटामा रुमल्लिनुपर्छ। हामी दशकौंदेखि यही चपेटामा छौं। पूर्वाधार विकासमा हाम्रो प्राथमिकता के हो ? पानीजहाज, अन्तरदेशीय रेलवे सञ्जाल कि आन्तरिक यातायात सञ्जाल ?

नेपाल-चीन सम्बन्धका सिलसिला

पामिर जौतम

चिनियाँ राष्ट्रपतिको २३ वर्षपछि, नेपाल भ्रमण हुँदैछ। भ्रमणका बेला नेपाल सरकारले रेल, सडक, जलविद्युत् जस्ता महत्त्वपूर्ण विषयमा सम्झौता गर्ने तयारी गरेको बुझिएको छ। तर यो भ्रमणको सफलतालाई ठूला आयोजनाको सम्झौतासँग मात्र जोड्नु हुँदैन। यो भ्रमणले नेपालको कूटनीतिमा नयाँ आयाम थप्ने छ।

अन्तर्राष्ट्रिय राजनीतिमा साना राष्ट्रहरूलाई रक्षात्मक मानिन्छ, जसको विदेश नीतिको प्रमुख उद्देश्य ठूला शक्तिहरूबाट आफ्नो अखण्डता र स्वतन्त्रतामाथि आइपर्ने दबावको प्रतिरोध गर्नु हुन्छ। नेपालजस्तो भूपरिवेष्ठित अर्र्क भन्नु पर्दा भारत परिवेष्ठित राष्ट्रका लागि त्यस प्रकारको दबाव अर्र्क बढी रहेको छ। स्वतन्त्रता आन्तरिक स्वायत्तता नभई अन्य राष्ट्रहरूसँग सम्बन्ध राख्ने अधिकारीसत सम्बन्धित रहेको र भारतमा ब्रिटिस सरकार रहँदासम्म नेपालको त्यो अधिकार बेलायत सरकारद्वारा कुण्ठित गरिएको मान्ने जवाहलाल नेहरूले भारत स्वतन्त्र हुनासाथ आफूले विनासंकोच र विवाद सही अर्थमा नेपालको पूर्ण स्वतन्त्रता स्वीकार गरेको जिकिर गरेका छन्। तर वास्तवमा नेहरूको नेपाल नीति उनकै अभिव्यक्तिको ठीकविपरीत रह्यो। नेहरू नेपालको विदेश नीतिमा मात्र नभई आन्तरिक मामलामा समेत अकुंश लगाउन चाहन्थे र दुई देशबीच कूटनीतिक सम्बन्ध स्थापना भएको प्रारम्भिक वर्षहरूमा विनाप्रतिरोध सफल पनि भए। जब प्रतिरोधको सामना गर्नुपर्‍यो तब आर्थिक नाकाबन्दी लगाएर होस् वा सरकारीविरोधी तत्त्वलाई उचालेर दबाव दिने काम गरियो। नेहरूले अंग्रलको नेपाल नीति त्यसपछिका अधिकांश भारतीय सरकारका लागि आदर्शका

रूपमा रहँदै आएको छ। बेलाबखत कसैले नेपालको स्वतन्त्रतामाथि प्रश्न उठाए त कोही अर्र्क कडा रूपमा प्रस्तुत भएर नेपालको अस्तित्वमाथि नै चेतावनी दिए। सन् २०१५ को विनाशकारी भूकम्पको पीडाबाट उठ्नु पनि नपाएको नेपाललाई अमानवीय नाकाबन्दी गरेको भारतले नेपालप्रति नेहरूभियन नीतिको निरन्तरता र रवैया प्रदर्शन गर्ने गर्छ।

शीतयुद्धको अवधिभर सन् १९६२ को चीनसँगको सीमा युद्धको पराजयपश्चात् र इन्दिरा गान्धीको उदय हुनुअघिको समय बीचमा मात्र नेपाल र भारतबीच सन्तुलित सम्बन्ध रहेको देखिन्छ। यस अवधिमा भारतसँगको सम्बन्धमा नेपालले धेरैभन्दा धेरै आर्थिक र राजनीतिक छुट र सुविधा प्राप्त गर्न सफल भएको थियो। त्यस्तै आफूना सतर्हरू स्वीकार गराउन नेपाललाई दबाव दिने मनसायले २०१५ को भारतीय नाकाबन्दीलाई भारतीय परराष्ट्र नीति विशेषज्ञहरू स्वयंले गलत मानेका छन्। यस नाकाबन्दीले नेपालमा बढ्दै गरेको चिनियाँ प्रभावलाई अर्र्क बढी प्रोत्साहन मिलेको र साथसाथै अन्य साना दक्षिण एसियाली राष्ट्रहरूमा समेत भारतको क्षेत्रीय दबदबाको खतरा प्रदर्शन भएको अकलन अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धका विज्ञहरूको मात्र नभई भारत सरकार स्वयंको पनि रहेको छ। यही कारण भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी नेपालप्रति नरम हुन परेको थियो।

यी दुई घटनाबाट एउटा कुरा प्रस्ट छ, दक्षिण एसियामा भारतको एकल प्रभुत्व रहेको खण्डमा नेपालजस्ता साना राष्ट्रहरू भारतको प्रतिवन्धको अधीनमा रहन बाध्य बनाइन्छन् भने भारतको शक्ति सन्तुलित भएको खण्डमा अथवा अन्य शक्तिहरूबाट भारतको क्षेत्रीय प्रभुत्वमा चुनौती आइपरेको अवस्थामा भारत आफूना छिमेकीहरूप्रति उदार हुन बाध्य हुन्छ। सन् १९६२ को चीन-भारत युद्धमा भारतको पराजयले त्यएको दक्षिण एसियाली क्षेत्रको शक्ति सन्तुलन परिवर्तनले भारतलाई यस क्षेत्रमा चिनियाँ प्रभाव कम गर्न छिमेक नीतिमा परिवर्तन गर्नुपर्ने बाध्यता देखिएको थियो। यसैअनुरूप नेपालको भूमि हुँदै चिनियाँ

सेना भारत छिर्न सक्ने डरले भारतलाई नेपालप्रति पनि तृप्तीकरणको नीति अपनाउन आवश्यक थियो। आज दक्षिण एसियामा बढ्दै गएको चिनियाँ प्रभावले फेरि यस क्षेत्रको शक्ति सन्तुलनमा तीव्र परिवर्तन ल्याएको छ।

केही वर्षअघिसम्म नेपालजस्ता साना राष्ट्रहरूको आन्तरिक र बाह्य नीतिमा विना लिक्छिवाहट हस्तक्षेप गर्ने भारत आज साना राज्यहरूलाई बलपूर्वक नियन्त्रणमा राख्ने प्रयास गरे भारतीय प्रभावलाई सन्तुलनमा राख्न साना राष्ट्रहरू अर्र्क चीनप्रति भुक्तन सक्ने भयले विवश आइपरेको अवस्थामा भारत आफूना छिमेकीहरूप्रति उदार हुन बाध्य हुन्छ। सन् १९६२ को चीन-भारत युद्धमा भारतको पराजयले त्यएको दक्षिण एसियाली क्षेत्रको शक्ति सन्तुलन परिवर्तनले भारतलाई यस क्षेत्रमा चिनियाँ प्रभाव कम गर्न छिमेक नीतिमा परिवर्तन गर्नुपर्ने बाध्यता देखिएको थियो। यसैअनुरूप नेपालको भूमि हुँदै चिनियाँ

र स्वतन्त्रता सुदृढ हुने प्रबल सम्भावना छ। चीनको उपस्थितिले यस क्षेत्रमा भारतको एकल प्रभुत्व सन्तुलन गर्न मात्र होइन क्षेत्रीय राजनीतिमा नेपालजस्ता साना राष्ट्रहरूको प्रभाव र स्वायत्तता बढाउन सहयोग पुर्‍याउने छ।

चीन-नेपाल सम्बन्ध

सन् १९४५ मा कूटनीतिक सम्बन्ध स्थापना भएँदेखि चीनले आफ्नो परराष्ट्र नीतिमा नेपाललाई महत्त्व दिँदै आएको छ। बाह्य हस्तक्षेपविना नेपालले स्वतन्त्र परराष्ट्र नीति अवलम्बन गरे आफ्नो सुरक्षा चासो सम्बोधन हुने चिनियाँ वुफाङ्ग त्यसबेलादेखि रहँदै आएको छ। तर स्वतन्त्र परराष्ट्र नीति अवलम्बन गर्न नेपाल आर्थिक रूपमा बलियो हुन आवश्यक रहेको चीनको वुफाङ्ग छ। १९४७ मा नेपाल भ्रमणमा आएका चिनियाँ प्रधानमन्त्री चाउ एनलाईले आर्थिक विकास नेपालको पूर्ण राष्ट्रिय

स्वतन्त्रताको रक्षाको एक अत्यावश्यक साधन भएको बताउँदै चीनले सकेसम्म नेपाललाई सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता प्रकट गरेका थिए।

नेपाल चिनियाँ आर्थिक सहायता प्राप्त गर्न सुरुका चार देशमध्ये एक हो। एक अध्ययनअनुसार सन् १९४६ देखि १९७३ सम्म चिनियाँ आर्थिक सहायता प्राप्त गर्ने ४६ देशमध्ये नेपाल एघारौं ठूलो सहयोग पाउने मुलुक रह्यो, जुन प्रतिव्यक्ति सहायताको दृष्टिकोणबाट शीर्ष देशहरूमध्ये एक मानिन्छ। त्यसै अवधिमा चिनियाँ उच्च अनुदान सहायता प्राप्त गर्ने राष्ट्र नेपाल थियो। चीनले ऋण सहायताको २-२५ प्रतिशतसम्म अनुदान सहायता दिने गर्थ्यो जबकि नेपालको हकमा त्यो ४४ प्रतिशत थियो। आफैँ गरिवी र अर्थविकासको सामना गरिरहेको चीनले नेपालको आर्थिक विकासप्रति देखाएको इच्छा र सहकार्यले चीनले नेपालसँगको सम्बन्ध र मित्रतालाई महत्त्व दिएको देखाउँछ। आर्थिक सहयोगबाहेक भारतबाट ठूलो दबावको सामना गर्न परेका बेला चीनले धेरै पटक नेपालका लागि राजनीतिक र कूटनीतिक समर्थन पनि प्रदान गर्दै आएको छ।

हाल विश्व राजनीतिमा बढ्दै गएको चिनियाँ प्रभाव अनि चीनको उदयलाई रोक्न लागिपर्येका विभिन्न शक्तिको परिप्रेष्यमा चीनलाई नेपालको महत्त्व अझै बढ्दै गएको छ। बाह्य शक्तिहरूले आफ्नो समाजलाई अस्थिर तुल्याउन सक्ने सम्भावनाप्रति चीन सतर्क छ। यस्तो परिस्थितिमा आफ्नो संवेदनशील भूमिसँग सीमा जोडिएको नेपाल चीनको सुरक्षका लागि अत्यन्त महत्त्वपूर्ण छ। चीनले तिब्बतलगायत पश्चिमी क्षेत्रको आर्थिक विकासलाई सघाउन निमित्त सन् २००० मा 'पञ्चमतर्फ' रणनीति अधि सारेको थियो। तिब्बतको सबैभन्दा ठूलो व्यापारो साभेदार भएकाले तिब्बतको अर्थतन्त्रमा छ। नेपालको ठूलो भूमिका रहेको छ। अर्कोपट नेपालका विभिन्न क्षेत्रमा लगानी गरेर तिब्बती उत्पादन, उद्यमहरू विकास गर्नतर्फ पनि चीन उत्तुक देखिन्छ। यही सन्दर्भमा एक्काइसौं शताब्दीको सुरुवातै चीन नेपालमा अर्र्क बढी

कुल वैदेशिक ऋणको ७४ दशमलव ९ प्रतिशत वैदेशिक ऋण वहन गरेका थिए। त्यसका लागि सरकारी बैंकहरूले भुक्तानी ग्यारेन्टीसमेत गरिदिएका थिए।

हामीले देशमा आन्तरिक उत्पादन प्रवर्द्धननिमित्त केही पनि गर्न सकेका छैनौं। देशमा उत्पादन गर्न फर्न्कटमा लाग्नुभन्दा विदेशीले उत्पादन गरेका वस्तु ल्याएर विक्रीवितरण गर्न सजिलो भइरहेको छ। जसको कारण देशमा कहालीलागदो व्यापार घाटा छ। यो व्यापार घाटालाई लक्षित गरी आन्तरिक उत्पादन बढाउन सरकारले चिनियाँ राष्ट्रपतिको भ्रमणको मौकामा धेरैभन्दा धेरै चिनियाँ लगानी भित्र्याउने प्रयत्न गर्नुपर्छ। आयात प्रतिस्थापन लक्षित प्रडक्ट लाइनहरू तय गर्ने र सो क्षेत्रमा लगानी गर्न इच्छुक व्यापारीहरूलाई सहूलियत ऋणका लागि चीन सरकारमार्फत प्रयत्न गर्न सक्नुपर्छ। राष्ट्रपति सीको भ्रमणका बेला पर्यटन क्षेत्रमा लगानीका लागि पनि विशेष परियोजना तर्जुमा गर्न सक्नुपर्छ। नेपाली अर्थतन्त्रको दीर्घकालीन मेरुदण्डका रूपमा पर्यटनलाई स्वीकार गरिसक्दा पनि यस क्षेत्रमा विदेशी सहकार्यका लागि खासै योजना बन्न सकेको देखिंदैन। नेपालजस्तै हिमाल र पहाडले भरिएको ख्विटरल्यान्डले पर्यटन क्षेत्रबाट गार्हस्थ्य उत्पादनमा उल्लेख्य योगदान गरिरहेको छ। हाम्रा नेताहरूले पनि त्यसको खान गरिने रहेका छन्। पर्यटन क्षेत्रका परियोजनाहरू (लुम्बिनी गुरुयोजना, पशुपति, सगरमाथा लगायत) मा अध्ययन र लगानी विस्तारका लागि चिनियाँ प्रतिनिधिमण्डलसमक्ष ठोस छलफल हुनुपर्छ।

राष्ट्रपति सीसमक्ष उठाउनुपर्ने अर्को महत्त्वपूर्ण विषय प्रविधिको हस्तान्तरणको हो। प्रविधि विकासमा चीनले आश्चर्यजनक फड्को मारिरहेको हुँदा नेपालले प्रविधि क्रान्तिका लागि चीन सरकारसमक्ष सहकार्यको ठोस एजेन्डा राख्नुपर्छ। सन् १८७० को दशकमा जब जापानमा अमेरिकीहरू सैन्य बलसहित प्रवेश गरे तब जापानले त्यसको बदलामा सरकारी व्यवस्थापनमा सयौंको संख्यामा जापानी युवा, उद्योगी तथा सरकारी कर्मचारीलाई प्रविधिबारे सिक्न अमेरिका पठाएको थियो। एक तथ्यांकअनुसार जापानले आफ्नो प्राविधिक विकासको २७ प्रतिशत आफ्नो सिर्जनाबाट र बाँकी ७३ प्रतिशत प्रविधि बाहिरबाट आयात गरिरहेको छ। अमेरिकाले ८२ प्रतिशत आफ्नो सिर्जनाबाट र बाँकी १८ प्रतिशत बाहिरबाट आयात गरेको छ। क्यानाडाले ३ प्रतिशत प्रविधि आफैँले विकास गरेको छ भने बाँकी ९७ प्रतिशत आयात गरेको छ। यस्तो पृष्ठभूमिमा स्वदेशी उत्पादनहरूमा प्रविधि प्रयोग (अटोमेसन), सफ्टवेयर/हार्डवेयरको ज्ञान हस्तान्तरण निमित्त चीनसँग सहकार्य गर्नु अर्को महत्त्वपूर्ण पक्ष हो। संसार 'आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स' र 'फाइभ जी टन्टरनेट'को चरणमा पुगिसक्दा हामी लेबर इन्टेन्सिभ युगमै छौं। राष्ट्रपति सीको भ्रमणका बेला यससम्बन्धी सम्झौता गर्न सकि्यो भने अर्को महत्त्वपूर्ण उपलब्धि हुनेछ।

सी भ्रमणका बेला चिनियाँ वीआरआई परियोजना र अर्र्क सहयोग तथा सहकार्यका विषयमा पनि जनस्तरमा चर्चा/परिचर्चा हुने नै छ। राजनीतिक तथा कूटनीतिक सवाललाई छोडेर आर्थिक विकास मात्र केन्द्रित हुँदा नेपालले चाहे अनुसारको प्राथमिकताको क्षेत्रमा धेरैभन्दा धेरै चिनियाँ पुँजीलाई प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी वा सहूलियतपूर्ण ऋण तथा अनुदानका रूपमा भित्र्याउन सक्नुमा नै हाम्रा लागि राष्ट्रपति सीको भ्रमण अर्थपूर्ण हुन्छ। आन्तरिक उत्पादन केन्द्र र उपभोग केन्द्रबीच सडक/रेलवे सञ्जाल निर्माण, प्रसारणलाइन, ऊर्जा, उत्पादनमूलक उद्योग, प्रविधिको विकास, पर्यटन पूर्वाधार जस्ता प्राथमिकताका क्षेत्रहरूमा लगानी भित्र्याउन सक्नु सफलता हुनेछन्। यसका लागि फेरि पनि बीच मार्गकै हात फैलाएर होइन नेपालमा लगानी गर्नुस् र हामीसँगै आफ्नो कुल गार्हस्थ्य आम्दानी पनि विस्तार गर्नुस् भनेर लगानीको वातावरण प्रत्याभूत गराउन सक्नुपर्छ।

लेखक जापानबाट 'पूर्वाधार, वित्तीय व्यवस्थापन र आर्थिक विकास' मा विद्यावारिधि गर्दैछन्।
prakashchandra.sakota@gmail.com

‘छवका पञ्जा’ कै परिष्कृत रूप

■ **सुशील पौडेल** (काठमाडौं)

तेस्रो विश्वयुद्ध भयो भने पानीका लागि हुन्छ भनिन्छ । पानीको संकट विश्वव्यापी रूपमा बढिरहेँदा जलश्रोतको धनी देश मानिने नेपालमा यसको असर कतिको होला ? फ्रिसमिसमा नै गाथी वोकेर घण्टौं टाढाको पथरामा जान बाध्य गाउँलेलाई मात्र हैन, दशकोदश मेलम्चीको पानी कुरेर बसिरहेका काठमाडौँवासीले समेत पानी संकटको पीडा भोग्दै आइरहेका छन् ।

कञ्चनपुर गोदावरी गाविसको घडेरी गाउँका बासिन्दालाई पिउने पानी अभावको पीडा उस्तै छ । २०४५ सालको भुईँचालोले मुहान सुकाएपछि गाउँले काकाकुल वनेका छन् । हरेक चुनावमा यही गाउँको मत उम्मेदवार जिताउनका लागि निर्णायक त बन्दै आएको छ । गाउँलेले जनप्रतिनिधि चुनावेर पठाइरहे पनि पानी ल्याउन भने सकिरहेका छैनन् । पानीकै समस्या विकराल बन्दै जाँदा घडेरी गाउँमा विहेवारी गरेर छोरीचेली पठाउन कोही तयार छैनन् । युवाहरू छिप्पिसक्दा पनि घरजम बसाउन पाइरहेका छैनन् ।

उमेरले ४२ पार भइसकेको बीपी पौडेल (दीपक) को हालत पनि उही हो । बूढो आमा बुहारी आउली र हाँतेसाराे होला भन्ने आशामा छिन् । तर बीपीको उद्देश्य घरमा नानी भित्र्याउनुअघि गाउँमा पानी ल्याउन चाहन्छ । अझ उसको बुवा (प्रकाश) जो विगतमा सशस्त्र आन्दोलनसमेत गरेर आएको एक निष्ठावान् क्रान्तिकारी कार्यकर्ता, छोरालाई घरजममा भन्दा राजनीतिमा लाग्न र आफ्नो विरासत धान्न स्कुलिङ गरिरहन्छ । पढाइमा अब्बल छँदाछ्दै पनि बीपी पार्टीको भोला वोकेर राजनीतिकै आडमा गाउँमा पानी ल्याउने सपना साँचिरहेको छ । यही कथाव्यथामा आधारित छ, फिल्म ‘छ माया छपक्कै’ ।

दीपेन्द्र लामाले आफ्नै कथामा निर्देशन गरेको उक्त फिल्म शुक्रवारदेखि देशभर प्रदर्शनमा छ । लामाको कप्तानीमा जोडिएका छन्, यसअघि ‘छक्का पन्जा’ सिरिजबाट मनगो दशक कमाइसकेको दीपक-दीपासहितको टिम । हास्यप्रधान फिल्मबाट आफूलाई स्थापित गराइसकेका दीपक-दीपा यतिवेला ‘छ माया छपक्कै’ मार्फत् सामाजिक मुद्दामा अझ बढी

केन्द्रीकृत भएका छन् । फिल्म पानीको दुख, राजनीतिक वितृष्णा र माया मोहमा अन्तरसम्बन्धित छ ।

पानीमाथिको राजनीतिमा विश्वमा धेरै फिल्म बनेका छन् । सन् १९२१ मै त्यामवर्ट हिलयरको ‘श्री वर्ड ब्रान्ड’ होस् वा रोबर्ट ब्राटवरीको सन् १९३३ को ‘राइडर्स अफ डेस्टिनी’ । अथवा, जोसेफ कानको सन् १९३२ को ‘किङ अफ द पिक्स’, डिक क्लेमेन्टको ‘वाटर’ सबै फिल्मको केन्द्रीय फिल्म बनेका छन् । सन् २०१० मै द हास ब्रदर्सले बनाएको फिल्म ‘द बुक अफ इली’ को मुख्य कथा पनि पानीमाथिको स्वामित्व लडाइँलाई नै लिएर छ । ‘क्वाष्टम अफ सोलेस’ वा ‘ब्याटम्यान बिगिन्स’ ले पनि कतै न कतै पानीकै कथालाई उठाएको पाइन्छ ।

नेपालमा भने बलिउडको धड्धडीबाट माथि उठेर फिल्ममा बल्ल सामाजिक मुद्दा उठ्न थालेका छन् । ‘छ माया छपक्कै’ पछिल्लो उदाहरण हो ।

फिल्मले घडेरी गाउँको विशेष समस्यालाई समग्र देशको राजनीतिक, सामाजिक परिदृश्यमा सामान्यीकरण गर्ने प्रयास गरेको छ । कम्युनिस्ट राजनीतिलाई नै मूल कर्म बनाएर दत्तचित्त लागेको एक वानु, छोरालाई पनि क्रान्तिकारी बनाउन चाहन्छ । उता, छिमेकी टोड्के गाउँसँग राजनीतिक दृशमनी चर्को छ । तर त्यही गाउँकी अध्यक्षकी छोरी जल (केकी) बीपीको जीवनमा मायाको अर्को युद्ध लिएर छिछ्ने । बाबुले पानीका लागि राजनीतिको सहारा लिइरहेँदा बीपीको उद्देश्य पनि गाउँमा पानी ल्याउने नै छ, तूल यसका लागि घृणा र द्वन्द्वको सट्टा छिमेकीसँग प्रेमको हतियार प्रयोग गर्छ ।

‘छक्का पन्जा’ सिरिजमा पनि कहिले वैदेशिक रोजगारी त कहिले डिपेन्डेन्ट भिसामा विदेशिनेका कथा नभनिएका हैनन् । तर ती फिल्मको हास्य प्रस्तुतिको ओभरलमा र । अथवा, ती फिल्म विषयप्रधान भन्दा हास्यप्रधान भइँदिए । यस सिरिजका अधिकांश दर्शकले पनि ‘छक्का पन्जा’ लाई पनि यसैगरी बुझ्दै आएका छन् । तर त्यही बुझाइमा ‘छ माया छपक्कै’ हेर्न गएमा हाँसोको पारो त्यही तहमा नपाउन सक्छन् । सोभै भन्दा, ‘धामपानी’ र ‘गोपी’ निर्देशन गरिसकेका दीपेन्द्रको प्रवेशको असर पनि हुन सक्छ, यसपटक जबरजस्ती हसाउनकै लागि अनुप्रास मिलाइएका र टुक्रा जोडिएका संवादको उतिसारो प्रयोग पनि गरिएको छैन । उसो त पटकथा दीपकले नै तयार पारेका हुन् । यस अर्थमा, दीपक समूहले पनि आफूलाई परिपक्व बनाउँदै

यसरी सुरु भयो टिकटमा मुक्तक

२०३५ माघ २० गते काठमाडौँबाट मुक्तक सुनाउन पोखरा पुगेका दिवंगत साहित्यकार हरिभक्त कटुवालसँग उषा शेरचन ।

अबेल जताततै टिकटमा साहित्यिक सिर्जना वाचन हुन थालेका छन् । यसको इतिहास भने पोखरासित जोडिन्छ । २०३५ माघ २० गते पोखरास्थित उद्योग वाणिज्य संघको परिसरमा निकै ठूलो घुइँचो थियो । चौरको छेउमा स्टेज बनाइएको थियो र मानिस बडो उत्सुकताका साथ अधिल्तिर लस्कुरै बसेका थिए । ती सबैजना दुई रूैयाँ तिरेर मुक्तक सुन्न आएका अनुरागी थिए । त्यति बेलाको दुई रूैयाँ अहिलेको दुई सयभन्दा पनि बढी हो । मुक्तक सुनाउनचाहिँ काठमाडौँदेखि हरिभक्त कटुवाल, रत्नशमशेर थापादेखि पाल्माबाट भगिरथी श्रेष्ठ, शुभ श्रेष्ठ अनि पूर्वबाट कृष्णभूषण बलसम्मको ठूलो समूह पोखरा आइपुगेको थियो । यो ऐतिहासिक घटनासित रमाइलो प्रसंगहरू जोडिएका छन् । म त्यतिबेला पीएन क्याम्पस पढ्दै पोखरामा । अहिलेको सुरुभक्त जन्मसंकेकै थिएन, भक्त श्रेष्ठको रूपमा लेख्नुहुन्थ्यो उहाँ । गायक सरोज गोपाल, भक्त श्रेष्ठ, कवि नवराज कार्की, विजय बजिमयलगायत मिलेर तीसको दशकोको सुरुवातमै पोखरेली युवा सांस्कृतिक परिषदर नामक साहित्यिक संस्था गठनाइसकेको रहेछ । मलाई केही थाहा थिएन । एक दिन क्याम्पसमा भक्तले भन्नुभयो, ‘हामीले एउटा संस्था बनाएका थियौं, त्यसै सुस्तायो । अब यसलाई मिलेर नयाँ खान दिऊँ नै ।’ संस्था पुनर्गठनको योजना बन्यो । पोखराको मोहरिया टोलस्थित मेरो ठुलीआमाको घरमा दुर्गा बराल दाइको आठ स्टुडियो थियो । त्यतिबेला दुर्गा दाइ बात्सायनको छविमा आइसक्नुभएको थिएन । हामी त्यहाँ बरोबर जान्थ्यौं र कला, साहित्य

अनि सिर्जनाका कुरा गर्थ्यौं । त्यही स्टुडियोमा पोखरा युवा सांस्कृतिक परिवारको पुनर्गठन भयो, दुर्गा दाइ अध्यक्ष हुनुभयो, म उपाध्यक्ष भएँ । सचिवचाहिँ तीर्थ श्रेष्ठ हुनुभयो । टिममा पहिलेका संस्थापक भक्त श्रेष्ठ, विजय बजिमय, प्रकट पौग्री ‘शिव’, बढी विनोद प्रतीकलगायतका साथीहरू पनि रहनुभयो । त्यति बेलासम्म मलाई साहित्यिक संस्था हुन्छ भन्ने थाहै थिएन । संस्थामा चुनिएपछि, केही समय त्यतिकै बितेर गयो ।

भक्त, तीर्थ, प्रकट र म क्यापस संकेपछि हरेक दिनजसो नै विजय बजिमयको घर जान्थ्यौं । दुर्गा दाइको स्टुडियोकै अधिल्तिर थियो बजिमयको घर । त्यहाँ उहाँको आमाले हजीलचेयरमा वरपर गर्नुपर्ने बजिमयका लागि सानो लाइब्रेरी बनाइदिनुभएको थियो । हामी त्यही लाइब्रेरीमा गएर घन्टौं साहित्यक बहस गर्थ्यौं, पढेका किताबबारे चर्चा गर्थ्यौं । कहिले एउटै शीर्षकमा कविता लेखेर लान्थ्यौं र मिनी कविगोष्ठी गर्थ्यौं । एक दिन बजिमयले कुरैरामा भन्नुभयो- ‘बानिरा गिरीहरू रूसमा जानुभएको रहेछ, त्यहाँ त टिकटमा कविता वाचन हुने रहेछ नि ।’ सुनेर हामी पनि छक्क पर्‍यौँ । भर्खरै मुक्तकको माहोल बन्दै थियो पोखरामा । अब हामीले पनि संस्थाका तर्फबाट टिकटमा मुक्तक सुनाउने महत्वाकांक्षी योजना बनायौं ।

त्यो ख्यालख्यालमै बनेको योजना थियो । अप्रत्याशित । तयारी थाल्यौं । पोखरा उद्योग वाणिज्यको अमृत कक्ष बनिस्केको थिएन । खुला चौरमै कार्यक्रम गर्न निज्यो भयो । प्रमुख आतिथिको रूपमा काठमाडौँबाट अग्रज साहित्यकार हरिभक्त कटुवाललाई निम्त्याउने भयो । अन्ततः कार्यक्रम

फ्लास ब्याक
उषा शेरचन. साहित्यकार

■ **सुशीला तामाङ** (काठमाडौं)

सानो छँदा पाटन-मंगलबजारतिर परम्परागत सारी /फरियामा साँजएका महिलाहरू धारा र पथेरो धाउँदै गरेको दृश्यमा खुब रमाउँथिन् चित्रकार प्रमिला वज्राचार्य । त्यस्तैतिरको रैथाने चित्रकार वज्राचार्यले त्यो लोमलाग्यो दृश्यलाई पछि आफ्नो चित्रमा उतारिन् । करिव दुई दशक लामो उनको चित्रकलाको सुरुवात त्यस्तै महिला विषयवस्तु र फिगर आधारित रहेरै भएको थियो । उनका अधिकांश चित्रहरू महिला विषयवस्तुमै केन्द्रित छन् । चित्रकार वज्राचार्य मात्र हैन, अहिले प्रायः चित्रकारहरूका सिर्जना आफ्नै वरपरको प्रकृति, समाज र संस्कृतिमा आधारित बन्दै गइरहेका छन् ।

परम्परागत हुँदै समसामयिक र आधुनिकतातिर मोडिएको नेपाली चित्रकलामा अहिले सामाजिक, सांस्कृतिक, राजनीतिकदेखि आर्थिक र धार्मिकसम्मका विषयहरू हावी छन् । आफूले वरिपरि देखेका र भोगेका पक्षहरू अहिले चित्रमा देख्न पाइन्छ । महिलाकोेन्द्रित र त्यान्दस्क्येप हुँदै फेरि महिलाकै विषयतिर फर्किएकी वज्राचार्य कोरा कल्याणभन्दा पनि आफ्नो मनलाई छुने र आफूले प्रत्यक्ष देखिरहेको विषयवस्तु र आकृतिलाई चित्रमा उलाढाि बेल्ने सत्ताष्टि मिल्ने बताउँछिन् । केही समयअघि ठसेलस्थित दलाई ला-आर्ट स्पेसमा उनले महिला फिगरसहित कमलको फूलसँगै सूर्यलाई विम्यात्मक रूपमा प्रयोग गरेर महिलाको संघर्ष र कठिनाइलाई प्रस्तुत गरेकी थिइन् । कलामा समय

र परिस्थिति अनुसारका परिवेशलाई फराकिलो बनाउँदै लैजानुपर्ने उनको मत छ ।

हुन त झट्टाहरू जहाँ पुग्छन्, जे अवलोकन गर्छन्, त्यसैको प्रभाव आफ्नो सिर्जनामा समेट्छन् । केही समयअघि दलाई ला-आर्ट स्पेसमै चित्रकार विद्याता केसीले मुस्ताङको भ्रमणको प्रभाव समेटिएको चित्रकला

प्रदर्शनी गरेकी थिइन् । परम्परागत मुस्ताङी घर र भित्ताहरूलाई उनले नान्टाल्मिक रंगसहित उतारेकी थिइन् । चित्रकार सुन्दर लामाले बौद्धस्थित तारागाउँ म्युजियममा केही अघि गरेको प्रदर्शनीमा जीवनका संघर्ष, कठिनाइ र आशातिर रूपांतरण भएको भावलाई चित्रण गरेका थिए, जुन चित्रहरू उनकै भोगाइमा आधारित थिए ।

पछिल्लो समय चित्रहरूमा असामाजिक बन्दै गइरहेको जीवनशैलीदेखि, असंगत सामाजिक क्रियाकलाप, विनाश हुँदै गइरहेको सांस्कृतिक सम्पदा, दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको महिला हिंसा, तीव्र सहरीकरण जस्ता पक्षहरू चित्रमा प्रतिबिम्बित हुँदै आएका छन् । कतिपय चित्रकारहरूले नयाँ पुस्ताले भुल्दै गएको सांस्कृतिक

दैलैमा देही कला

चित्र बनाउने थिएन । उनी आईटी क्षेत्रमै दक्ष थिए । कमाइ पनि मनगो नै थियो । तर, चित्रकार बन्ने सानैदेखिको हुटुट्टीले यिनलाई अरू पेशामा अल्कनै दिएन । आईटी छोडेर चित्र कोर्न थाले । छित्तेन चित्रकारितामा लहसित थालेको दशक थियो । सागर सगर, विष्णु लिम्बू, पिंकी श्रेष्ठ, विनोद राजवंशी, रिता राई, सविन मुखिया, रोशन सुब्बा आदिको दब्रो साथ छ छित्तेनलाई । अनि नाटक कलाकारको मिहिनेत हो । मुलुक छित्तै यो दैलोलाले देही आर्टले कलामाफत् कायापलट गरिरहेको छ । ‘काँकडभिन्नालाई कला, साहित्यसँगै नाटकको सहर पित्तोने अभियान हो हाम्रो,’ देही आर्टका संस्थापक छित्तेन शेर्पाले सुनाए, ‘काँकडभिन्नले अब वदनामी होइन, स्यावारी कमाउँछ ।’ हुन त काँकडभिन्नाको रैथाने छित्तेन शेर्पाको पेसा

'कबिर सिंह' मा छैन विश्वास

भन्डै चार महिनाअघि रिलिज बलिउड फिल्म ‘कबिर सिंह’ ले तहल्का नै मच्चायो ।

घरेलु बक्सअफिसमा तीन सय करोड भारुभन्दा बढीको व्यापार गरेर व्यावसायिक सफल त बन्यो नै, धेरैभन्दा धेरै दर्शकले यसलाई हेरे । फिल्म हेरिसकेपछि दर्शक दुई भागमा बाँडिए । एकथरीले फिल्म अत्यधिक रुचाए भने अर्कोथरीले शाहिद कपूर स्टारर फिल्मले नकारात्मकताको बढावा दिएको आरोप लगाउँदै फिल्म र निर्देशकको जमेर विरोध पनि गरे । फिल्ममा कबिर सिंह बनेका शाहिद एक युवतीको प्रेममा एकोहोरो लाग्छन् । युवतीलाई पाउनका लागि अनेकन हतकत गर्छन् । नपाएपछि लागुऔषधको सहारा लिन्छन् । फिल्ममा शाहिदकै अभिनयलाई जति तारिफ गरियो उति नै विरोध कबिर सिंहको हिंस्रक र भ्रगडालु चरित्रलाई लिएर भयो । आरोप, प्रत्यारोप र तारिफले त फिल्मको व्यापारलाई त भ्कन बढावा

दियो । बलिउडका अधिकांश सेलिब्रेटी पनि फिल्मलाई लिएर दुई खेमामा बाँडिए । करिना

कपूरले सैफअली खानसँग विवाह गर्नुअघि शाहिदकै प्रेममा थिइन् । दुईको लामो समयको प्रेम असफल भएपछि करिना खानतिर लागिन भने शाहिदले पनि मीरा राजपूतसँग विवाह गरे । करिनालाई हालै कबिर सिंह र शाहिदको भूमिकावारेमा प्रतिक्रिया दिन गरिएको आग्रहमा सुरुमा त उनले आफूले फिल्म नहेरेको भनेर पन्छित खोजिन् । तर फिल्मका बारेमा यति धेरै चर्चा भयो कि फिल्म नहेर्नैले पनि यसबारेमा पर्याप्त मेसो पाइसकेका छन् । यस्तोमा करिनाले उम्किन पाउने कुरै थिएन । त्यसमाथि पूर्वप्रेमीको विवाहित फिल्मबारे बोल्न केरै लाग्यो ।

भैले फिल्म त हेर्न पाएकी छैन । तर यसले कुनै असर पार्नाला छैन किनभने फिल्मले तीन सय करोडभन्दा बढी कमाइसकेको छ । ठीक हुगले बनेको नहुँदो हो त यतिको सफलता सायद सम्भव थिएन,’ करिनाले भनेकी छन्, ‘यदि मेरो व्यक्तिगत कुरा गर्ने हो भने, मलाई कबिर सिंहजस्तो चरित्रप्रति विश्वास छैन । किनभने म व्यक्तिगत रूपमा त्यस्तो खालको छैन ।’ करिनाले आफूलाई बचाउँदै फिल्मबारेको टिप्पणीमा भनेकी छन्, ‘र, अन्त्यमा त यो फिल्म हो भन्ने बुझ्न जरुरी छ । त्यसको लागि कलाकारले दिइएको भूमिका निर्वाह गर्ने हो ।’

चित्रकार के कोरिरहेछन् ?

पछिल्लो समय नेपाली चित्रकलामा असामाजिक बन्दै गइरहेको जीवनशैलीदेखि विनाश हुँदै गइरहेको सांस्कृतिक सम्पदा, दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको महिला हिंसा, तीव्र सहरीकरणजस्ता पक्ष प्रतिविम्बित हुँदै आएका छन् ।

घरोरहर र भूकम्पपछि क्षतिग्रस्त सम्पदालाई चित्रमा व्यक्त गरेर तिनको संरक्षणका लागि चित्रबाट नै आवाज उठाइरहेका छन् । चित्रकार विनोद प्रधान, इसान परियार लगायतका चित्रकारहरूले सम्पदा महिमा र संरक्षणको आवाज बलियोसित अभिव्यक्त गर्दै आइरहेका छन् ।

चित्रकार बिपिनराज श्रेष्ठ अधिकांश चित्रहरूमा कहिले राजनीति त कहिले सामाजिक विषयवस्तुहरू पस्किरहन्छन् । चित्रमा लोक र लोकका कुराहरू आउनुपर्ने धारणा उनको छ । ‘कविता पढेर अर्थ बुझिए जस्तै चित्र हेरेर त्यसको भाव खुलाउन सक्नुपर्छ,’ उनी भन्छन्, ‘समसामयिकतासँगै फराकिलो विषयतिर गएको चित्रले व्यक्त गर्न खोजेको भाव आफैँ बोल्नुपर्छ ।’ चित्रमा नयाँपन र स्वतन्त्र अभिव्यक्ति हुनुपर्छ भन्ने मत राख्ने अर्का चित्रकार जसिम राजभण्डारी कला नै समय र परिस्थितिको प्रभावबाट सिर्जित हुने बताउँछन् । उनका अनुसार फराकिलो विषयले चित्रकलामा पनि नयाँ सिर्जनाका साथ आम मानिसको सामान्य जीवनयापन प्रस्तुत हुने मौका पाउँछ ।

अहिले नेपालमा चित्रकारहरू विविध विषयमा आधारित भएर विचारप्रधान र स्वतन्त्र अभिव्यक्तितिर उन्मुख भइरहेको कला समीक्षक तथा पाका चित्रकार रमेश खनाल स्विकाउँछन् । उनी भन्छन्, ‘सबै आफ्नो विचारअनुसार भित्रमा भाव पोखिरहेका छन् ।’ उनका अनुसार स्वतन्त्र प्रवृत्ति र चिन्तनबाट सिर्जना भएका सबै विश्वहरूले केही न केही नयाँपन दिइरहेको छ ।

पूर्वमा देही आर्टजस्ता धेरै कला केन्द्रहरू छन् । तर, देहीको जस्तो सक्रियता कमैको छ । धरान, विराटनगर, मोरङ आदि क्षेत्रका कलाकार मात्रै सक्रिय छन् । धरानका कलाकार प्रणव दत्तले कलाकारिताले मात्रै गुजारा चलाउन गाह्रो पर्ने गरेको तीतो पोखे । कलाकार धेरै छैन, चित्र पनि धेरै राम्रा राम्रा बन्छन् तर चित्रको बजार छैन’, धरानका अग्रज चित्रकार दत्तले भने, ‘चित्र नाबिकेपछि बनाएर मात्रै के गर्नु, खान मिदैन ।’

इथियोपियाली प्रधानमन्त्री अलीलाई नोबेल शान्ति

ओस्लो (एजेन्सी)- इथियोपियाका प्रधानमन्त्री आबी अहमद अलीलाई सन् २०१९ को नोबेल शान्ति पुरस्कार प्रदान गरिने भएको छ ।

‘शान्ति प्राप्तिका र अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय’ जुटाउन उल्लेखनीय भूमिका निर्वाह गरेका कारण उनलाई पुरस्कार प्रदान गर्ने निर्णय गरिएको नोबेल समितिले जनाएको छ । नर्वेको राजधानी ओस्लोमा १०० औं नोबेल शान्ति पुरस्कार विजेताका रूपमा आबी अहमदको नाम शुक्रवार घोषणा गरिएको हो ।

सन् १९९८ देखि २००० सम्म चलेको सीमा युद्धसँगै सुरु भएको २० वर्ष लामो सैनिक गतिरोध अन्त्य गर्दै इथियोपिया र इरिट्रियाबीच तटवर्ष शान्ति सम्झौता भएको थियो ।

गरीबी र द्वन्द्वको चपेटाबाट गुजिरहेको इथियोपियामा शान्ति र विकासका लागि आबीले आर्थिक सुधारका धेरै महत्वाकांक्षी योजना अघि सारेका र तिनले प्रतिफल दिन थालेको इन्स्टिच्युटकी अध्यक्ष बेरिट रेइस-एन्डरसनले बताइन् ।

को हुन् आबी ?

सन् १९७६ मा इथियोपियाको जिमा क्षेत्रमा जन्मिएका आबी अदिस अबाबा विश्वविद्यालयबाट ‘शान्ति तथा सुरक्षा मुद्रा’ विषयमा विद्यावारिधि गरेका छन् । उनले बेलायतको राजधानी लन्डनस्थित ग्रिनविच विश्वविद्यालयबाट स्नातकोत्तर गरेका हुन् ।

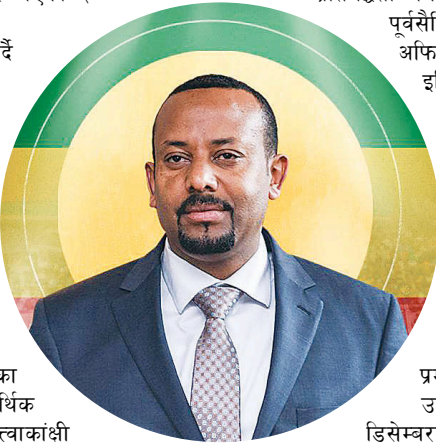
उनले सन् १९९५ मा रुवान्डामा संयुक्त राष्ट्रसंघीय शान्तिदूतका रूपमा कार्यसमेत गरेका थिए । आबी सन् २०१० मा राजनीतिमा प्रवेश गरेलगत्तै सांसदमा निर्वाचित भएका थिए ।

सन् २०१८ को अप्रिलमा प्रधानमन्त्री भएयता आबीले इथियोपियामा निकै धेरै सुधारका कार्यहरू गरिसकेका छन् । पदस्थापनापछि उनले कानून तथा नियम खुकुलो पार्नुका साथै १० हजारभन्दा बढी विपक्षी नेता तथा कार्यकर्तालाई जेलमुक्त गरे । त्यसका साथै राजनीतिक प्रतिशोधका कारण देश निकाला गरिएकालाई उनले फर्काउन पहल गरे ।

आबीले सन् २०१८ को जुलाईमा उनले इरिट्रियाका राष्ट्रपति इसियास अफवेर्कीसँग शान्ति सम्झौतामा हस्ताक्षर गरेका थिए । त्यसका साथै उनले विवादित क्षेत्रसमेत हस्तान्तरण गर्ने प्रतिवद्धता जनाए ।

पूर्वसैनिक ‘इन्टेलिजेन्स अफिसर’ आबी इथियोपियाकाको सत्तारूढ दल डपीआरडीएफ र ओपीडीका सभापति हुन् । त्यसका साथै उनी हाल अफ्रिकाकै सबैभन्दा कम उमेरका सरकार प्रमुख हुन् । उनलाई आगामी डिसेम्बरमा ओस्लोमा आयोजित विशेष समारोहमा ९० लाख स्विडिस क्रोन्स (करिब ९ लाख अमेरिकी डलर) पुरस्कार, पदक तथा प्रमाणपत्र प्रदान गरिने छ ।

सन् २०१९ को नोबेल शान्ति पुरस्कारका लागि २ सय २३ जना व्यक्तित्व तथा ७८ संघसंस्थासहित ३ सय १ को मनोनयन परेको थियो । यस वर्षको नोबेल शान्ति पुरस्कारका लागि आबीसहित न्युजिल्यान्डकी प्रधानमन्त्री ज्यासिन्डा आर्डन र जलवायु क्षेत्रमा क्रियाशील गेटा थनवर्ग पनि मनोनयनमा परेका थिए । यसअघि अमेरिकी राष्ट्रपतिद्वय जिम्मी कार्टर र बाराक ओबामालगायतका राजनीतिज्ञले समेत नोबेल शान्ति पुरस्कार पाइसकेका छन् ।

हजारौँ सर्वसाधारण विस्थापित

इस्तानबुल (एजेन्सी)- टर्कीको सुरक्षा फौजले सिरियाको उत्तरपूर्वी क्षेत्रमा गरेको आक्रमण तीव्र पारेपछि दर्जनौँ मानिसहरू मारिएका छन् ।

सैन्य कारवाही विस्तार गर्दै गएको टर्कीस फौजले कैयौँ गाउँमाथि कब्जा जमाएको बीबीसीले जनाएको छ । सैनिक कारवाहीका कारण हजारौँ सर्वसाधारण घर छाड्न बाध्य भएका छन् । अन्तर्राष्ट्रिय सञ्चारमाध्यमका अनुसार हालसम्म कम्तीमा ११ सर्वसाधारण तथा कुर्दिस तथा टर्की समर्थित दर्जनौँ लडाकुहरू हताहत भएका छन् । टर्कीस फौजले आफ्ना एक सुरक्षाकर्मीको ज्यान गएको पुष्टि गरेको छ ।

टर्कीस फौजको प्रमुख निसानामा परेका सीमाक्षेत्रका दुई नगर तल अब्याद तथा रस अल-ऐनबाट ६० हजारभन्दा बढी मानिस अन्यत्र भागेका जनाइएको छ । बीबीसीका अनुसार टर्कीस फौजले ती दुवै नगरलाई घेराबन्दी गरेका छन् ।

टर्कीस फौजको आक्रमणमा परेको तल अब्याद नगर कुर्द समूह वाईपीजीको नियन्त्रणमा रहेको थियो । कतिपय सञ्चार माध्यमले टर्कीले कुर्दलाई निसाना गरी आक्रमण गरेको उल्लेख गरेका छन् । यद्यपि, टर्कीले सैन्य केन्द्रलाई लक्षित गरी आक्रमण गरेको दाबी गरेको छ ।

सहायता संस्थाहरूले विस्थापित हुनेको संख्या एक लाखभन्दा बढी रहेको दाबी गरेका छन् । मर्सी कोरलायतका मानवीय सहायता संस्थाले विस्थापितको संख्या चार लाख नाच्ने बताएका छन् ।

बेलायतस्थित पर्यवेक्षण समूह ‘सिरियन अन्जरभेटरी फर ह्युमन राइट्सले’ कम्तीमा ६४ हजार विस्थापित भइसकेको र त्यो क्रम जारी रहेको जनाएको छ । उद्धार समितिका मिस्ट्री बस्वेलले ‘टर्कीको आक्रमण केही दिन जारी रहे कम्तीमा ३ लाख मानिस विस्थापित हुने’ बताइन् ।

टर्की सीमाक्षेत्रबाट सिरिया प्रवेश गर्ने क्रममा ‘फ्री सिरियन आर्मी’ का लडाकु ।

तस्विर : एजेन्सी

टर्कीले सिरियास्थित कुर्द फौजका कारण आफ्नो देशमा अस्थिरता बढेको भन्दै बिहीवार सैन्य आक्रमण गरेको हो । टर्कीका राष्ट्रपतिले ‘युफ्रेटिज नदीको पूर्वी क्षेत्रमा रहेका कुर्द लडाकुलाई विस्थापित गरी सिरियाली शरणार्थीका निमित्त सुरक्षित क्षेत्र निर्माण गर्न सैन्य कारवाही गरिएको’ दाबी गर्दै आएका छन् ।

अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्पले उत्तरी सिरियाबाट फौज फिर्ता गरेको केही दिनमै टर्कीले कुर्द बाहुल्य क्षेत्रमा

हमला गरेको हो । टर्कीले उक्त क्षेत्रमा आक्रमण गर्नका लागि अमेरिकी कदमले सहज भएको ठानिएको छ ।

टर्कीस फौजले ‘अपरसन पिस स्पिड’अन्तर्गत आफूहरूले आतंककारीका आश्रयस्थल ध्वस्त पारेको’ बताउने गरेको छ । कुर्द फौजले टर्कीस फौजको आक्रमणको कडा प्रतिकार गर्ने चेतावनी दिएको छ । अमेरिकाको समर्थन रहेको कुर्दले सिरियाली सरकार एवं इस्लामिक स्टेटविरुद्ध लडेको सिरियन डेमोकुराटिक

फोर्स (एसडिएफ) को मुख्य हिस्सा हो । कुर्दिश फौजले सो क्षेत्रमा हजारौँ आईएस लडाकुलाई बन्दी बनाएर राखेका थिए । टर्कीको आक्रमणसँगै ती बन्दीबारे अन्तर्राष्ट्रिय समुदायले चासो प्रकट गरेका छन् ।

अमेरिकी राष्ट्रपति राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्पले ट्वीट गर्दै ‘टर्कीका पछिल्ला कदमले उब्जेका समस्या अन्त्य गर्न आफूसँग तीन विकल्प रहेका बताएका छन् । उनका अनुसार सैन्य हस्तक्षेप,

आर्थिक प्रतिबन्ध वा टर्की र कुर्दबीच मध्यस्थता गराउने त्यस्ता विकल्प हुन् । तर वासिङटनमा शुक्रवार पत्रकारसँग बोल्दै ट्रम्पले तेश्रो विकल्प उत्तम रहेको बताएका छन् ।

अमेरिकी सिनेटमा दुवै दल मिलेर टर्कीमाथि आर्थिक प्रतिबन्ध लगाउने कानून बनाउँदै छन् । कानून मस्यौदामा सामेल नेताहरूका अनुसार त्यस्तो प्रतिबन्धको निसानामा टर्कीका नेता पर्नेछन् ।

बेलायतमा नेपाली महिलाको हत्या

लन्डन (कास)- बेलायतको लेस्टरमा एक नेपाली महिलाको हत्या भएको छ । फातिमा नामले समेत चिनिने ३२ वर्षीया शुभेक्षणा बुढाथोकीको गत मंगलबार आफ्नै घरमा हत्या भएको स्थानीय सञ्चार-माध्यमले जनाएका छन् ।

पोस्टमार्टम रिपोर्टमा उनलाई धेरै पटक छुरा हानिएको देखिएको प्रहरीले जनाएको छ । हिंसात्मक आक्रमणपछि हत्यारा बाहिरिएको बताइएको छ ।

मंगलबार बिहान साढे ८ बजे उनी बस्ने बर्थवल्स्यु स्ट्रिट हाइफिल्डमा प्रहरीलाई खबर गरिएको थियो । प्रहरी आइपुग्दा फातिमाको घटनास्थलमै मृत्यु भइसकेको थियो ।

इस्ट मिडल्यान्ड स्पेसनल अप्रेसन्स युनिटका डिटेक्टिभ इन्स्पेक्टर मार्क सिन्सकीले घटनाप्राति दुःख व्यक्त गर्दै यसबारे अनुसन्धान भइरहेको जनाएका छन् । उनले केही सूचना भए उपलब्ध गराइदिनसमेत अनुरोध गरेका छन् ।

वसैंका बेला भएको यस हत्याले नेपाली समुदाय स्तब्ध छ ।

ब्रसेल्स (एजेन्सी)- ईयू युरोपेली संघबाट बेलायतको वहिर्गमन (ब्रेकिजट) बारे ठोस निर्णय पुग्न बेलायत र युरोपेली देश वार्ताका लागि सहमत भएका छन् ।

ब्रेकिजट मन्त्री स्टिम बार्कले र युरोपेली संघका वार्ताकार माइकल बार्नियरबीच शुक्रबार भएको वार्तापछि उक्त समाचार सार्वजनिक भएको हो ।

दुवै पक्षले शुक्रबारको वार्ता सकारात्मक रहेको बताएका बीबीसीले जनाएको छ ।

वार्ताबारे प्रतिक्रिया दिँदै बार्नियरले ‘केही समय धेरै रहन’ आग्रह गरेका बीबीसीले उल्लेख गरेको छ । उनले भने, ‘ब्रेकिजट हिमाल चढेजस्तै हो । हामीलाई अबलोकन, दृढता र धैर्य चाहिन्छ ।’

युरोपेली आयोगले शुक्रबार जारी गरेको विज्ञप्तिमा भनिएको छ, ‘ईयू र बेलायत ब्रेकिजटबारे आगामी दिनमा सघन रूपमा वार्ता गर्न सहमत भएका छन् ।’ फ्रान्सेली राष्ट्रपति इम्यानुयल म्याक्रों ब्रेकिजट सम्झौताको सम्भावनाप्राति सकारात्मक देखिएका छन् ।

बेल्जियमको राजधानी ब्रसेल्सस्थित युरोपेली आयोग मुख्यालयमा शुक्रबारको वार्तापछि बेलायतका ब्रेकिजट मन्त्री स्टिम बार्कले र ईयूका मुख्य वार्ताकार माइकल बार्नियर ।

तस्विर : एपी

पेरिसमा सोधिएको एक प्रश्नको जवाफ दिँदै उनले भने, ‘अझै केही समय हेर्नै ।’

बेलायती प्रधानमन्त्री बोरिस जोन्सनले भने

ब्रेकिजट सम्झौतामा पुग्नअघि विभिन्न मुद्दा सहमति हुनुपर्ने बताउँदै आएका छन् । बेलायत यही सेप्टेम्बर ३१ मा युरोपेली संघबाट बाहिरिने

सीलाई चेन्नईमा ‘रेड कार्पेट’

भारतको चेन्नईस्थित विमानस्थलमा उत्रेलगत्तै अभिवादन गर्दै चिनियाँ राष्ट्रपति सी चिनफिङ (दायाँ तस्विर) र मल्लपुरममा भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीका साथ सी ।

तस्विर : रोयटर्स/एपी

चेन्नई (एजेन्सी)- दुईदिने भ्रमणका क्रममा चेन्नई पुगेका चिनियाँ राष्ट्रपति सी चिनफिङलाई भारतले भव्य स्वागत गरेको छ ।

शुक्रबार चेन्नईस्थित विमानस्थलमा उत्रेका राष्ट्रपति सीलाई गभर्नर बनवरीलाल पुरोहित र उपमुख्यमन्त्री ओ पन्नरसेल्वमले स्वागत गरेका हुन् । त्यसलगत्तै उनलाई चेन्नईको तटीय

सहर ममल्लापुरम लगिएको थियो । भारतको प्राचीन सहर ममल्लापुरमको चीनको फुजियान प्रान्तसँग पुरानो सम्बन्ध रहेको बताइन्छ ।

सी र भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीबीच चेन्नईमा अनौपचारिक शिखर सम्मेलन हुँदै छ । विमानस्थलमा अवतरण गरेको केही समयमै ट्वीट गर्दै मोदीले सीलाई स्वागत गरेका थिए ।

उनले ट्वीटरमा लेखेका थिए, ‘महामहिम राष्ट्रपति, भारतमा स्वागत छ ।’

दुई नेताबीचको बैठकलाई गत वर्ष चीनको वुहानमा भएको अनौपचारिक बैठकको निरन्तरता ठानिएको छ । भारत र चीनबीच सीमा विवादको ७३ दिन लामो घम्साघम्सीपछि सन् २०१८ को अप्रिलमा मोदी र सीबीच चीनको वुहानमा वार्ता भएको थियो ।

तर यस पटकको वार्ता कश्मीर विवादमा केन्द्रित हुने ठानिएको छ । गत दुई नेताबीचको बैठकलाई गत वर्ष कश्मीरको संवैधानिक हैसियत बदल्ने निर्णय लिएपश्चात् भारत र पाकिस्तानबीचको विवाद उत्कर्षमा छ । भारतको उक्त कदमप्राति चीन पनि असन्तुष्ट रहेको छ ।

यसै साताको सुरुमा चीनले भारत र

पाकिस्तानलाई वार्तामाफत् कश्मीर विवाद अन्त्य गर्न आह्वान गरेको थियो । त्यसको प्रतिक्रियामा भारतले आफ्नो आन्तरिक मामिलामा हस्तक्षेप नगर्न चीनलाई सुझाव दिएको थियो । यस पटक दुवै नेताहरू द्विदेशीय आर्थिक सम्बन्ध बढाउने तथा आपसी मतभेद अन्त्य गर्ने अपेक्षाका साथ वार्तामा बसेका छन् ।

भारत भ्रमणमा आउनुअघि सीले बेइजिङमा पाकिस्तानी प्रधानमन्त्री इमरान खानसँग समेत भेटवार्ता गरेका थिए । भेटमा चीनले कश्मीर मुद्दा विवादित विषय भएकाले राष्ट्रसंघीय वडापत्र, सुरक्षा परिषद्द्वारा स्वीकृत प्रस्ताव तथा द्विपक्षीय सम्झौताका आधारमा यसको समाधान शान्तिपूर्ण ढंगबाट गर्नुपर्ने बताएको थियो ।

छोटकरी

दक्षिण कोरियाले १ लाख सेना घटाउने

सोल (एएफपी)- दक्षिण कोरियाले आगामी तीन वर्षभित्र सेनाको संख्या ३ लाख घटाउने जनाएको छ । देशको जनसंख्या अत्यधिक घटेकाले सेनाको संख्या पनि घटाउन लागिएको सेना प्रमुखले शुक्रबार जानकारी दिएका हुन् । उनले सन् २०२२ सम्ममा सेनाको संख्या घटाउने बताए । दक्षिण कोरियामा हाल ४ लाख ६४ हजार सेना रहेकोमा त्यसबाट १ लाख घटाइने भएको उनले बताए । दक्षिण कोरियाको समाचार संस्था होन्ग्याप लेखेको समाचारअनुसार सन् २०२५ सम्ममा सेनाको ३८ डिभिजनबाट ३३ डिभिजन बनाइने छ । सबै गरी दक्षिण कोरियाका सुरक्षाकर्मीहरूको संख्या भन्दा ६ लाख रहेको र यो संख्या उत्तर कोरियाको भन्दा निकै कम रहेको दक्षिण कोरियाको सन् २०१८ को श्वेतपत्रमा उल्लेख गरिएको थियो । विश्लेषकहरूले उत्तर कोरियासाग २० देखि ६० आणविक हतियारहरू रहेको पनि अनुमान गरेका छन् ।

सीढारा क्युबाका नेतालाई बधाई

वेइजिङ (सिन्हवा)- क्युबा कम्युनिस्ट पार्टीको केन्द्रीय समितिका प्रथम सचिव राउल क्यास्ट्रो रुज र क्युबाका नवनिर्वाचित राष्ट्रपति मिगुएल डिलाई केनेललाई चिनियाँ राष्ट्रपति सी चिनफिङले शुभकामना बधाई दिएका छन् । चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीका महासचिवसमेत रहेका सीले आधा शताब्दीभन्दा बढी समयदेखि चीन र क्युबाका जनताले गहिरो मित्रता रहेको बताए । दुई देशबीच असल मित्र, राम्रो सार्भदार र भाइचाराको सम्बन्ध रहेको चिनियाँ राष्ट्रपतिले बताएका छन् । एकअर्कालाई इमानदारी र आपसी विश्वासका साथ व्यवहार गर्न सक्ने उनको दाबी छ । सीले चीन र क्युबा सम्बन्धको विकासलाई ठूलो महत्त्व दिएको छ । सीले पनि राष्ट्रपति दियाज केनेलसँग द्विपक्षीय सहयोग विस्तार गर्न र द्विपक्षीय सम्बन्धको स्थिर र दिगो विकासका लागि जोड दिन संयुक्त प्रयास गर्न तयार रहेको बताए ।

रेनल्टका प्रमुख कार्यकारी बर्खास्त

पेरिस (एएफपी)- फ्रान्सेली कार निर्माता कम्पनी रेनल्टले प्रमुख कार्यकारी थिएरी बोल्लोरलाई पदबाट बर्खास्त गरेको शुक्रबार घोषणा गरेको छ । कम्पनीको पूर्वप्रमुख कार्लोस गोउनलाई वितीय अपचलनको आरोपमा जापानी अधिकारीहरूले पक्राउ गरेपछि नौ महिनाअघि मात्र थिएरीलाई प्रमुख कार्यकारीमा नियुक्त गरिएको थियो । कम्पनीले जारी गरेको संक्षिप्त वक्तव्यमा थिएरीलाई बर्खास्त गर्नुको कारण भने खुलाइएको छैन । नयाँ प्रमुख कार्यकारी नियुक्त नहुँदासम्म प्रमुख वितीय अधिकृत क्लोर्टिल्ड डेल्वोसलाई प्रमुख कार्यकारीको रूपमा कार्य गर्न अस्थायी जिम्मेवारी दिइएको पनि विज्ञप्तिमा उल्लेख छ ।

एडीबीले पूर्वाधारमा लगानी बढाउने

काठमाडौं (कास)- एसियाली विकास बैंक (एडीवी) ले नेपालका लागि पञ्चवर्षीय रणनीति सार्वजनिक गरेको छ । रणनीतिमा आगामी पाँच वर्षका लागि नेपालसँगको सहकार्य, लगानी प्राथमिकता र अनुमानित लगानी प्रक्षेपण गरिएको छ ।

एडोलीले सन् २०२० देखि २०२४ सम्मका लागि नयाँ 'कन्ट्री पाटर्नसिप स्ट्रटेजी' सार्वजनिक गरेको छ । यणनीतिमा आगामी दिनमा नेपालको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा महत्त्वपूर्ण योगदान दिने एडोलीलेले जनाएको छ । अबको पाँच वर्षमा नेपालमा एडोलीलेको लामोपनि पूर्वाधार विकास, सुधारिएको सेवा र बलाढ्यपणी दिगोपनमा केन्द्रित हुनेछ । एडोलीलेले नेपालको पूर्वाधार विकासमा निजी क्षेत्रको सहभागितालाई प्रार्थमिकता दिँदै आएको छ । नयाँ यणनीतिमा पनि यसैलाई निरन्तरता दिइएको छ । यस कारण एडोलीले निजी क्षेत्रको नेतृत्वमा सुधारिएको पूर्वाधार विकासलाई पहिलो प्रार्थमिकतामा राखेको छ ।

यस्ता, सेवा क्षेत्रलाई व्यापक र प्रभावकारी बनाउने विषय एहीवीको दोस्रो प्राथमिकतामा छ। दिगो विकासप्रेरणीय सुधारलाई पनि एहीवीले प्राथमिकतामा लिएको छ। यसको अर्थ अर्थको छ। नयाँ रणनीतिमा आगामी पाँच वर्षमा नेपालमा १५ सय मिलियन अमेरिकी डलर (करिब १५ अर्ब रूपैयाँ) दोहो ६ सय मिलियन अमेरिकी डलर (करिब ६ अर्ब रूपैयाँ) लागानी गर्ने अनुमान गरिएको छ। नेपाल संघीय संरचनामा गासंगै उच्च रूपमा सामाजिक र आर्थिक बृद्धिका बाटोमा छ। यस्तो अवस्थामा एहीवीको नयाँ रणनीतिले उच्च आर्थिक बृद्धि, गरिवी निवारण, जीवनस्तर सुधारलगायतका सहयोग गर्ने विज्ञप्तिमा उल्लेख छ। 'पछिल्लो एक दशकमा नेपालले गरिवीको दर तीव्र रूपले घटाएको छ', विज्ञप्तिमा भनिएको छ, 'अब अघि बढ्नका लागि पूर्णरूपमा सघीयता कार्यान्वयन, महत्त्वपूर्ण पूर्वाधार लगायत निजी वित्तर र निजी लागानी प्रोत्साहन नयाँ गर्ने देखिन्छ।'

नयाँ रणनीतिअनुसार पनि एडीवीले नेपालमा जलविद्युत् विकास तथा नवीकरणीय ऊर्जा, सडक, हवाई यातायातलगायत क्षेत्रमा लगानी जस्ता गर्छन् ।

रणनीति उत्पन्न लागत कम गर्न तथा व्यवसायीलाई प्रोत्साहन गर्न सहयोगी हुनेछ,' विज्ञप्तिमा उल्लेख छ ।

यस्तै, नयाँ रणनीतिले सहर तथा नगरपालिकारूपको विकास, गुणस्तरीय शिक्षा, रोजगारमूलक सीप विकास, कृषिको उत्पादनवृद्धि र व्यवसायीकरणमा पनि सहयोग पुर्याउने बताइएको छ ।

प्रतिस्पर्धी सूचकांकमा नेपालको सुधार

■ कृष्ण आचार्य (काठमाडौं)

नेपालको समग्र अर्थतन्त्रको प्रतिस्पर्धात्मक सूचकांकमा सुधार भएको एक अन्तर्राष्ट्रिय अध्ययन प्रतिवेदनले देखाएको छ । विश्व आर्थिक मञ्चले हरेक वर्ष प्रकाशित गर्ने 'दि ग्लोबल कम्पिटेटिभनेस रिपोर्ट-२०१९' अनुसार नेपालको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमतामा सुधार भएको हो ।

गत वर्ष १९० देशहरूमध्ये नेपालको स्थान १०९ औँ स्थानमा रहेको थियो । यस पटक १९१ देशहरूमध्ये नेपाल १०८ मा परेको छ । विश्व मन्त्रमा श्रेणीमा मात्रै नभई नेपालले गत वर्षभन्दा प्राप्तांक पनि बढी पाएको छ । सन् २०१८ मा ५१ प्राप्तांक पाएकोमा यस पटक ५२ पाएको छ । मुख्यगरी नेपालको वित्तीय प्रणालीमा निकै सुधार भइसकेको प्रतिवेदनले औल्याएको छ । गत वर्ष १४० देशहरूमध्ये वित्तीय प्रणालीमा नेपाल पटक ५८ औँ स्थानमा थियो । यस पटक १४० देशहरूमध्ये नेपाल ५१ औँ स्थानमा परेको छ । यस क्षेत्रको प्राप्तांक गत वर्ष ६३ थियो भने यस पटक ६६ पाएको छ । यसवाहेक पूर्वाधार, समर्पितगत आर्थिक स्थायित्व, स्वास्थ्यमा प्राप्तांक र स्थान दुवै सुधार भएका छन् । व्यावसायिक गतिशीलतामा भने स्थिर देखिन्छ । 'वित्तीय प्रणालीको यो प्रगत उत्साहजनक हो', अर्थवैद्य विश्व पौडेल भन्छन्, 'समग्रमा एक स्थान माथि पुगे पनि अरू देशले प्रगति गरेको तुलनामा अझै हामीले गर्न सकिरहेका छौँ ।' उनले एक स्थान उक्लनुलाई सुधार नभई 'सुधारका लागि सक्सकै वाटोमा' रहेको टिप्पणी गरे ।

‘हामीले सुधार गर्नपनि धेरै क्षेत्रहरू छन्,’ उनले भने, ‘वितीय क्षेत्रमा भइरहेको सुधारले हामी पनि सक्छौं भन्ने देखाएको छ। अरूको हैरत भए पनि हरेक क्षेत्रको सुधारमा लानुपन्थो।’ प्रतिवेदनले पनि नेपालको समग्रमा सुधार देखिए पनि केही क्षेत्रमा

नीतिगत परिवर्तन र विश्व
मञ्चहरूमा गरिएका प्रतिबद्धता
हुबहु कार्यान्वयन गर्न सके निकै
माथि पुग्ने थियौं

- शान्तराज सुवेदी, पूर्व अर्थसचिव

अरू देशले प्रगति गरेको
तुलनामा हामीले गर्न सकिरहेका
छैनौं । वित्तीय प्रणालीको यो
प्रगति उत्साहजनक हो ।

- विश्व पौडेल, अर्थविद्

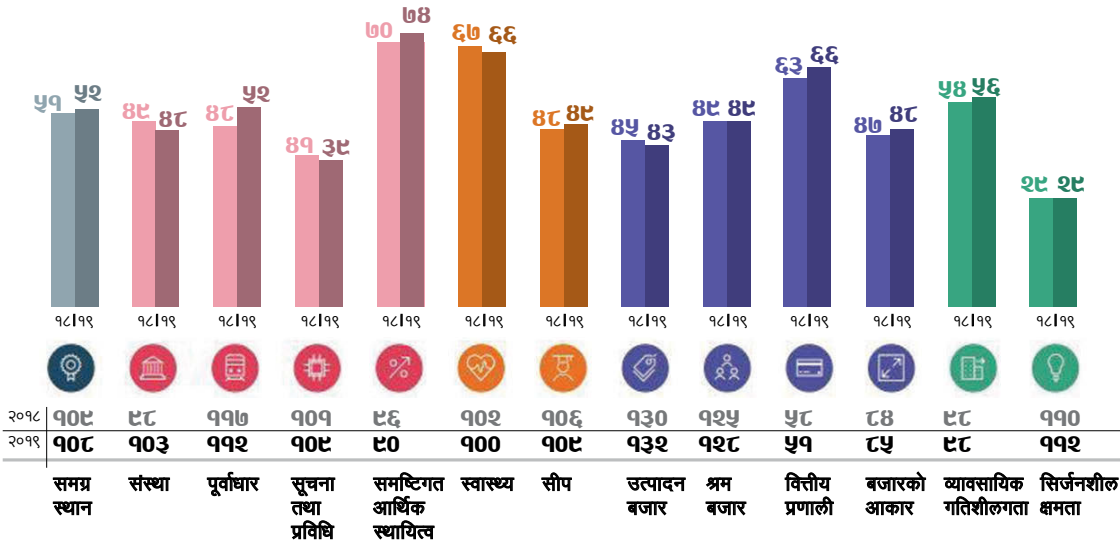
तुलनामा अन्य देशले धेरै काम गरिसके,' उनले भने, 'उनीहरूकै दाँजोमा पुग्न नेपालले भन् धेरै मेहनतका साथ काम गर्नुपर्छ ।'

भारत १० स्थानले तल भर्‍यो

भारत भने यस पटक १० स्थानले पछाडि परेको छ । १९४० मुलुकहरूमध्ये भारत गत वर्ष ५८ औँ स्थानमा रहेको थियो । यसपटक १९१ मुलुकहरूमध्ये ६८ स्थानमा पुगेको छ । दक्षिण एसियामा सबैभन्दा तीव्र र राम्रो गरी प्रगत गर्नेमा श्रीलंका रहेको प्रतिवेदनले औल्याएको छ । गत वर्ष ८५ औँ स्थानमा रहेको श्रीलंका यस पटक ८८ मा पुगेको छ । 'सम्भन्दा धेरै सुधार भएको देश श्रीलंका हो,' प्रतिवेदनमा भनिएको छ । बंगलादेश, पाकिस्तान भने क्रमशः १०५ र ११० स्थानमा परेका छन् । दक्षिण एसियामा अन्य मुलुकहरूको प्रतिवेदनमा समीक्षण छैन । समग्र रूपमा नेपालभन्दा पछाडि पाकिस्तान देखिन्छ । यो प्रतिवेदनअनुसार समग्र प्रतिस्पर्धी क्षमतामा सिंगापुर यस पटक पहिलो स्थानमा परेको छ । गत वर्ष दोस्रो स्थानमा रहेको थियो । यस पटक सिंगापुरको ८५ प्राप्तो छ । गत वर्ष ८३ माथि थियो । अध्ययन प्रतिवेदनअनुसार सबै क्षेत्रमा उनको समग्रकोहरू आगाडि छैन ।

अर्थतन्त्रको हिसाबले शक्तिशाली मानिने अमेरिका दोस्रो स्थानमा छ । हड्कड तेस्रो, नदरल्यान्ड चौथो, स्विट्जरल्यान्ड पाँचौँमा परेका छन् । छैटौँमा जापान, सातौँमा जर्मनी, आठौँमा स्वीडेन, नवौँमा युके र दसौँमा डेनमार्क रहेको प्रतिवेदनमा जनाइएको छ ।
चीन भने २८ औँ स्थानमा रहेको विश्व मन्चको प्रतिवेदनले ओल्याएको छ । अर्थले बढे पति चीन २८ औँ स्थानमा नै रहेको थियो । विश्व आर्थिक मन्चले सन् १९९७ देखि यो प्रतिवेदन प्रकाशित गर्दै आएको छ ।
विभिन्न देशहरूमा विभिन्न सूचकको संकलन गरेर विश्लेषण गरेर निष्कर्ष निकाल्ने गरेको हो ।

विश्व मञ्चमा नेपालले हासिल गरेको प्राप्तांक र स्थान

भने गत वर्षभन्दा भन् तल खस्किएको
देखाएको छ । संस्थागत क्षमता, सूचना,
सञ्चार तथा प्रविधि क्षेत्र, सीप, उत्पादन
बजार, श्रम बजार, सिर्जनशील क्षमता र बजार
आकारको क्षमतामा भने नेपालको अवस्था
भन् कमजोर देखिएको छ । स्थान र अंक दै

शीर्षकमा नकारात्मक अंक प्राप्त गरेको छ । नेपालले नीतिगत रूपमा सुधारका कामहरू गरिरहेको तर कार्यान्वयन प्रभावकारी ढंगले हुन नसक्दा धेरै सूचक नराम्रो हुन पुगेको पूर्व अर्थसचिव शान्तराज सुवेदी बताउँछन् ।

‘नीतिगत परिवर्तन र विश्व मञ्चहरूमा

गारिएका प्रतिबद्धताहरू हुबहु कार्यान्वयन गर्न सके निकै माथि पुग्ने थियौं,' उनले भने । छिमेकी राष्ट्र भार र विश्व आएको आर्थिक मन्दी, रोजगारी सिर्जनामा नकारात्मक प्रभावका बीच पनि नेपाल स्थिर हुन सक्ने सुखद रहेको उनी बताउँछन् । 'तर हाम्रो

किसानलाई परिचयपत्रको तयारी

परिचयपत्र पाउनेलाई मल र बीउ वितरण । किसानलाई ३ प्रतिशतमा सहूलियत ऋण दिने योजना ।

■ **राजु चौधरी** (काठमाडौं)

सरकारले अब किसानलाई परिचयपत्र र त्यसैका आधारमा अनुदान, वीउबिजन र सुविधा वितरण गर्ने तयारी थालेको छ ।

अनुदानको मूल तथा वीजविजनमा वित्तौलिया हावी भएपछि परिचयपत्र बनाउने र त्यसमाफर्त व्यवस्थीत गर्ने तयारी कृषि तथा पशुपन्छा विकास मन्त्रालयको हो । मन्त्रालयका प्रवक्ता तेजबहादुर सुवेदीका अनुसार यो कार्यक्रमका लागि प्रदेशको ७ जिल्लाका लागि २१ करोड रूपैयाँको बजेट प्रस्ताव गरिएको छ । त्यसपछि क्रमशः बढाउँदै अन्य जिल्लामा पनि वितरण गरिने सुवेदीले बताए । 'किसान परिचयपत्रका लागि कार्यविधि भने क्रममा छ । किसान आयोग वा मन्त्रालय स्वयंको मातहतमा राख्ने ठाउँ लागेको छैन,' उनले भने, 'यद्यपि, पहिलो चरणमा ७ जिल्लाका लागि बजेट प्रस्ताव गरेका छौ ।' मन्त्रालयका अनुसार परिचयपत्रमाफर्त मूल वीजसँगै किसानलाई सहीतथ्य दरमा ऋण उपलब्ध गराइनेछ । हाल सरकारले गरिव घरपरिवार पहिचान गरिरहेको छ । न्यून आय भएका गरिव परिवार पहिचान कार्यक्रम २०६९ मा सुरु भएको थियो ।

पहिलो चरणमा २५ जिल्लामा पहिचान गरेको ३ लाख ९१ हजार ८ सय ३१ गरिव परिवार पहिचान गरेको छ। तर, अहिलेसम्म १६ जिल्लामा वितरण छैन भएकको छैन। वितरण भएका जिल्लामा पनि विवाद छ। अहिले भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयले थप १२ जिल्लामा पहिचान गरिएको छ। सरकारले राष्ट्रिय परिचयपत्र वितरणको पनि तयारी गरिरहेको छ। मन्त्रालय स्रोतका अनुसार यसअघि पनि किसानलाई परिचयपत्रको कानुनमा सार्वजनिक भएको थियो। तर, किसानसँगै पुनः सकेन। अहिले पुनः कृषि मन्त्रालयले परिचयपत्र वितरणको योजना बनाएको हो। 'यसअघि किसानको वर्गीकरण सुरु गरिएको थियो। किसानले परिचयपत्र पाएका छैनन्,' कृषि मन्त्री चक्रपाणी खनालले भने, 'राष्ट्रिय सूत्रमा नजोडिइन्जेल महत्त्व नै हुँदैन। अहिले परिचयपत्र नै बाँड्ने हो।'

उनका अनुसार तथ्यका आधारमा किसानलाई ५ वर्षमा वर्षाकृषि गरिन्छ। त्यसको आधारभूतमा पवित्रचपत्र वितरण हुन्छ। परिचयपत्र वितरणपश्चात् योगदानको आधारित पेन्सनसमेत लागू गरिने उनले बताए। 'बजेट छुट्याएर यही वर्षबाट काम सुरु हुन्छ' मन्त्री खनालले भने, 'तीन वर्षभित्र सबै कृषक सक्छौं। मन्त्रालयका अनुसार एउटा जिल्लामा ३ करोडबाट सुरु गर्न गरिनेछ।

मन्त्रालयका अनुसार मुलुकभित्र धेरै वाणिज्य बैक भए पनि कृषिमा लगानी गर्ने बैक छैन। कृषिमा लगानी गर्ने भनिएको ऋण विभिन्न पहुँचवालाको पहुँचमा भएकाले अब किसानको लागि छुट्टै बैक खडा हुने बताए। किसानको वित्तियकरण भएपछि बैक पनि सञ्चालन हुने

बताए। वैकम जा विभिन्न तवरवाट रकम जम्मा
 करिगे मन्त्री खनालेले बताए। 'पेन्सनका लागि
 योगदानमा आधारित पैसा तोकिन्छु'
 परिचयपत्रका आधारमा सस्तो ऋण पाइन्छ,
 उनले भने, 'लगानी र उत्पादन भएपछि किसानले
 सोही वैकममा जम्मा गीन्छु।' सूचक निर्माण
 गर्दा पहिलो प्राथमिकता वीज र मल नै हुने उनले
 बताए। परिचयपत्र पाउनेले मात्रै सरकारी
 सहूलियत मल पाउने बताए। परिचयपत्र
 पाउनेले ३ प्रतिशतमा सहूलियत ऋण पाउने
 जनाएको छ। शिवाहेक योगदानमा आधारित
 पेन्सन पनि सुरु हुने मन्त्री खनालेले बताए।

कृषिमा युवा कार्यविधि मन्त्रिपरिषद्मा
युवा पलायनलाई रोक्न कृषि मन्त्रालयले
'कृषिमा युवा कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया'
कार्यविधि तयार पारेको छ । कृषिमा लाने
युवालाई विभिन्न अनुदान तथा सुविधा रहेको

उक्त कार्यविधि मन्त्रिपरिषद्मा पेस गरिएको मन्त्री खानाबले बताए । मन्त्रालयका अनुसार यस कार्यक्रमश्रन्तर्गत फेलिङ नर्सरी स्थापना, ताजा तरकारी, सूरुक्षित खेतो गरी सन्नेछन् । ताजा तरकारी खेतीका लागि तराईमा ३ विध्न्, पहाडमा २० रोपनी, उच्च पहाड/हिमालमा ५ रोपनी खेती गर्नुपर्नेछ । सूरुक्षित खेतीतर्फ तराईमा ५ कठ्ठ्न्, पहाडमा २ रोपनी, उच्च पहाडमा ०.५ रोपनीमा खेती गर्नुपर्नेछ ।

पशुपन्थीको हकमा दूध (गाई, भैँसी १० वटा वा ५० लिटर दूध प्रतिदिन) हनुपन उल्लेख छ । माछा १५ विधा, रेन्बो ट्राउट कम्तीमा १० वटा लगायत हनुपन जनाएको छ । सोही आधारमा युवाहरूले अनुदान पाउने जनाएको छ । 'काँतिक १५ गतेसम्म सफ्टवेयर बनाएर अनलाइनमाफत' फर्म उपलब्ध गराउने तयारी भएको छ, मन्त्री खनालले भने ।

चीन-प्रदेश सहकार्य

गाई पालन परियोजना सञ्चालनको तयारी

■ **सुवास विडारी** (मकवानपुर)

प्रदेश ३ सरकारले दुग्ध विकासको माध्यमबाट गरिवी निवारणको क्षेत्रमा काम गर्न गरी एक चिनियाँ प्रतिष्ठानसँगको सहकार्यमा यसैवर्षबाट गाईमा आधारित द्धजन्य परियोजना सञ्चालन गर्ने भएको छ ।

ग्रामीण क्षेत्रको गरिवी निवारणका लागि दुग्ध विकास परियोजनामा कृषि यान्त्रीकरण विज्ञान, चिनियाँ प्रतिष्ठान (क्याम्स) को सहकार्यमा प्रदेश ३ को भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले यसै वर्षबाट काम अगाडि बढ्ने भएको हो । क्याम्स र मन्त्रालयबीच गत फागुनमा सम्झौता भए पनि यस वर्षबाट काम अगाडि बढ्ने भएको हो । क्याम्सको तर्फबाट प्रमुख इन्जिनियर उ डी सिङसहितको टोलीले प्रदेश सरकारसँग सम्झौता गरे पनि विविध कारणले प्रक्रिया अगाडि बढ्न सकेको थिएन ।

प्रदेशस्तरमा मन्त्रीको अध्यक्षतामा स्टेरिड कमिटी गठन भएको छ । अब यो कमिटीले चीनको भ्रमण गरेर प्राविधिक विषय टुंग्याउने छ र बाँकी काम यसै वर्षबाट अगाडि बढ्ने छ । मन्त्रालयका सूचना अधिकारी डा. शरणकु्रमा पाण्डेले क्याम्सले प्रदेशभर आठ वर्षभित्रमा गाईमा आधारित द्धजन्य परियोजना सञ्चालनमा सहयोग गर्नेछ । गाईको नशलसुधारमा समेत उन्नत जातको गाई चीनबाटै ल्याइने तयारी अगाडि बढिसकेको छ । प्रतिष्ठानले घाँसमा आधारित दाना उद्योग, पशु स्वास्थ्य र उत्पादनको बजारीकरणमा सहयोग गर्ने भएको छ । पाण्डेका अनुसार गाईको नशल सुधारका लागि चीनबाटै प्राविधिक सहयोग हुने र पहिलो चरणमा उन्नत जातको गाईसमेत सहयोगस्वरूप प्राप्त हुनेछ । यस प्रक्रिया पूरा गर्नका लागि अब मन्त्रालयको टोली चीन जानेछ । पाण्डेले दाना उद्योग, प्राविधि र

उपकरणको क्षेत्रमा पनि प्रतिष्ठानले सहयोग गर्नुका साथै द्धको प्रशोधन र गाईको स्वास्थ्यमा पनि काम गर्नेछ । ‘अब हाम्रो द्ध खेर जाँदैन । कम्पनीले दुग्धजन्य उत्पादनको अन्तर्राष्ट्रिय बजारीकरणमा पनि सहयोग गर्ने छ,’ पाण्डेले भने ।

प्रदेश ३ का आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्री कैलाश ढुंगेलले सम्झौता अनुसार काम सुरु भएसँगै प्रदेशमा अब सेतो कान्ति सुरु हुने बताए । उनका अनुसार पहिलो चरणमा चीनबाट चार हजारवटा उन्नत जातको गाई ल्याइनेछ । यस परियोजना दोलखाबाट सुरु हुने बताइएको छ । ‘दोलखामा काम सुरु भएको एक वर्षभित्र प्रदेशका १३ वटै जिल्लामा यो कार्यक्रम लागू हुन्छ,’ उनले भने ।

आगामी वर्षबाट वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा समेत यस विषयलाई समेटेर अगाडि बढ्ने प्रदेश सरकारको तयारी रहेको छ । ‘हामी सहकारी तथा निजी क्षेत्रलाई पनि साथमा राखेर काम गर्ने योजनामा छौं । यसका लागि आवश्यक कानुन हामीले निर्माण गरिसकेका छौं,’ उनले भने । पाण्डेका अनुसार चिनियाँ पक्षले उन्नत जातको गाईबाट ग्रामीण गरिवी न्यूनीकरणमा सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छ । प्राविधिको उचित प्रयोगबाट द्धको क्षेत्रमा राम्रो विकास गर्न सकिने सम्भावना देखेर चिनियाँ कम्पनीले द्ध प्रशोधन र बजारीकरणमा समेत सहयोग गर्न लागेको उनले बताए ।

प्रदेशिक दुग्ध विकास बोर्डमार्फत यो परियोजना कार्यान्वयन हुने मन्त्रालयले बताए पनि प्रदेश दुग्ध विकास बोर्डको गठन भने अहिलेसम्म भएको छैन । ऐन पारित भएको लामो समय बिते पनि बोर्ड गठन भने भएको छैन । सम्झौताअनुसार सरकारी स्वीकृति, सहकार्य र समन्वय, अन्तरसरकारी सहकार्यमा प्रदेश सरकारले सहयोग गर्नेछ भने क्याम्सले प्राविधिक र आर्थिक सहयोग गर्नेछ ।

मुन्दुम ट्रेलमा अमेरिकी पर्यटक

भोजपुर (कास)- मुन्दुम पदमार्ग क्षेत्रमा विदेशी पर्यटक भित्रिन थालेका छन् । उत्कृष्ट १ सय गन्तव्यमा पर्न सफल ‘मुन्दुम ट्रेल’ घुम्न पहिलो पटक ७ अमेरिकी पर्यटकहरू भोजपुर आएका छन् । मुन्दुम पदमार्ग २४ सय मिटरदेखि ३३ सय मिटरको दूरीमा उकालो ओरालो हुँदै पैदलयात्रा गर्न सहज छ । यहाँको डाँडाबाट चारपाटे, म्यारापिंक, नुप्से, सगरमाथा, ल्होत्से, ल्होत्सेसार, पिक् ३८, चाम्लाङ, मकालु, कञ्चनजंघा, कुम्भकर्ण लगायतका दुई दर्जनभन्दा बढी सुन्दर हिमशृङ्खला दृश्यावलोकन गर्न सकिन्छ ।

पर्यटक भित्रिन थालेकाले चहलपहल बढेको सांसद सुदन किराँतीले बताए । प्राकृतिक सुन्दरताले अति मनमोहक दृश्यावलोकन गर्न सकिने यस मैयुङ क्षेत्रलाई पर्यटन केन्द्र बनाउने लक्ष्यले ३१ दशमलव ५ किलोमिटर लामो पदमार्गको अध्ययन गरिएको थियो । सरकारले १ सयको सूचीमा समावेश गरेपछि, मुन्दुम ट्रेलमा पर्यटक भित्र्याउन जिल्ला तथा केन्द्रस्तरमा रहेका सबै निकायहरू लागेका छन् ।

दिगो वित्तीय विकासमा आईएफसीको सहकार्य

काठमाडौँ (कास)- अन्तर्राष्ट्रिय वित्त निगम (आईएफसी) ले नेपालमा दिगो वित्तीय विकासमा सहयोग गर्न जनाएको छ । ‘सस्टेनेबल बैकिङ नेटवर्क’ (एसबीएन) अन्तर्गत आईएफसीले नेपाल, बंगलादेश, पाकिस्तान, मंगोलियालगायत गरिव राष्ट्रलाई समयोग गर्न जनाएको हो । यसका लागि आईएफसीले एक समिति पनि गठन गरेको जनाएको छ । ती राष्ट्रमा दिगो वित्तीय विकासका लागि

देखिएका अवरोधहरू न्यूनीकरण गर्ने सहकार्य गरिनेछ । सन् २०१२ मा एसबीएन स्थापना भएको हो । वित्तीय क्षेत्रको यो पहिलो विश्वव्यापी सञ्जाल भएको आईएफसीले दावी गरेको छ । हाल यो सञ्जालमा ३८ राष्ट्रको ४३ ट्रिलियन अमेरिकी डलर बराबर बैकिङ सम्पति प्रणालीमा समावेश भएको जनाइएको छ । एसबीएनमा आबद्ध ४३ राष्ट्रमध्ये १६ वटा एसिया प्रशान्तका छन् । १०

पर्यटक भित्रिएसँगै यहाँको संस्कार र संस्कृति उजागर हुने र यहाँको जीवनस्तर उकासिने समाजसेवी हरि राईले बताए । भोजपुरको पर्यटनलाई माथि उकास्न र विदेशी पर्यटकको प्रमुख गन्तव्य बनाउने लक्ष्यले गत वर्षको पुस २४ देखि २६ गतेसम्म उक्त ‘मुन्दुम ट्रेल’ को सर्वेक्षण गरिएको थियो । हावापानीको हिसाबले हिमालमा जस्तो चिसो र तराईको जस्तो गर्मी नहुने सन्तुलित हावापानी छ । पर्यटनलाई व्यावसायीकरण गर्न यो पदमार्गले सहयोग पुर्‍याउने अपेक्षा लिइएको छ ।

टेम्केमैयुङ गाउँपालिकाले पदमार्गको अनुगमन र सम्भाव्यताको अध्ययनका लागि ७ लाख बजेट विनियोजन गरेको थियो । यो ‘अल्याइन जोन’ अर्थात धेरै उचाइ र धेरै होचा क्षेत्र हो । पर्यटकका लागि लेक लाग्ने समस्या नहुने सन्तुलित हावापानी भएको यो क्षेत्रको विकासमा गाउँपालिका जुटेको टेम्केमैयुङ गाउँपालिकाका अध्यक्ष धुवराज राईले बताए ।

अर्घाखाँचीको सन्धिखर्कस्थित ओटिकापाट फार्ममा लोकल कुबुरालाई दाना दिँदै सहयोगी बीसी । उनको चार जनाको परिवार कुबुरा पालन व्यवसायमा लागेको छ ।

चेक नकाटी कारोबार गर्ने व्यवस्था तिहारपछि

■ **यज्ञ बज्राडे** (काठमाडौँ)

राष्ट्र बैंकले रियल टाइम ग्रस पेमेन्ट सिस्टम (आरटीजीएस) तिहारपछि मात्र सञ्चालनमा ल्याउने भएको छ ।

चेक नकाटी ठूलो रकम स्थानान्तरण गर्न सकिने, कारोबार हुनासाथ अर्को खातामा पैसा जम्मा हुनेलगायत विभिन्न सुविधा सहितको आरटीजीएस प्रणाली भदौ २१ मा औपचारिक रूपमा सुरु भएको थियो । पर्याप्त गृहकार्य नगरी सञ्चालनमा ल्याउँदा समस्या आएपछि बन्द गरिएको थियो । अब सबै गृहकार्यपछि मात्र सञ्चालनमा ल्याउने तयारी भएको राष्ट्र बैंकले जनाएको छ । ‘नौभैम्बर १ (कात्तिक १५) देखि सञ्चालनमा ल्याउने तयारी गरेका छौं,’ राष्ट्र बैंकका प्रवक्ता लक्ष्मीप्रपन्न निरौलाले भने, ‘अहिले आरटीजीएसमार्फत कारोबार परीक्षण गर्ने काम भइरहेको छ ।’

यसअघि अनौपचारिक रूपमा राष्ट्र बैंकले भदौ २६ देखि आरटीजीएस प्रणालीमार्फत कारोबार सुरु गरेको थियो । औपचारिक रूपमा उद्घाटन भएको २ दिनमै आरटीजीएसले काम गर्न सकेन र राष्ट्र बैंकले त्यसलाई बन्द गरेको थियो । आरटीजीएस प्रणाली तयार भए पनि राष्ट्र बैंक र वाणिज्य बैंकहरूको प्रणालीमा पूर्ण रूपमा एकीकृत भइनसकेकाले केही समयका लागि

स्थगित गर्नु परेको राष्ट्र बैंकले बताएको थियो ।

आरटीजीएस आधुनिक भुक्तानी प्रणाली हो । यो प्रणालीमार्फत कारोबार गर्दा नागरिकले तत्काल रकम भुक्तानी सुविधा पाउनेछन् । हाल चेकमार्फत रकम भुक्तानी गर्दा क्लियरिङ प्रक्रियामा जानुपर्ने भएकाले सामान्य अवस्थामा एकदेखि दुई दिनमा मात्र राफसाफ हुँदै आएको छ । आरटीजीएस कार्यान्वयनमा आएपछि त्यो

अवस्थाबाट छुटकारा पाइने छ । चेक नकाटेरै पनि रकम भुक्तानी गर्न सकिनेछ । आरटीजीएसमार्फत कारोबार गर्दा ग्राहकले आफ्नो खाता रहेको बैंकमा गएर एउटा फारम भर्नुपर्नेछ । सोही फारमको आधारमा आफूले भुक्तानी गर्न चाहेको व्यक्तिको खातामा उतिबेले रकम स्थानान्तरण हुनेछ । खासगरी ठूला दिनमा मात्र राफसाफ हुँदै आएको छ । उपयुक्त हुने जानकारहरू बताउँछन् ।

सुरुमा राष्ट्र बैंकले २ लाखभन्दा बढी र २० लाख रुपैयाँभन्दा कम रकम भुक्तानी गर्दा आरटीजीएस वा चेक काटेर दुवै माध्यमबाट गर्न पाइने व्यवस्था गरेको थियो । २० लाख रुपैयाँभन्दा बढी रकम भुक्तानी गर्दा भने अनिवार्य रूपमा आरटीजीएसमार्फत गर्नुपर्ने बताएको थियो । सुरूको अवस्था भएकाले अर्को सुचना जारी नभएसम्मका लागि ग्राहकको इच्छाअनुसार २० लाखभन्दा बढी रकम

अर्घाखाँचीको सन्धिखर्कस्थित ओटिकापाट फार्ममा लोकल कुबुरालाई दाना दिँदै सहयोगी बीसी । उनको चार जनाको परिवार कुबुरा पालन व्यवसायमा लागेको छ ।

कृषिमा आकर्षण बढाउन गाउँपालिकाको अभियान

■ **प्रकाश बराल** (बागलुङ)

ताराखोला गाउँपालिकाले व्यावसायिक कृषिमा आकर्षण बढाउन एकीकृत सामुदायिक कृि नमुना फार्म अभियान थालेको छ । जग्गाको खण्डीकरण रोक्ने, सामूहिक, व्यक्तिगत कृषि फर्म सञ्चालन गरेर रोजगारी सिर्जना गर्ने र हाइटेक प्रविधि भित्र्याउन गाउँपालिकाले २ करोड रुपैयाँ विनियोजन चरेको छ । यसका लागि कार्यविधि पनि बनाएको छ ।

ताराखोलाले कृषितर्फ तरकारी र आलु खेती, बोटेदिरुवातर्फ ओखर, पशुपालनमा भेडाबाख्रा फर्म सञ्चालन गर्नुलाई लगानीको आधारमा अनुदान दिने व्यवस्था मिलाइएको अध्यक्ष प्रकाश घर्तीले बताए । ‘भेडाबाख्रा आबद्ध गर्ने एसबीएनको योजना छ । एसबीएनमा आबद्ध राष्ट्रमा दिगो बैकिङ विकासका लागि आईएफसीले क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धमा विविध सहयोग गर्नेछ ।

गेडागुडीको उत्पादनमा पनि ताराखोला अब्बल छ । सिञ्चाइका लागि पानीको उपलब्धता प्रशस्त छ । केही आयोजना सञ्चालन गरेर खेतबारीमा पानी लैजाने काम गाउँपालिकाले बनाउँदै छ ।

ताराखोलाको अधिकांस भूगोल चिसो छ । त्यसैले यहाँ आलु उत्पादन हुन्छ । यो क्षेत्र आलु जोनमा पनि सूचीकृत छ । सबै बडामा किसानको समूह बनाएर प्रारम्भिक तालिम समेत दिइएको उनले बताए । बागलुङमा ४० हजार टन आलु उत्पादन हुने र त्यसको ३० प्रतिशत ताराखोलामा मात्र फलेको रेकर्ड छ । गाउँपालिकाले भने यो क्रम बढाउने लक्ष्य राखेको छ । हाल काठेखोलाको धम्जासहित ताराखोलालाई आलुजोनमा सूचीकृत गरिएको हो । यी स्थानमा आलु भण्डारण केन्द्र र चिस्थान केन्द्र निर्माणको काम भइरहेको वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत वासुदेव रेग्मीले बताए । गाउँपालिकाले दुईजना कृषि र एकजना पशु प्राविधिक करारमा राखेको छ । करारका कर्मचारीले भने गाउँपालिकाको योजना तर्फको काम गरिरहेका हुन् । समूहमा व्यावसायिक कृषि, पशुपालन र अन्य फसल उत्पादन बनाउन पूर्वाधार, उत्पादन र प्रविधिको जोहो गरेको छ । किसान पनि त्यस्ता उत्पादनमा आकर्षित छन् । मुला, साग, भटमास र अन्य

क्षेत्र रोजेपछि सोही अनुसारको जग्गा र समूह निर्धारणका लागि गाउँपालिकाले सहजीकरण गरिदिने व्यवस्था मिलाएको घर्तीले बताए । गाउँपालिकाले दर्जन बढी कृषि तथा पशु फार्म सञ्चालन गर्ने लक्ष राखेको छ । त्यसका लागि विनियोजित २ करोड रुपैयाँ लगानी गर्दा वातावरण बनाइदिने उनले बताए । अहिले यहाँका किसानले आलु र अलैचीको व्यावसायिक उत्पादन गरिरहेका छन । त्यसवाहेक अदुवा उत्पादनमा पनि लगानी गर्ने तयारी गरिएको हो । ‘काम गरिरहेका किसानलाई समूहमा आबद्ध बनाउने, गर्न चाहेर पुँजी नपाएकालाई अनुदान दिन्छौं,’ घर्तीले भने, ‘बजारीकरण र नियमित ढुवानीको काम सामूहिक रूपमा मात्र रहेकालाई कृषिको व्यवसायिकीकरणमा लगाउने योजना यो अनुदानले पूरा गर्ने बडा ढा का अध्यक्ष यामबहादुर श्रेषीले बताए । उक्त बडामा अलैचीको व्यावसायिक उत्पादन भइरहेको छ । त्यसवाहेक मुला, आलु र तरकारी खेती गर्ने धेरै किसान छन् । ‘गत वर्ष १५ किसानलाई व्यावसायिक पशुपालनको

पनि आरटीजीएस वा चेकमार्फत कारोबार गर्न सुविधा दिइएको छ । यो प्रणाली संस्थागत भएपछि अर्को सुचना जारी गरी २० लाखभन्दा बढीको भुक्तानी अनिवार्य रूपमा आरटीजीएसमार्फत गरिने राष्ट्र बैंकको योजना थियो ।

यो प्रणाली लागू भए पनि तत्काल ग्राहकको खातामा पैसा आउने भएकाले बजारमा तरलताको गति बढ्ने जानकारहरू बताउँछन् । राष्ट्र बैंकले पहिलो चरणमा वाणिज्य बैंकमार्फत आरटीजीएस लागू गरेको थियो । वाणिज्य बैंकहरू आरटीजीएसका मुख्य (प्रिन्सिपल) सदस्य हुन् । विकास बैंक र फाइनान्स कम्पनी एसोसिएट सदस्य छन् ।

आउँदो पुसदेखि विकास बैंक र वित्त कम्पनीमा पनि आरटीजीएस प्रणाली लागू गरिने राष्ट्र बैंकले जनाएको छ । त्यसपछि सदस्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाको खातामा तत्काल रकम जम्मा गर्न मिल्ने सुविधा ग्राहकले पाउनेछन् । यो प्रणालीमार्फत कारोबार गर्दा ग्राहकले करिब ३० मिनेटमा (२ देखि २० मिनेटमा) राफसाफ भइसक्ने र ग्राहकले विधान साढे १० वजेदेखि साढे ३ वजेसम्म मात्र यो प्रणालीमार्फत कारोबार पाउने बताइएको थियो । आरटीजीएस प्रणाली प्रणालीमार्फत कारोबार गर्दा ग्राहकले शुल्क भने तिर्नुपर्छ । यस्तो शुल्क बैंक अनुसार फरकफरक हुन सक्छ ।

तस्विर : बीरेन्द्र केसी/कान्तिपुर

नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट्स संस्था

The Institute of Chartered Accountants of Nepal
(Established under The Nepal Chartered Accountants Act - 1997)

ICAN Marg, Saldobato Lalitpur / Post Box No. : 5289, Ph.: 5530730, 5530832

Web: <http://www.ican.org.np>, Email: ican@ntc.net.np

चर्चा, स्तर र खेल

■ **राजु शिसिङ** (काठमाडौं)

नेपाली टिम र अस्ट्रेलिया क्यानवेरामा फरक परिस्थितिमा थिए । नेपालले खेल जित्ने कसैलाई विश्वास थिएन । न त बराबरीको आशा नै गरिएको थियो । त्यसैले पाहुना टिम ‘सकरुज’ लाई कसरी थोरै गोलमा रोक्ने भन्नेमै केन्द्रित थियो र मुख्य चुनौती पनि त्यही थियो । ठीक उल्टो घरेलु टिम भने जतिसक्दो गोल ठोक्न चाहन्थ्यो र प्रशिक्षक ग्राहम आनोल्डले नेपाली टिमविरुद्ध ‘क्रूर’ हुने आँध्रिल्लो दिन नै बताइसकेका थिए ।

जीआईओ रंगशालामा विहीबार अस्ट्रेलियाले २३ मिनेटभित्रै ३ गोल गर्‍यो । उसले पहिलो हाफकै आक्रामक स्वभाव कायम राखेको भए नेपालको हार ५-० मै सीमित नहुन सक्थ्यो ।

नेपाली टिमका प्रशिक्षक योहान कालिनले २०-२५ मिनेटसम्म निकै गाह्रो भएको र दोस्रो हाफमा राम्रो गरेको प्रतिक्रिया दिएका छन् । अस्ट्रेलियाली प्रशिक्षक आनोल्डले पनि अवसर पाएर पनि आफ्नो टिम धेरै क्रूर हुन नसके र नेपाली खेलाडीले बल रोक्नलाई निकै मिहिनेत गरेर जुफ्फारुपन देखाएको बताएका छन् ।

एकतफी खेल त थियो नै । त्यसलाई तथ्यांकले पनि पुष्टि गर्छ । अस्ट्रेलियाले ३६ पल्ट आक्रमण गरेको थियो । त्यसमध्ये १० प्रहार निशाना (पोस्ट) मै थियो । पूरा खेलमा नेपालले एकपल्ट मात्रै पोस्टमा धावा बोल्‍यो । त्यो प्रहार अभियेक रिजालले पहिलो हाफको अन्त्यतिर गरेका थिए । चार-पाँच पास खेल्न पनि नसकेको अवस्थामा अरु बेला नेपाली खेलाडी आफ्नै पेनाल्टी क्षेत्रमा सकरुजलाई रोक्ने व्यस्त रह‍यो । बललाई मध्यभागसम्म पुर्‍याउन पनि औ-औ पर्थ्यो । बल पोजेसन अस्ट्रेलियाको पक्षमा ७६-२४ रह‍यो । उसले ७८५ पास खेल्‍यो र त्यसमा ८९ प्रतिशत पास सफल रहे । नेपालले खेलेको २५४ पासमा ६४ प्रतिशतमात्रै सफल भयो ।

अस्ट्रेलियाले पहिलो हाफमा शृंखलाबद्ध आक्रमण गरेर पनि सहज अवसरलाई उपयोग गर्न सकेन । तीनै पक्ष (शारीरिक, ट्याक्टिकल, टेक्निकल) मा बलियो भएर पनि उसले पूरा खेलमा ‘एरियल बल’ र ‘क्रसिङमै जोड दियो । टिममा युरोपेली क्लबमा आवद्ध खेलाडीको वर्चस्व भए पनि उसले दोस्रो हाफमा ‘अट्याकिङ थर्ड’ मा खेल्ने सकेन वा खेल्ने प्रयास नै गरेन ।

पाँचपल्ट विश्वकप खेलसकेको अस्ट्रेलिया एसियन कप २०१५ को च्याम्पियन पनि हो । नेपाली टिम दक्षिण एसियाली च्याम्पियन त के फाइनलमा पनि पुग्न सकेको छैन । त्यसैले एसियाली फुटबलमा नेपाललाई निकै कमजोर टिमको रूपमा लिइन्छ । अस्ट्रेलियाले पनि आफ्नो प्रतिद्वन्द्वीलाई त्यस्तै मानेको थियो । त्यसैले हुनसक्छ, फिफा वरीयतामा ११५ स्थानमाथिको टिमविरुद्ध ५-० को हारमा नेपाली फुटबलप्रेमी खुसी नै छन् ।
सेट पिस र क्रसमा कमजोर

‘सुरुमा निकै खराब भएर पनि खेल ठीकै भयो,’ जोर्डनविरुद्ध प्रतिस्पर्धा गर्न अम्मानतर्फ लानुअधि शुक्रवार क्यानवेरामाट प्रशिक्षक कालिनले भने, ‘खेलाडीको प्रदर्शनबाट सन्तुष्ट छु ।’ उनले थपे, ‘केही राम्रो भइरहेको छ । सुधार गर्नुपर्ने ठाउँ पनि प्रशस्तै छन् । अस्ट्रेलिया काति राम्रो टिम हो भन्ने देखियो । तर, हाप्छा खेलाडीले गरेको प्रदर्शन आकर्षक रह‍यो, निकै राम्रो गरे । मेरो विचारमा हामी राम्रो लय नजिक पुगेका छौं । क्रस र सेट पिसमा सुधार आवश्यक छ ।’

हुन त कालिनले विश्वकप २०२२ छनोटको यात्रा थाल्नुअघि नै सेट पिस (फ्रि-किक वा कर्नर) र क्रसमा सुधार गर्न आवश्यक रहेको बताएका थिए । छनोटको पहिलो खेलमै कुवेतमा ७-० ले स्तब्ध भयो । नेपाल टिम खुबै आलोचित ब‍यो । अनेक शंका गर्न थालियो । प्रशिक्षक कालिन कुवेत सिटीको त्यस खेललाई आफू नेतृत्वको सबैभन्दा खराब मान्छन् र नतिजालाई लिएर अक्रैसम्म चकित पर्छन् ।

विश्वकप छनोटमा नेपालका बाँकी खेल		
प्रतिद्वन्दी	स्थान	मिति
जोर्डन	अम्मान	१५ अक्टोबर २०१९
कुवेत	काठमाडौं	१९ नोभेम्बर २०१९
चाइनिज ताइपेई	काठमाडौं	२६ मार्च २०२०
अस्ट्रेलिया	काठमाडौं	३१ मार्च २०२०
जोर्डन	काठमाडौं	०४ जुन २०२०

भुटानको थिम्पूमा भइरहेको साफ यू-१५ महिला फुटबल च्याम्पियनसिपअन्तर्गत शुक्रबार बंगलादेशसँगै खेलै नेपाली खेलाडी । खेलमा नेपाल २-१ ले पराजित भयो । बिहीबार नेपाली टोली भारतसँग पनि २-० ले पराजित भएको थियो । अब नेपालले भुटानसँग खेल्नेछ ।

 तस्विर सौजन्य : एनएसजेएफ

‘म अझै राम्रो तरिकाले त्यो खेलको

बयान गर्न सकिदैन,’ स्विडिस प्रशिक्षक कालिनले भने, ‘हामीले खाएका गोल र दिएका अवसरमा अझै मलाई आश्चर्य लागिरहेको छ ।

त्यसअघि हामीले त्यस्तो खराब खेलेका थिएनौं ।’

त्यसको पाँच दिनभित्रै नेपालले फिफा वरीयतामा ४१ स्थानमाथिको चाइनिज ताइपेईविरुद्ध अञ्जन विष्टको दुई गोलसँगै ताइवानमा २-० को जित र‍न्थ्यो । विश्वकप २०१४ छनोटको प्ले-अफमा नेपालले अम्मानमा जोर्डनविरुद्ध ९-० ले हारेको पाँच दिनभित्रै दशरथ रंगशालामा १-१ को बराबरी गरेको थियो । त्यसैले नेपाली टिम एकरूपको खेलभन्दा अनपेक्षित प्रदर्शनका लागि चिनिन्छ ।

कुवेतले गरेको सातमध्ये दुई गोल सेट पिसमा भएको थियो । अस्ट्रेलियाको पाँचमध्ये तीन गोल पनि सेट पिसमै

विश्वकप २०१२ छनोटमा नेपाल				
नतिजा	गोल	प्रतिद्वन्दी	स्थान	मिति
हार	०-७	कुवेत	कुवेत सिटी	५ सेप्टेम्बर २०१९
जित	२-०	चाइनिज ताइपेई	ताइपेई	१० सेप्टेम्बर २०१९
हार	०-५	अस्ट्रेलिया	क्यानवेरा	१० अक्टोबर २०१९

भयो । अर्को एउटा क्रसमा । मेलबर्न सिटी एफसीका फरवार्ड जेमी म्याकलारेनले अघिल्ला १३ खेलमा १ गोलमात्रै गरेका थिए । उनले १४ औं खेलमा आएर तीन गोल गर्न थ‍्याए । उनले ८९ औं मिनेटमा उत्कृष्ट फिनिशिङ देखाए, जुन अस्ट्रेलियाको ‘दोषरहित’ एकमात्र गोल रह‍यो ।

सुरूका चार गोलमा नेपाली टिमको केही न केही कमजोरी देखियो । कप्तान किरण चेम्जोङले हातमै आएको बल गिम्पा राख्न नसक्दा पहिलो गोल भयो । उनले ५४ औं मिनेटमा राम्रो ‘ब्ल्क’ पनि गरे ।

पहिलो अन्तर्राष्ट्रिय खेलमै गोल गरेका हृयारी साउटरको ६ फिट ६ इन्च अल्लो शरीर रोक्नसक्ने हैसियत नेपाली खेलाडीमा थिएन । तर, उनलाई ‘माक’ नननु कमजोरी हो । हुन त एकै समय नेपालले नौ जना आफ्नै पेनाल्टी क्षेत्रमा भएको बेला पनि घरेलु खेलाडीलाई कडा निगरानी गर्न सकेको थिएन । यस्तो गल्ती फेरि स‍थाउन नसके नेपाललाई मंगलवार जोर्डनविरुद्ध महँगो पर्नसक्छ ।

कहाँ छ स्तर ?

प्रशिक्षक कालिनको रणनीति डिफेन्स बलियो बनाएर काउन्टरमा अगाडि बढ्ने हो । त्यसैले उनको खेलशैली आकर्षकभन्दा पनि ‘कम्प्याक्ट’ हुने गर्छ । उनको टिमले कुवेतविरुद्धको खेलको तुलनामा डिफेन्स बलियो बनाए पनि काउन्टरमा आक्रमण गर्न भने सकेन । नेपाली खेलाडीले अस्ट्रेलियामा निकै जुफ्फारु खेल प्रदर्शन गरे । विदेशी भूमिमै भए पनि करिब ६ हजारको नेपाली दर्शकको समर्थन पाएको नेपाली टिम डिफेन्समा संगठित देखियो । त्यसैले ठूलो अन्तरको हारको डर पनि ट‍्य्यो । तर, यसैलाई लिएर नेपालको स्तर बढेको भूल भने गर्नु हुदैन ।

छनोटमा विहीबारै दक्षिण कोरियाले श्रीलंकालाई ८-० ले हरायो । माल्दिभ्स र बंगलादेशले अक जोइन नसके पनि राम्रै छाप छोडेका छन् । माल्दिभ्स वरीयतामा ६८ स्थानमाथिको सिरियाविरुद्ध दुवईमा २-१ ले हा‍र्थ्यो तर सिरियालाई ३ अक जोइन निकै मुस्किल प‍र्थ्यो । विश्वकप २०२२ को आयोजक एवं एसियन च्याम्पियन कतारले ढाकामा बंगलादेशलाई २-० ले हरायो । त्यसमा बंगलादेशले केही अवसर सिर्जना गरे पनि उपयोग गर्न सकेन । छिमेकी भारतले अघिल्लो महिना कतारलाई दोहामै गोलरहित रोकेको थियो । त्यसैले दक्षिण एसियाली अरु देशका खेललाई हेर्ने हो भने अस्ट्रेलियाको

नतिजामा

नेपालले

गर्ब गर्ने

अवस्था छैन ।

‘हाइप’ पाएको खेल

नेपाली फुटबल

इतिहासकै सबैभन्दा बढी

‘हाइप’ पाएको खेल हो

बन्थ्यो अस्ट्रेलियाविरुद्धको

प्रतिस्पर्धा । एसियन कप २०२३ छनोटको रूपमा पनि रहेको यस विश्वकप छनोटको ‘डु’ भएलगत्तै नेपाली फुटबलको समाचार अन्तर्राष्ट्रिय सञ्चारमाध्यममा छाउन थाल्यो । क्यानवेराको खेललाई गार्डियन, एबीसी, स्काई स्पोर्ट्स, फक्स स्पोर्ट्स, द बल्ड गेमलगायत विश्वका ठूला मिडियाले राम्रै स्थान दिए । अस्ट्रेलियामा रहेका करिब एक लाख नेपालीको फुटबल मोहलाई लिएर फक्स स्पोर्ट्सले रिपोर्ट नै बनायो । यसरी विश्वका चर्चित मिडियाहरूले नेपाली फुटबललाई पहिलोपल्ट पछ्याएको हो । कारण हो अस्ट्रेलियाको प्रतिद्वन्दी । अस्ट्रेलियाको फुटबल विश्वकै बलियो होइन । तर, ‘ए लिग’

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

सेट

जर्मनीमा कुँदिएको नेपाल-हिमालय मण्डप

संसार

जीवा लामिछाने

उद्यानलाई एक चक्कर लगाउन
हामीलाई भन्ने तीन घण्टा लाग्यो ।
ती तीन घण्टामा उद्यानमा अटेसमटेस
भएर नेपालसँग सम्बन्धित सामग्री
देखिए । मैले भने उनको नेपाल माया
पनि अटेसमटेस भएको देखें ।

साथ हामीलाई बताउनुको पछाडि कुन ऊर्जा र प्रेरणाले काम गरिरहेको छ ?

म प्रश्न गर्न तयार हुँदाहुँदै उनी अर्को कुनै विषयमा प्रवेश गरिहाल्ये । यस्तो बेलामा प्रश्न सोधेर उनलाई रोक्ने धृष्टता मैले गर्न सकिनँ । उद्यानका ठाउँठाउँमा फरकफरक शैलीका पुलपुलेसा थिए । हरेक पुलको वर्णन गर्नुअघि उनी भन्थे, 'यो पुलले नेपाल र जर्मन जोड्ने काम गरेको छ । बुझ्नु भो, पुल योगको संकेत हो । दुई फरक देश, दुई फरक संस्कृति र दुई फरक भूगोल जोड्ने प्रतीक ।'

एउटा काठेपुलमा कतै पनि किला काँटीको प्रयोग गरिएको थिएन । त्यस पुलको बारेमा एकजना व्यक्तिले विद्यावारिधि पनि गरिसके रे । उनी जुन उत्साहका साथ यहाँका सामग्रीका विषयमा कुरा गर्दै थिए, यसले पार्कभित्रका प्रत्येक सामग्रीप्रति उनको अगाध प्रेम झल्काइरहेको थियो । उनी कुनै विषय बताउनुअघि त्यो चीजलाई सुम्पुमुयाउँथे र माया गर्थे, मानौं ती सामग्री जीवित छन् र तीनले उनको स्नेह महसुस गरिरहेका छन् ।

●●●

त्यहाँ निर्जीव नेपाली कलाले मात्र नेपाल बोकेका थिएनन्, केही नेपालीको अथक परिश्रम पनि देखिँदै थियो । उद्यानलाई एक फन्को मारेपछि हामीले माटोको सुभेनियर सामग्री प्रदर्शन एवं विक्री केन्द्र पुग्यौं । सँगै देख्यौं, मध्यपुर ठिमीका मोहन प्रजापतिलाई, जसले कुमालेको चक्र घुमाउँदै माटोका भाडा बनाएर आगन्तुकहरूलाई मोहित पार्दै थिए । उनी भन्ने २० वर्षदेखि नियमित रूपमा जर्मनीमा सोभिनियर बनाउने काम गरिरहेका रहेछन्, पहिले हू यानेभर र पछि यहाँ । उनले चक्रमा कुदेका माटोका भाँडाहरू सुकेपछि सहर पुर्‍याएर पोलिँदो रहेछ । जसको विक्री पनि उत्साहजनक भएको उनी बताउँदै थिए ।

हेरी र उनकी पत्नी मात्रै होइनन्, उनीहरूकी छोरीले पनि नेपाललाई आफ्नो जीवनको अभिन्न अंग बनाएकी रहिन्छन् । छोरीले नेपालबाटै अदित नामको एक बालकलाई ल्याएर धर्मपुत्र पालेको कुरा बताइरहेँदा हेरीको अनुहारमा एकप्रकारको तृप्ति देखिन्थ्यो । अब त अदित पनि वयस्क भइसकेछन् । हेरी दम्पती वर्षौंपिच्छे नेपाल पुग्छन् र फर्कदा जहाजभरि नेपाल बोकेर फर्कन्छन् ।

●●●

उद्यानलाई एक चक्कर लगाउन हामीलाई भन्ने तीन घण्टा लाग्यो । ती तीन घण्टामा उद्यानमा अटेसमटेस भएर नेपालसँग सम्बन्धित सामग्री देखिए । मैले भने उनको नेपाल माया पनि अटेसमटेस भएको देखें । उद्यानको चक्कर लगाइरहेँदा मैले यति ठूलो व्यवस्थापनमा खर्च कति लाग्यो होला भन्ने मनमनै हिसाब लगाउँदै थिएँ । जसै मैले खर्चको कुरा भिनाएँ, उनले एक पाइला अघि बढेर नेपालका लागि गरेका केही परोपकारी कामका बारेमा वर्णन गरे । थुलिखेल अस्पतालका विभिन्न विभागको स्थापनामा उनले ठूलो धनराशि सहयोग गरेका रहेछन् । त्यसैगरी फर्पिङको अस्पतालमा स्कुलमा पाइने तीन हजारभन्दा बढी प्रजातिको वनस्पति पाइने जंगल नै रहेछ । त्यहाँ निगालाका भाँडा थिए । गुराँसका विभिन्न प्रजाति थिए । मञ्जरीसहितका तुलसी मुस्कुराइरहेका थिए । मैले सानो छँदा चितवनका जंगलमा देखे गरेका अठ्यारौँजस्ता रूखहरू पनि थिए । ती जंगलभित्र अर्ना र गैंडा हुने कुरा त भएन तर उनीहरूको सम्झनामा ढुङ्गाको एक अर्ना जंगलमा विसाई मारिरहेको देखिन्थ्यो । यस्तै जीवजन्तुहरूलाई ढुङ्गामा कुँदाएर उद्यानलाई जंगलमा परिणत गर्ने प्रयास भने राम्रैसँग गरिएको थियो ।

●●●

'प्रसिद्ध गायिका आनी छोड्ड डोल्मालाई चिन्नुहुन्छ, होला ?' मैले एकरसले ती दृश्य हेरिरहेका बेला हेरीले भने, 'यसै ठाउँमा आनी डोल्माको कार्यक्रम गरिएको थियो ।' मण्डपको पछाडिपट्टि मल्लकालीन दरवारको झल्को आउने सुन्दर भवन देखियो । काठैकाठले बनेको यो घरलाई पाहुना घरका रूपमा सजाइएको रहेछ । नेपालबाट आउने कालीगढलगायत कर्मचारीहरू यही घरमा बस्दा रहेछन् ।

पाटन दरबारभित्रको सुन्दरी चोकजस्तै लाने ठाउँबाट हामी बगैँचामा प्रवेश गर्‍यौं । बगैँचा के भनौं, यो नेपाली हिमाली भूभागमा पाइने तीन हजारभन्दा बढी प्रजातिको वनस्पति पाइने जंगल नै रहेछ । त्यहाँ निगालाका भाँडा थिए । गुराँसका विभिन्न प्रजाति थिए । मञ्जरीसहितका तुलसी मुस्कुराइरहेका थिए । मैले सानो छँदा चितवनका जंगलमा देखे गरेका अठ्यारौँजस्ता रूखहरू पनि थिए । ती जंगलभित्र अर्ना र गैंडा हुने कुरा त भएन तर उनीहरूको सम्झनामा ढुङ्गाको एक अर्ना जंगलमा विसाई मारिरहेको देखिन्थ्यो । यस्तै जीवजन्तुहरूलाई ढुङ्गामा कुँदाएर उद्यानलाई जंगलमा परिणत गर्ने प्रयास भने राम्रैसँग गरिएको थियो ।

जंगलको बीचमा ससाना केही पोखरी पनि देखिए । पोखरीमा रहर लाग्दा रंगीन माछा पौडिरहेका थिए । मानिसहरू त्यहाँ चारो छुट्टै उनीहरूलाई छेउछाउ बोलाइरहेका थिए । माछाको रहरलाग्दो पौडीले धेरैको ध्यान खिचिरहेको देखिन्थ्यो । हामी अघि बढ्दै जाँदा हेरीले त्यहाँका प्रत्येक वनस्पति, मूर्ति, स्तूप, पुल, पुलेसा, रूखबिरुवाको जानकारी दिँदै गए । यो उमेरमा पनि नेपालका विषयमा उनको अध्ययन र स्मरणशक्ति दुवैले मलाई आश्चर्यचकित बनाउँदै लग्यो । उनी नेपालका वन्यजन्तु, हावापानी, रीतिथिति र संस्कृतिको विषयमा पूर्ण जानकारी थिए । उद्यानभरि राखिएका मूर्ति, स्तम्भ, शिलालेख, पुलको वर्णन गर्दै जाँदा म उनको क्षमताबाट प्रभावित हुँदै थिएँ । एकजना गैरनेपाली उद्यमी र पाको उमेरका व्यक्तिले कहाँ-कहाँबाट यति धेरै सामग्री कसरी मगाए होलान् र यति धेरै अध्ययन कसरी गरे होलान् ? यी प्रत्येक सामग्रीको विशेषता र महत्त्वबारे यति रुचि र उत्साहका

हृदयले भावना र भावनाले शब्द जन्माउँछ । जसै हामी रेगेन्सबुर्ग सहर कोटर एउटा निजी वन क्षेत्रमा प्रवेश गर्‍यौं, ममा पनि कविमा भैं भावुकता पलाउला भन्ने मैले सोचेकै थिइँनँ । नेपाल-हिमालय मण्डपभित्र प्रवेश गरेपछि जेजस्ता दृश्य आँखामा आएर बसे, मैले आफ्ना भावना रोक्नै सकिनँ । म ती भावनाका लागि उपयुक्त शब्दहरू सोच्दै पनि थिएँ, खोज्दै थिएँ । शब्दहरू मसँग लुकामारी खेल्दै थिए । त्यो बेला मैले हाम्रा आदिकविहरूलाई सम्झिएँ, महाकविहरूलाई सम्झिएँ, आशुकाविहरूलाई सम्झिएँ । तैपनि म शब्दले गरिव भइरहेँ । कहिलेकाहीँ सोचेको भन्दा नसोचेको कुरा मीठा भइदिन्छन् । जर्मन उद्यमी हेरिबेट विर्थलाई वैभवको कुनै कमि छैन । पैसा हुनु र मन हुनु सधैं समान कुरा होइनन् । पृथ्वीको अर्कै कुनामा रहेको सभ्राला मुलुक नेपालका लागि उनले आफ्नो निजी श्रोत साधन जसरी खर्च गरिरहेका छन्, त्यो शब्दाले छ । ८० वर्षको पाको उमेरमा पनि युवा जोसका साथ नेपाल चिनाउन र हाम्रा ग्रामीण वस्तीमा स्वच्छ खानेपानीलगायतका समस्यामा सहयोगको हात बढाउन रातोहात उनी लागिपरेका छन् ।

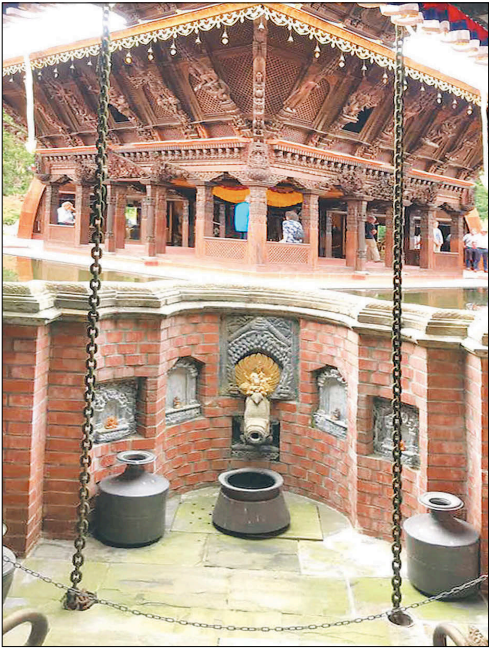
●●●

फ्राङ्कफर्टबाट तीन सय पचास किलोमिटर टाढा रेगेन्सबुर्ग सहर नजिकको भिसेन्ट भन्ने गाउँमा तपाईंले गुगलम्याप गर्नुभयो भने एउटा जंगलको सानो घेरो देख्नुहुनेछ । काठमाडौँबाट सात हजार किलोमिटर टाढा पर्ने यो घेरोमध्येको एक सय असी रोपनी जग्गा नेपालप्रेमी हेरिबेट विर्थको हो । यो जंगलभित्र नेपाल चिनाउने के छैनन् ? लिच्छविकालीन मन्दिर, मल्लकालीन धारा, राणाकालीन चित्र, पाटी-पौवा, सत्तल, स्तुपा, प्यागोडा शैलीका मन्दिर, भक्तपुरमा देखिने काष्ठकला र त्यसभित्र पाइने कामातुर कलाहरू, पाटनको मूर्तिकला, रुमानी जंगल, त्यसभित्रका हिमाली-पहाडी रूखबिरुवा र जडीबुटीहरू, काठमाडौँवासीले पानी नआएर प्रयोग गर्न छाडेका धारा, सुकन थालेका पोखरी, कुमालेका माटोका भाँडाहरू, परम्परागत नेवारी घरहरू र नेपाली टोपी लगाएर काँचो माटोलाई विभिन्न आकार दिइरहेका परिश्रमी कुमाले दाइ— मोहन प्रजापति । त्यसबाहेक मन्दिरका छेउमा ध्यानस्त अनिगन्ती पश्चिमी अनुहार ।

यस्तो लाग्छ, तिब्बती पठारका संस्कृतिदेखि जनकपुरका मिथिला कलासम्म त्यही जंगलभित्र ध्यानमग्न छन् । यतिले चित्त नपुगेर नेपालका पहिरनदेखि भुटानसम्मका हिमाली संस्कृति यहाँ एकअर्कासँग हातेमालो गरिरहेछन् । जर्मनी बसाईं सन्तुष्टि नै यस मण्डपका विषयमा छापिएका केही सामग्री मैले पढेको थिएँ । त्यही बेला त्यहाँ पुग्ने हुटुहुटी नलागेको होइन । तर म त्यहाँ गएर पर्यटकका रूपमा मात्र सीमित हुन चाहन्न थिएँ । त्यहाँ पुग्दा त्यो सानो नेपालका परिकल्पनाकारसँग भेट्ने र उनका कुरा सुन्ने चाहाना पनि सँगै हुँकिएको थियो ।

यो उत्कट चाहनालाई मैले जर्मनीमै लामो समय बसोबास गरेका अप्रज मित्र राम थापाजीसँग विसार्एँ । यो बृहत् कलाका योजनाकार एवं प्रस्तुतकर्ता हेरिबेट विर्थसँग रामजीको चिनजान छ, भन्ने थाहा भएपछि मेरो हर्षको सीमा रहन । तैपनि हेरीसँग मेरो भेटघाट र चिनजान हुन भन्ने पाँच वर्ष लाग्यो ।

लामो समयपछि, १६ सेप्टेम्बर २०१९ सोमबारको दिन हेरीले हामीलाई भेट्ने समय दिए । फ्राङ्कफर्टबाट म, विन्दिता र लोकमणि भाइ हिँडेको थाहा पाएपछि राम थापा र उनकी पत्नी मारिया भाम्बेर्ग सहरबाट निस्किए । दिउँसो साढे १२ बजे हामी त्यहाँ पुग्दा हेरी र उनकी पत्नी मार्गिट आफ्नो निवासनजिक रहेको एक रेस्टुरेन्टमा हाम्रो प्रतीक्षा गर्दै रहेछन् । लन्चसँगै उनीहरूले

देखाएको स्नेही व्यवहारबाटै त्यस दम्पतीको शालीनताको पहिलो परिचय हामीले पायौं ।

लन्चपछि हेरीले हामीलाई तबेलामा रहेका घोडाहरू देखाए । जंगल छेउको खुला बस्तीमा काठले बनेका केही तबेला र घर रहेछन् । त्यहाँ केही चिल्ला र हेदै आकर्षक लाग्ने घोडाहरू हिर्नाइराइरहेका थिए । केही भने खानपानमा व्यस्त थिए । तबेलाको डिजाइन र घोडाका उच्च नश्ल देखा मलाई विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाको कथा 'कर्नेलको घोडा' को सम्झना आयो । त्यही बेला हेरीले भने, 'यहाँ उच्च जातका विभिन्न ६४ घोडा छन् ।' घोडाका चालढाल देखा नै त्यो अनुभव हुन्थ्यो । मैले स्वीकृति जनाउँदै तीमध्ये एउटालाई सुम्पुमुयाएँ । हेदै चर्दुचर्दु लाग्ने त्यो घोडाको नथिया समाएर एक तस्बिर खिचेर मैले चित्त बुझाएँ ।

यो सबै घोडा हेरीको सोखका लागि पालिएका भए पनि केही घोडाचढी सिकन चाहन्छ भने केही शुल्क तिरेर उसलाई अनुमति दिइने रहेछ । त्यसपछि बल्ल हामी नेपाल हिमालय पभेलियनतिर दिइने रहेछ । त्यसपछि बल्ल हामी नेपाल हिमालय पभेलियनतिर लाग्यौं । जहाँ सम्पूर्ण हिमाली-पहाडी क्षेत्रका धार्मिक, सांस्कृतिक र प्राकृतिक सम्पदाले हामीलाई परिचरहेका थिए ।

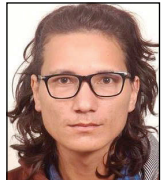
पार्कभित्र एउटा चमेनागृह देखियो, जहाँ मानिसहरू लाइन लागेर चियापान गरिरहेका थिए । त्यहीँ उभिएर हामीले पनि नेपाली चिया पियौं । चिया पिउँदै गर्दा मेरा आँखा पार्कमा रहेको बुद्ध स्तूप र मन्दिरको मिश्रण गरिएको एउटा संरचनामा पर्यो । त्यहाँ ठुलाकाँठे नेवारी जीवन झल्कने पाटी, सत्तल रहेछन् । भुइँतलालाई पाटीजस्तो सजाइएको थियो । पटाँगानी सँगै आयातकार सानो तलाउ पनि देखियो । पानीमा हल्लिरहेको छायासँगै गुम्वा र मन्दिरबाट मधुर ध्वन बाँजिरहेको थियो । धुनसँगै मानिसहरू कोही आँखा चिम्लेर ध्यान गरिरहेका थिए भने केही आँखा हेरेरै निमग्न भइरहेका थिए ।

हामी काठको कलात्मक मन्दिर हुँदै अघि बढ्यौं । तर टुंडालमा कुँदिएका अनेक चित्रले हामीलाई रोके । हामीभन्दा आश्चर्य भएर त्यहाँ पुग्ने पर्यटकहरू टुंडालमा कुँदिएका काम वासनायुक्त चित्रहरू देखेर जिज्ञासा राखिरहेका थिए । पूर्वीय बन्द समाजले आफ्ना मन्दिरहरूमा यस किसिमका चित्र कोर्छन् भन्ने कल्पनासमेत कतिपय युरोपियनमा नहुँदो हो ।

तुलसी दिवसको ‘ब्युटिफुल’ भूल

बैरागीको ‘माया’ भनेको तुलसीको ‘जिन्दगी’ हो ? बैरागीको ‘मफलर’ भनेको तुलसीको ‘लुगा’ हो ? माया जिन्दगी हो, मफलर लुगा हो ।

असाहमति सरोनर

१. ‘तेस्रो आयाम’को ‘अण्डा दर्शन’

‘तेस्रो आयाम’ को दर्शन ‘अण्डा दर्शन’ हो । इन्द्रवहादुर राईको कथाख्यान ‘विपना कतिपय’ (सन् १९६१) मा संगृहीत ‘रहलपहल कथा’ मा एक पंक्ति छ, ‘कथा लेखेहरूलाई कथा आउँछ, कुबुराको पोथीले अण्डा पारेको जस्तो गरेर ।’ आईबीको ‘कथाफुल’ को विम्ब एज्जा पौन्डको कविता ‘स्टेटमेन्ट अफ विइड’ (भविता अभिव्यक्ति) का पंक्ति ‘आई एम अ ग्रेम पोएटिक हेन, दच्चाट लेज पोएटिक एम्स’ वाट ग्रहण गरिएको । कुबुरीले फुल पारेको जस्तो विम्बवादी कवि पौन्डले कविताफुल पाछ्न् । पौन्डको रचनाको प्रत्येक अंश अण्डाको प्रत्येक अंगजस्तो हो । अण्डाको पहेँलो भागलाई ‘योल्क’ भनिन्छ । ‘योल्क’ अण्डाको ‘जीवन’ अर्थात् ‘भविता’ हो । पौन्डको निम्ति ‘फिलोसफी’ अर्थात् काव्यिक अर्थसार । अण्डाको सेतो भागलाई ‘अल्बुमन’ अर्थात् श्वेतक भनिन्छ । जुन अण्डाको पहेँलो भागको अंगरक्षक अथवा अन्नदाता हो । अल्बुमनले अन्नदान अफ्नै भनौं आफ्नो अंगदान गरेपछि मात्र अण्डाबाट चल्ला हुन्छ, ‘योल्क फिलोसफी’ हासिल हुन्छ, ‘श्वेतक शब्द’ द्वारा ।

सन् १९८६ को अशेष मल्लको कृति ‘तेस्रो आयाम : सैद्धान्तिक चिन्तन र विवेचना’ मन्थन छ, आईबीको ‘विपना कतिपय’ मा आयामिक पूर्वाभास छ (पृ. ५) । एज्जा पौन्डको ‘भविता अभिव्यक्ति’ बमोजिमको आईबीद्वारा जेठ २०२० तनसुसार मई १९६१ मा ‘तेस्रो आयाम’ को ‘प्रथम सम्पादकीय : घोषणापत्र’ लेखिन्छ ‘तेस्रो आयाम’तिर’ शीर्षकमा, ‘अबको साहित्य लेखनले मानिसको सम्पूर्णतालाई उचाल्न ताक्नुपर्छ । मानिस आँखा मात्र, कान मात्र, मन मात्र होइन । ऊ जम्मै इन्द्रिय हृदय, मस्तिष्कको पुञ्ज हो र अब लेखिने प्रत्येक वाक्य र पंक्तिले उक्तको सम्पूर्णतालाई समाउनुपर्छ, उचाल्नुपर्छ । यो गर्न हाम्रो प्रत्येक कृतिले तृतीय आयाम आफूमा ल्याउन सक्नुपर्छ । दुख पाउनै मान्छेको कथा वा कविता मात्र त्यो एउटा मान्छेले दुख पाएको कथा वा कविता मात्र सीमित नरहोस् । त्यसले उठ्नु सकेर त्यो टुक्रा कुराको पछि एउटा विशाल विचार बसेको होस्, उभोटिएर एउटा दर्शनको आकाश टाँगियोस्, त्यो एउटा टुक्राले राजनीति वोकोस्, सामाजिक भाष्य वनोस् त्यो । त्यो ‘मात्र’ भन्दा धेरैधेरै अरू कुरा होस् । यही प्रैरेहरू हो, ‘तेस्रो आयाम’ ।’ आफ्नो ‘विपना कतिपय’ को ‘रहलपहल कथा’ मा गरेको एज्जा पौन्डको ‘योल्क फिलोसफी’ को पूर्वाभ्यास आईबीद्वारा ‘तेस्रो आयाम’ मा ‘दर्शनको आकाश’ हुन्छ ।

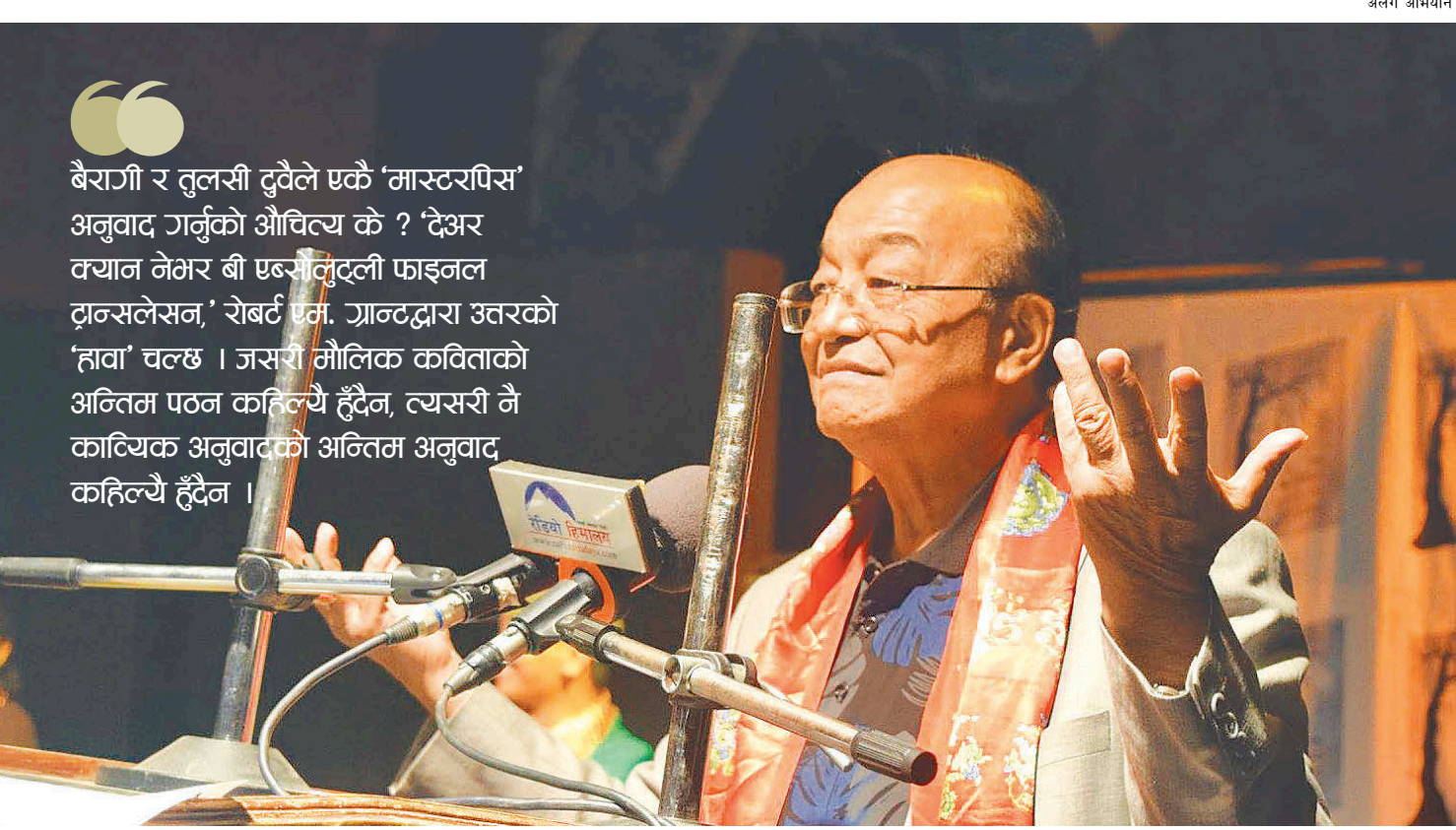
तानाशर्माका शब्दमा, ‘तेस्रो आयाम’ को घोषणा ‘चेष्टो र गतिहीन साहित्यको विरोधमा र गोलो र गतिशील साहित्यको पक्षमा’ भएको हो । गोलो अण्डाका थरीथरीका भागजस्तै मानिसको जिन्दगीको जटिलता पत्रेदार छ । मानिसको जिन्दगीको एक पक्षको वर्णन मात्र ‘तेस्रो आयाम’ हुँदैन । अण्डाको सेतो भाग शब्दहरू हुन् । अण्डाको पहेँलो भाग प्रत्येक शब्दहरूमा अन्तर्निहित गहन अर्थहरू हुन् । लेखक : उत्तरदायित्व र दोमनदारी’ शीर्षकमा बैरागीले लेखेको ‘तेस्रो आयाम’ को ‘ऐस्रो सम्पादकीय : घोषणापत्र’ जारी हुन्छ, ‘यौटा लेखकको निम्ति लेख्नु जीवनलाई बाँचिदिनु हो । शब्दहरू माध्यम हुन्, जसले यौटायौटा विशिष्ट अर्थ वोकेका हुन्छन् । कोरा भावुकता प्रलाप मात्र नभएर दायित्व बोधदेखि पलायन पनि हो । फलतः जिन्दगीदेखि पनि पलायन हो ।’ पलायन भन्न भावुक अनुभूति हो जुन चेष्टो छ र चेष्टो अर्थात् भावुक साहित्यमा सम्पूर्णता अटाउँदैन । बैरागीको ‘सम्पादकीय’ ले टीएस एलिअटको लेख ‘परम्परा र वैयक्तिक प्रतिभा’ (सन् १९१७) मा रहेको यो उद्धरणको शरण परेको छ, ‘कविता अनुभूतिको खुकुलो स्थिति हैन, वरु अनुभूतिबाट मुक्ति हो ।’

२. अनुवाद : ‘तेस्रो आयाम’को वरफूल

कृष्ण धरावासीको ग्रन्थ ‘लीलाबोध’ (२०७३) मा समावेश आईबीको एक ‘लिटफेस्ट’ भाषण ‘मैले हिँडेका पाइलाहरू’ साक्षी छ, एलिअटको लेख ‘वेन जनसन’ मा बैरागीले फेला पारेको ‘फस्ट वर्ल्ड’ को अंग्रेजी शब्द ‘थर्ड डायमेसन’ को एक ‘थर्ड वर्ल्ड’ कन्ट्रीको भाषा नेपालीमा अनुवाद हुन्छ, ‘तेस्रो आयाम’ । सन् १९७३ मा मदन पुरस्कार गुठीद्वारा प्रकाशित त्रैमासिक ‘नेपाली’- पूर्णांक ५४ मा आईबीको वक्तव्य के छ, भने सापेक्षतावाद, क्यान्शन थ्योरी, अस्तित्ववाद, अमृत्य संगीतकला अन्तर्गत अन्तिम नवीन प्राप्ति जुन छ, त्यसैको तुल्यताको नेपालीमा अनुवाद गरौं भन्ने हेतुले ‘तेस्रो आयाम’ को न्वारान हुन्छ ।

अनुवाद स्रोत भाषाबाट लक्ष्य भाषामा गरेको भावनात्मक तथा बौध्चारिक सन्देश स्थानान्तरण हो । अनुवादको क्षेत्रमा सन् १९५९ मा रोमन याकोब्सनले ‘समतुल्यता’ पदको सर्वप्रथम प्रयोग गरेका थिए । ‘समतुल्यताको प्रभाव’ को सैद्धान्तिक अवधारणा छ, मूल रचनाकारद्वारा आफ्ना पाठकमा जस्तो प्रभावको सञ्चार छ, अनुवादकले पनि त्यस्तै प्रभाव लक्ष्यसमूदायका भाषाका पाठकमा प्रदान गर्नु उत्तर रहनुपर्छ । जर्मन ‘जेस्टाल्टवाद’ अर्थात् ‘पूर्णकारवाह’ को नेपाली समतुल्यता ‘तेस्रो आयाम’ को ‘सम्पूर्णता’ सिद्धान्त हो । जेस्टाल्टवादी मनोविज्ञान दृष्टिकोण छ, एक जना मनुबालाई प्रत्यक्ष देखा जे हुन्छ, सो उसको हात, खुट्टा, आँखा, कान इत्यादिमा देखिँदैन । आईबीको अवधारणा छ, ‘मानिस आँखा मात्र, कान मात्र, मन मात्र होइन ।’

आईबीको ‘वक्तव्य’ सप्रमाण छ, अनुवाद ‘तेस्रो आयाम’ को मानसिक वरफूल अर्थात् वरदानको फूल हो । भनिन्छ, अनुवाद विश्वसाहित्यको प्रवेशद्वार हो । जोजे सारामागोको वचनामूत छ- राइटर्स मेक तेसलन लिटरेचर, हवाइल ट्रांसलेटर्स मेक युनिभर्सल लिटरेचर । ‘आयामिक लेखनबारे : तेस्रो घोषणापत्र’ मा बैरागी मत छ, ‘आजसम्म लेखिएको सबै उच्चस्तरीय विश्वसाहित्यमा यो ‘तेस्रो आयाम’ छ । विश्वसाहित्य आयामिक छ ।’ ‘सिर्जनशाला अराजकता’ का हाइयुग अज्ञात अनुमानअनुसार, ओस्कार ह्यामरस्टाइन द्वितीयको कलम अर्थात् मस्तिष्कको जिब्रोबाट जन्म लिएको र पल रबसनले गला दिएको ‘ओल्ड म्यान रिभर’ वाट प्रभावित भएर नेन्ट्र शर्माले रचना गरेको र भूपेन हजारीकाले स्वर भरेको ‘गंगा ।’ तुम बेहती हो क्यू ?’ मा बैरागीले आफ्नो ‘गंगा नीलो वखु’ (२०३१) देखेको अनि ‘गंगा नीलो वखु’ बमोजिम हाइयुगले

ए.एस.एल.टुटली फाइनल ट्रान्सलेसन, रोबर्ट एम. ग्रान्टद्वारा उतरको

‘हावा’ चल्छ । जसरी मौलिक कविताको अन्तिम पठन कहिल्यै हुँदैन, त्यसरी नै काव्यिक अनुवादको अन्तिम अनुवाद कहिल्यै हुँदैन ।

ए.एस.एल.टुटली फाइनल ट्रान्सलेसन, रोबर्ट एम. ग्रान्टद्वारा उतरको

‘तमोर हरियो वग्छु’ लेखेको । तेजस्विनी निरञ्जनको अभिव्यञ्जन छ, ‘दी एक्ट अफ ट्रांसलेसन इज अ पोलिटिकल एक्सन ।’ अनुवादले आफ्नै प्रकारको हकाधिकार र वैधता पस्कन्छ, राजनीति प्रदर्शन गर्छ, इतिहास पनि लेख्छ । अफ्रिकी-अमेरिकी पलको ‘ओल्ड म्यान रिभर’ मिसिसिपी भारतीय भूपेनको स्वरमा ‘गंगा !’ तुम बेहती हो क्यू ?’ पुकारिन्छ । उत्तर अमेरिकाको सवैभन्दा ठूलो नदी हो मिसिसिपी । गंगा हिन्दूहरूको पवित्र नदी । ‘मिसिसिपी’ रेड इन्डियन शब्द हो । अंग्रेजी अनुवाद हुन्छ, ‘फादर अफ वाटर्स’ । ‘गंगा’ इन्डियन शब्द हो । अर्थ हुन्छ, कच्चना, निर्मला, पवित्रा, इत्यादि । मिसिसिपी पिता हुन्, गंगा माता । मिसिसिपी जलदेवता हुन्, गंगा जलदेवी । कलकतामा गंगा वग्छ । कलकतालाई ‘सिटी अफ जोय’ अर्थात् आनन्दनगरका नामले पनि चिनिन्छ । भनिन्छ, कलकताबाट बाहिर तपाईं भानु सक्नुहुन्छ, तर कलकता तपाईँभित्रबाट भान्न सक्दैन । कलकताका ‘भोको पुस्ता’ का कवि शक्ति चट्टोपध्याय बैरागीभित्रबाट भान्न सक्दैन ? बैरागीको भूपेनको ‘गंगा ! तुम बेहती हो क्यू ?’ को नेपाली अनुवाद राजनीति हैन ?

अविनाश श्रेष्ठसँगको अन्तर्वार्तामा आईबीको अभिवचन के छ, भने ‘गंगा नीलो वग्छु’ मा विशालनगरको अर्थात् अति विशाल ‘म’ छ, जुन कुलचन्द्र गौतमको ‘राघवालंकार’ मा राममा आरोपित ‘म’ को सिर्जानान्तरण हो । बैरागीको ‘गंगा नीलो वग्छु’ को पंक्ति छ : ‘म’ वर्तमान पूर्वस्मृति यो पिएर पश्चात् बोरेर नदी घेर्छ । जुन कुलचन्द्रको ‘राघवालंकार’ को ‘म’ देखि अर्को कोही छैन है, भनी भनी त्यो तिमीलाई निल्छु’ को सान्निकट देखिन्छ । कुलचन्द्रको तिमीलाई निलेको छ ‘म’ देखि अर्को कोही छैन भनी । उम्कन सक्तीन फुकेर ‘नदी’ ले घेरेको बैरागीको ‘म’ पनि । एलिअटको लेख ‘ह्याम्प्लेट एन्ड हिज प्रक्लम्स’ वाट सुप्रसिद्ध प्राप्त शब्दावली छ, ‘अब्स्टिभ कोरिलेटिभ’ अर्थात् ‘वस्तुगत सहसम्बन्ध’ । ‘तेस्रो आयाम’ को मूलतत्त्व छ, वस्तुता । आईबीको स्वीकार छ, त्रिआयामेली वस्तुता इम्यानुअल काण्टको सिद्धान्त ‘अटोमोस आर्ट’ लाई सारेर लिएको । ‘गंगा नीलो वग्छु’ मा गंगा ‘वस्तुगत सहसम्बन्ध’ छ, वस्तुताको । गंगा ‘वस्तुगत सहसम्बन्ध’ छ, अस्तित्वको, चेतनाको, कालको । गंगा ‘नदी’ वाट उम्कन सक्तिकन भनेको कालबाट फुत्किन सक्तिकन भनेको हो । ‘म’ अस्तित्व खोजी गरिरहेको यात्रीलाई गंगा ‘नदी’ ले निल्छ, अर्थात् कालले निल्छ । कुलचन्द्रको ‘म’ देखि अर्को कोही छैन’ जस्तो बैरागीको ‘म तेती जीवन तेती’ छ ।

गरुड स्यान्टाले बैरागीसँग ग्रहण गरेको अन्तरंग अन्तर्वार्ता ‘मेरो कुरा सरकारले सुनेन आफ्नै समुदायले पनि बुझैन’ साउन २१, २०७६ को ‘नेपाल’ मा प्रकाशित हुन्छ । संवादमा बैरागीले बताएबमोजिम, उनको ‘मातेको मान्छेको भाषण’ ईश्वर केवलले शक्ति चट्टोपध्यायको ‘से बडो सुखेर समय नय से बडो आनन्देर समय नय’ को हुबहु प्रतिलिपि भने । ईश्वर किन अज्ञानी बने ? असार २१, २०७६ को ‘कान्तिपुर’ को ‘कोसेली’ मा प्रकाशित मेरो ‘असहमति’ ले ईश्वरको ‘मातेको मान्छेको भाषण’ प्रतिको एकोहोरो आलोचनात्मक आलाप आत्मसात् गरेको छैन । ईश्वरले रचेको ‘साहित्य औ कलामा मौलिक उद् भावन औ बाहच प्रभाव’ (२०४२) ले ‘मातेको मान्छेको भाषण’ मा केवल एक शक्ति चट्टोपध्यायको चलखेल देखिरहेको छ, तर सरोनरको ‘असहमति’ ले अनेक शक्ति चट्टोपध्यायको तालमेल देखिरहेको लेखिरहेको छ ।

३. त्रिआयामिक ‘नियोजित प्रयोग’

बैरागीका अनुसार, तृतीयायामेली ‘सम्पूर्णता’ भनेको कसैलाई ‘बाहेक’ गर्नु हुँदैन भन्ने सिद्धान्त हो । यो बैरागी वचनप्रति वक्तोक्ति उत्पन्न हुन्छ, ‘सम्पूर्णता’ को सिद्धान्तबमोजिम नै उनले आफ्नो ‘अ इङ्क म्यान स्पिच टु द स्ट्रिट आफ्टर मिडनाइट’ भित्र ‘शक्ति चट्टोपध्याय रिटर्निङ एट मिडनाइट’ मात्र होइन, टीएस एलिअटको रेस्पोडी अन अ विन्डी नाइट’ इत्यादि पनि अटाइदिएको हुनुपर्छ । उदाहरणका निम्ति, अहिलेलाई केवल तीन पंक्ति, ‘कसरी बसेछु यो उमेरसम्म, यौटा पाइलासम्म पनि नउठाउने, ढल्ल लागेका साँगुरा घरहरूमा ?’ जुन ‘मातेको मान्छेको भाषण’ मा परेका छन्, बैरागीले शक्तिबाट होइन, वरु एलिअटको ‘फोरसेस फ्रम ‘द रक’ वाट ग्रहण गरेका छन्, ‘तर, तिमी, तिमीले राम्रोसँग बनाएका हो, त्यसैले असहाय भएर अहिले ढल्ल लागेको घरभित्र बस्छौ ?’ यो हिसाबले ईश्वरले प्रकट गरेजस्तो ‘मातेको मान्छेको भाषण’ शक्ति चट्टोपध्यायको काव्यिक रचनाको हुबहु प्रतिलिपि होइन । ‘मातेको मान्छेको भाषण’ मा शक्ति चट्टोपध्याय एक अंग हुन् तर प्रत्येक अंग होइनन् ।

‘पितालाई बालकहरूले पिटे भने, सेतै युवाहरू फुल्नेछन् ।’

अविनाशसँग आईबी अभिव्यक्ति छ, ‘एउटाले लेखेको पैलो पंक्तिमा अर्कोले लेखेको दोस्रो पंक्ति जोड्दा जन्म्यो उपर्युक्त । त्यस्तै जोडाइ थियो, अतियथार्थवादीय ‘उत्कृष्ट शव’ । नियोजनविहीनता जहाँतक पुग्दा पनि तर नियोजित प्रयोगकै थियो । नियोजनै मात्र, सहजतै मात्र, हुँदैन सिर्जनात्मक कृतिमा । नियोजनभित्र पनि सहजता, सहजता भित्र पनि नियोजना हुन्छै ।’ आईबीले अविनाशसँग के पनि बताएका छन् भने कहँफहँको कुरा सम्बद्ध तुल्याई बैरागीले चट्याचड पाथे । एउटा शक्तिले रचेका पंक्तिमा अर्का शक्तिले रचेका पंक्ति जोड्दै जाँदा ‘तेस्रो आयाम’ को जन्म ‘नियोजित प्रयोग’ स्वरूप हुन्छ ? आईबीका शब्दमा, ‘मातेको मान्छेको भाषण’ सोही किसिमको एउटा ‘उत्कृष्ट शव’ थियो ?

ए मेरो हजुर ! ‘मलाई पाइनी भने के गछ्छौं तिमी ?’ ‘खोजिहिँदछु ।’ हुरी वनी दगुरन्छु म छाया वनी विसाएको हुँ यौवन वनी ढक्कन्छु म माया वनी आएको हुँ मेरो माया मफलर भए बाँधिहिँदये गलामा कहिलेकाहीं त मन नहुँदा टाँगिहिँदये किलामा

उपर्युक्त तीन ष्ट्टाद्वारा रचित पंक्तिहरूको योगफल हो । जुन ‘तेस्रो आयाम’ द्वारा प्रतिपादित ‘नियोजित प्रयोग’ बमोजिमको भयो ? ‘बैरागी काईलाका कविताहरू’ (२०३१) दुई अलगअलग खण्डमा संकलित छ । पहिलो खण्ड ‘मेरो हजुरका कविताहरू’ र दोस्रो खण्ड ‘मातेको मान्छेको भाषण र अन्य कविताहरू’ । पहिलो खण्ड ‘मेरो हजुरका कविताहरू’ वाट पहिलो पंक्ति ‘ए मेरो हजुर’ सम्बोधन गर्ने साहस जुटाइएको छ । इन्द्रवहादुर राईको कथाख्यान ‘विपना कतिपय’ (सन् १९६१) मा संगृहीत ‘इच्छा बाँचिरहन्छ’ को वार्तालापबाट ‘ए मेरो हजुर’ का खातिर दोस्रो र तेस्रो पंक्ति उठाइएको छ । सोपछिका चार पंक्तिमा ‘घाम डुबी तारा नउदाएको आकाश हुँ म’ (२०५४) मा संकलित ‘कैयौं बाटोबाट आएको हुँ’ वाट भीमदर्शन रोकालाई निमन्त्रणा पठाइएको छ । अन्तिम चार पंक्तिमा भने पुनः बैरागीकै ‘मेरो हजुरका कविताहरू’ भित्र समावेश ‘माया र मफलर’ फुन्ड्याइएको छ ।

४. प्लेजिअरिज्म

सुकन्या वाइबाद्वारा संकलित ‘अपरिचिता : पारिजातका चिट्ठीहरू’ (२०७४) । पारिजातद्वारा सुकन्यालाई २० जनवरी १९७४ मा पारित पत्रमा लेखिएको छ, ‘रूपरेखा पाएँ । आईबी राईको आलोचना त राप्ति हो तर मेरो आफ्नो मौलिक (मौलिक नै भनौं) लेखहरूमाथि उनको विश्वास परेनछ । भद्र किसिमले मलाई चोर लगाएछन्’ पढेका र सुनेका फटाहा ‘प्लेजिअरिज्म’ ले ‘साहित्यिक चोरी’ को आरोप लगाउँछ । अल्बर्ट म्यांगएलको अनुवादक सम्बन्धित एक परिभाषा के छ, भने, आदर्श पाठक एउटा अनुवादक हो । जो एउटा टेक्स्टलाई टुकाटुका पार्न सक्छ । सो रचनाको छाला काट्न सक्छ । हड्डी काट्न सक्छ । प्रत्येक धमनी र नसानली पहिल्याउन सक्छ । पछ्याउन सक्छ । र, अन्यमा एउटा नवफेसन लेखन गर्न सक्छ । मूल लेखकलाई कुनै क्रेडिट नदिइएको अनुवाद प्लेजिअरिज्म हो ? पारिजातलाई ‘पढेका र सुनेका फटाहा चोड्हाहरूलाई रूपान्तरण गर्नु, गाभ्न दक्ष भनी लेख्छन्’ । खे आलोचकहरूलाई पनि के भनौं ! हामीले पनि उनलाई ‘धनवाद’ (क्युविजम) को चोरैर तेस्रो आयाम सिर्जना भनेका थियौ । बदला लिएका हुन् कि ! रात्काको पगरी अझै गुड्दै छु । आईबी त्यसो त धेरै सूक्ष्म आलोचक मान्नुपर्छ (पृ. ७८)

‘प्लेजिअरिज्म’ ले ‘साहित्यिक चोरी’ को आरोप लगाउँछ । अल्बर्ट म्यांगएलको अनुवादक सम्बन्धित एक परिभाषा के छ, भने, आदर्श पाठक एउटा अनुवादक हो । जो एउटा टेक्स्टलाई टुकाटुका पार्न सक्छ । सो रचनाको छाला काट्न सक्छ । हड्डी काट्न सक्छ । प्रत्येक धमनी र नसानली पहिल्याउन सक्छ । पछ्याउन सक्छ । र, अन्यमा एउटा नवफेसन लेखन गर्न सक्छ । मूल लेखकलाई कुनै क्रेडिट नदिइएको अनुवाद प्लेजिअरिज्म हो ? पारिजातलाई ‘पढेका र सुनेका फटाहा चोड्हाहरूलाई रूपान्तरण गर्नु, गाभ्न दक्ष’ भनी आरोप पस्केका पंक्तीका दाजुले नै एउटाले लेखेका तृतीयायामेली ‘नियोजित’ अभियान छ भनेपछि त्रिआयामिक लेखनमा भर्ने प्लेजिअरिज्मको सर्वोच्च स्थान छ ?

जर्ज बर्नार्ड शको चिन्तन छ- विवाह वैधानिक वेश्यावृत्ति हो । विवाह दुई विपरीत लिंगबीचको सामाजिक तथा सांस्कृतिक बन्धन, विस्तार अथवा पासो हो ? विवाहले स्वास्नीलाई फिडन्याप गर्ने र बलात्कार गर्ने स्वीकृति दिन्छ ? विवाहले स्वास्नीमानिसबाट ‘मानिस’ प्लेजिअरी गरेपछि अथवा पारिजातको ‘मानुपी’ भिक्षादिएपछि बचेको औ स्वास्नी हुन्छ, त्यो केवल योनी हुन्छ, वेश्या हुन्छ ? नेपाली समाजमा स्वास्नीमानिसहरू छैनन्, स्वास्नीहरू मात्र छन् ?

लोग्नेमानिसहरू छैनन्, लोग्नेहरू मात्र छन् ? स्वास्नीहरूले गराएका लोग्नेहरू हेर्नन्, लोग्नेहरूले बनाएका स्वास्नीहरू हुन् ? स्मरणीय रहोस्, आमा लोग्नेमानिसको हुन्छ, लोग्नेको कुनै आमा हुँदैन । लोग्नेलाई लोग्नेमानिस हुनु छैन ? लोग्नेलाई स्वास्नीमानिस होइन, स्वास्नी चाहिएको हुन्छ ? स्वास्नीमानिसलाई बलात्कार गर्नु हुँदैन, स्वास्नीलाई बलात्कार गरे हुन्छ ?

एउटा अंग्रेजी संकथन छ, ‘सेक्स विदाउट परमिसन इज रेप ।’ प्लेजिअरिज्म ‘लिटरेरी थेफट’ हो, ‘टेक्स्टअल रेप’ हो । प्लेजिअरिज्म मूल रचनाकारलाई कुनै क्रेडिट नदिई उसको टेक्स्टमाथि गरिएको बलात्कार हो ।

सन् २०१४ को फेब्रुअरीतिर ‘न्युज ट्वेन्टी फोर’ मा दिलभूषण पाठकसँग तुलसी दिवसले ‘टफ टक’ गरेका छन् । वैज्ञानिक रचना र काव्यिक रचनाबीचको भिन्नताको प्रश्नको जवाफी कारवाहीमा दिलभूषणसँग तुलसीले प्रहार गरेको एक वचन बन्चरो छ, ‘वैज्ञानिक नवरचना कम गर्छ । तर प्रकृतिमा अन्तर्निहित सत्योद्घाटन गर्छ । जसलाई हामीहरू आविष्कार भन्छौं । कवि जो छ, त्यो भने अधि कहिल्यै नभएकोलाई अस्तित्वमा ल्याउँछ, नवरचना गर्छ ।’ तुलसी आफू ताक्छन् मुक्तो, आफ्नै यो वचनको बन्चरो ताक्छ उनको घुँडो । तुलसी दिवसका कविता’ (२०४०) मा समावेश एक रचना छ, ‘जिन्दगी र लुगा’ । ‘जिन्दगी र लुगा’ मा तुलसीको सोचाइ छ, ‘जिन्दगी लुगा भए फुकात्नेर भुन्ड्याउनुहुन्थ्यो कोठाको किलामा, र एक छिन हेरिरनहुन्थ्यो आफू भुन्डिएको आफ्नै कोठाको किलामा ।’ तुलसीको यो सोचाइ बैरागीको ‘माया र मफलर’ को पंक्ति ‘मेरो माया मफलर भए बाँधिहिँदये गलामा ! कहिलेकाहीं त मन नहुँदा टाँगिहिँदये किलामा !’ को आविष्कार गरेजस्तो देखिँदैन ? बैरागीको ‘माया’ भनेको तुलसीको ‘जिन्दगी’ हो ? बैरागीको ‘मफलर’ भनेको तुलसीको ‘लुगा’ हो ? माया जिन्दगी हो, मफलर लुगा हो ।

५. बैरागीको ‘हाट अर्ने जाजिस’ तुलसी

आफ्नो कृति ‘नेपाली कविताका प्रवृत्ति’ (२०३५) मा रमेश श्रेष्ठको एक हरफ प्रस्तुति छ- तुलसी दिवसको कवितात्मक विद्रोहचेत बैरागीको भैं बौद्धिकताद्वारा युक्त छ (पृ. १६९/७०) । बैरागीको ‘मातेको मान्छेको भाषण’ मा ‘ढल्ल लागेका साँगुरा घरहरू’ लाई सम्बोधन छ । तुलसीको ‘रक्सीको घुड्कोमा लड खडाएको पाइला’ (२०२२) पनि ‘सिंगे भल्केको घरअगाडि’ उभिएको छ । बैरागीको ‘हाट भर्ने मानिस’ को अन्तिम उक्ति ‘उफ ! मृत्यु आज बजारबाट खाली हात गयो ! मलाई भन्दै छोएर जाने, पर पुगिसकेको कालो मोटरसित, मृत्यु, आज जिन्दगीको छेबैनिर भएर गयो !’ एलिअटको ‘द होलो मेन’ अर्थात् खोको मानुष (सन् १९२५) को अन्तिम लवज ‘दिस इज द वे द वर्ल्ड एन्ड्स, नट विथ अ ब्याड्डा बट विथ अ हर्बम्पर’ को ‘चोरी चोरी चुपके चुपके’ हो । ‘खोको मानुष’ को उपसंहार उद् गार ‘दिस इज द वे द वर्ल्ड एन्ड्स’ जस्तै ‘हाट भर्ने मानिस’ को शब्दसडक ‘उफ ! मृत्यु आज बजारबाट खाली हात गयो’ अन्तिममा तीनपटक ‘घुम्दै फिर्दै रुम्जाटार’ पुग्छ । बैरागीको ‘हाट भर्ने मानिस’ जस्तै तुलसी ‘हाट भर्ने धुनमा’ देखिन्छन् । बैरागीको ‘एकान्तको अजिगर’ जस्तै तुलसीको ‘विरामी रात एउटा कथा’ छ । ‘एकान्तको अजिगर’ मा ‘चारपट्टिबाट प्रतिबन्ध र निषेधका, सिमेन्ट गरिएका चारवटा जर्मन सिपाहीजस्ता भिताले, बाक्लो जंगलभित्र, भोक्ने तन्मम अजिगरको छट्ट पटीमा निस्कन्ने’ चौत्कार छ भने ‘विरामी रात एउटा कथा’ मा ‘वगनु छ नजरबन्द चारकिल्ला बाँधिएको जिन्दगीले, घर्झदै भुसिल्लीरा जागेको अजिगर रात’ छ ।

भूपी शेरचनको ‘धुम्ने मेचमाथि अन्धो मान्छे’ को स्वर छ, ‘म उठछु, न्यायको दिनमा प्रेतात्माहरू उठेभैं र नपाएर विस्मृतिको लेथे नदी’ । भूपीको भन भन भाइ हो स्वर मिलाईकन तुलसीको ‘क्लोसियमभित्रका बन्द दिनहरू’ (२०२३) को यो कथन छ, ‘लंगडो प्रणालीमाथि निदोष विस्मृतिलाई, विस्मृति विस्मृति अझै विस्मृति विस्मृतिलाई, एउटा लिथ नदी र आत्महत्या !’ तुलसीको सोही कविताको ‘खोरबाट ढक्कडाउँदै खाएको अग्लो पखेटाले, भालेको आवाजमा शंखघोष बोलिरहेछ, एउटा विहान’ बैरागीको ‘मातेको मान्छेको भाषण’ को शुभारम्भ ‘प्रत्येक खोगी र खोरभित्रबाट, पखेटा फटफटाउँदै विद्रोहको, कुबुराका भाले वासेर मेरो स्वागत गर्छन्’ सित मिल्छ । भूपीको ‘चियाको किटलीबाट एउटा सूर्य उदाउँछ, सधै रक्सीको रित्तो गिलासमा एउटा सूर्य अस्ताउँछ ।’ ‘चियाको रित्तो गिलास र च्यात्तिएको वादल’ (पृ. ९२/५) शीर्षकमा तुलसीको अर्को कविता छ । यो कविताको चाह छ, ‘बगिदैक ए, मायालु पसिनाका रागा, नाक र कन्चटका हिमालबाट, सगरका थ्री श्रापित छोराहरूको निद्रा टुटाउन, मुक्ति होइन एउटा विहान भित्र्याउन, नयाँ सूर्यले सिँगारिएकी नयाँ दुलही, बस एउटी दुलही !’ जुन बैरागीको

‘मातेको मान्छेको भाषण’ को उपसंहारसँग दुरुस्त छ, ‘सगरका ए श्रापित सहस्रदश पुत्र हो ! आकाशबाट बोल्लको स्वर्गमाको जल, अनि यसपल्ट हिमालजत्रो मृष्टीले, हामी हाम्रो चारैतिर विजयका निम्ति युद्धभूमि र जिन्दगीका निम्ति उज्याले उज्यालो मात्र देख्छौं ।’

६. बन्ध्य भूमि : अस्तित्वको दाबीमा जिन्दगीसँगको विद्रोह

केभिन ज्याकसनको कृति ‘कन्स्टेलेसन्स अफ जिनियस’ (सन् १९२२) अनुसार, जेम्स ज्यायसको ‘युलिसिस’ र टीएस एलिअटको ‘द वेस्ट ल्यान्ड’ आधुनिकतावादी साहित्यका जुम्व्याहा शिखर हुन् (पृ. १२) । ओस्वाल्ड स्पेंगलरको पुस्तक ‘द डेक्लाइन अफ द वेस्ट’ (सन् १९१८) ले प्रथम विश्वयुद्धको पुष्टभूमिमा प्रस्तुत गरेको नवीन इतिहास-दर्शनबाट एलिअटको ‘द वेस्ट ल्यान्ड’ (बन्ध्य भूमि) प्रभावित छ । बैरागीको ‘अस्तित्वको दाबीमा साबातको बैला उत्सव’ जस्तो तुलसीको ‘एटना र विसुभियस : जिन्दगीसँगको विद्रोह’ एलिअटको ‘द वेस्ट ल्यान्ड’ मा बढी आधारित छ । जाभियर मरिअसको अनुसार, अनुवादक त्यो हो जसलाई आफ्नो भाषामा ‘मास्टरपिस’ हरू पुनर्सिंजना गर्ने सुअवसर हासिल भएको छ । तुलसीको ‘एटना र विसुभियस : जिन्दगीसँगको विद्रोह’ को शुभारम्भ:

च्यापेर मृष्टीभित्र काखीमा कोच्चिने पेवा शरीरसँगै टाँसिएको जन्म र मरण तानिरहेको छु म मान्छे गटेमगाए-सिमाली र नर्कटको एउटा नक्कल, बाँधेर जिन्दगी काल्ने बाटेको डोरी केवल बावियोको भुसिलो दिन र रातले ! फोर्लिएको भरी आँखामा मान्छेको

बैरागीको ‘अस्तित्वको दाबीमा साबातको बैला उत्सव’ को शुभारम्भ:

बाँधेर जन्तरले लम्वाइ, चौडाइ र उचाइ रातको, रेखी हालेर बीजाश्रहरूको, वरिपरि आयतन जिन्दगीको, बूढो रूखको फोर्लिएको लोतीभरि पाखामा हामी जो छौं युक्तिष्टसका भ्याइहरू कठबाँसको लिंगो वरिपरि मान्छे रोपेर

एलिअटको ‘द वेस्ट ल्यान्ड’ को शुभारम्भ: *अप्रिल इज द कुएलेन्स्ट मन्थ, ब्रिडिङ लाइल्याक्स आउट अफ द डेड ल्यान्ड, मिक्सिड मेमोरी एन्ड डिजाएर, स्टिररिड डल ट्ट्स विथ स्पिड रेन*

एलिअटको ‘जीवनहीन भूमिमा जीवनको बर्केनाको फूल उमानै’ सबैभन्दा निष्टुरी महिना अप्रिलमा तुलसीको ‘शरीरसँगै टाँसिएको जन्म र मरण’ अथवा ‘बाँधेर जिन्दगी काल्ने बाटेको डोरी’ छ । एलिअटको ‘द वेस्ट भूमि’ ‘वासन्ती भरी’ को भाकामा छ । तुलसीको ‘फोर्लिएको भरी आँखामा’ छ । बैरागीको ‘बूढो रूखको फोर्लिएको लोतीभरि पाखामा’ छ । तुलसीको अर्को कविता छ, ‘बूढो दिन’ (पृ. १६५/६६) । सो कवितामा पनि ‘नागा रूखहरू’ छन् बैरागीको ‘युक्तिष्टसका भ्याइहरू’ जस्तो । ‘कठबाँसको लिंगो वरिपरि मान्छे रोपेर’ बैरागीको उपस्थिति छ । तुलसीको ‘बूढो दिन’ छ ‘तीतेपाती र सिमालीको लिंगोमा जस्तै टाँगिएको’ ।

बैरागी र तुलसी दुवैले एकै ‘मास्टरपिस’ अनुवाद गर्नुको औचित्य छ ? ‘दैअर क्यान नेभर बी एब्रोलुटरी फाइनल ट्रांसलेसन,’ रोवर्ट एम. ग्रान्टद्वारा उतरको ‘हावा’ चल्छ । जसरी मौलिक कविताको अन्तिम पठन कहिल्यै हुँदैन, त्यसरी नै काव्यिक अनुवादको अन्तिम अनुवाद कहिल्यै हुँदैन । एलिअटको ‘बन्ध्य भूमि’ मा ‘मरेका मानिसले आफ्ना हाडखोड हराए’ । तुलसीको ‘एटना र विसुभियस’ मा ‘करैडेरड हाडखोड प्रश्न केवल प्रश्नको कंकाल’ छ । बैरागीको ‘अस्तित्वको दाबीमा’ मा ‘श्रयग्रस्त हस्तहाड’ छ, ‘फड फड’ छ । तुलसीको ‘एउटा शृंखला परेडमा अनन्त सिपाहीको’ एलिअटको ‘आई सी क्राउड्स अफ पिपल बकिङ राउन्ड इन अ हिड’ (हूक्का हूल मानिस एउटा चक्रमा एकनास हिँडरहेको म देख्छु) को रूपान्तर हो । एलिअटको निम्ति ‘अनरियल सिटी’ (असत्य सहर) लन्डन हो भने तुलसीको निम्ति काठमाडौं । एलिअटको शब्द ‘जग जग’ कै समतुल्य तुलसीको ‘घच घच’ छ । मानौं, एलिअट जगाइरहेका छन् तुलसीलाई घचघचछ । एउटा भाषाको शब्दबमोजिम दुरुस्त समतुल्य शब्द अर्को भाषामा हासिल गर्नु जटिल छ भन्ने किमोन फ्राइअरको कथन ‘जग जग’ र ‘घच घच’ मा लागू हुन्छ । एलिअट र तुलसी दुवैका कविताका अन्तिम हरफ छ, ‘शान्ति शान्ति शान्ति’ ।

भीम धिमिरे

नेपालको पहाडमा पाइने गैँडाको चारै तिरमा रहेको चोचो

भाले-पोथी मिलेर गुँड हिलो माटो र घाँस ल्याएर बनाउँछन् । भित्तामा टाँसिएको कचौरा आकारको गुँड बलियो हुन्छ । हावाहुन्डरी नलाग्ने मान्छेको कदभन्दा केही अग्ला ठाउँमा बनाएका हुन्छन् ।

बनाउन थालेका गुँड कुनै कारणले खसेर क्षति भए यिनीहरू निराश हुँदैनन् । फेरि बनाउन जुटिहाल्छन् । हावाहुरी आइहाले पनि अरू चराको जस्तो गुँड नखस्ने हुन्छ । गौथलीका जोडी एकपटक बनाएका गुँड पटक-पटक प्रयोग गर्छन् । प्रजननको याममा धुमैर फिरेपछि आवश्यकताअनुसार गुँड मर्मत पनि गर्छन् । बिरालो, लाटोकोसेरो र मुसावाट यो चरालाई जोखिम रहन्छ । यिनीहरूको उमेर औसत ३ वर्ष हुन्छ ।

गुँड

घर, भवन र मठमन्दिरलगायत पुराना मौलिक शैलीमै रहनुपर्छ भन्ने अभियान चलाइरहेका भक्तपुरका रवीन्द्र पुरीले जर्मनीबाट पढेर फर्किएपछि भक्तपुरमा एउटा पुरानो घर जिम्मा लिए । पुर्ननिर्माणपछि नाम दिए— नमुना घर । भक्तपुरमा पुगेर पुरातल शैलीका घर हेर्नुपर्दा आगन्तुक नमुना घर पुग्न छुटाउँदैनन् । पुरानो ढाँचालाई शैली नबिग्रिने गरी उक्त घर उभ्याइएको हो । यसका लागि काठमाडौँ उपत्यकाका पुराना कालीगढ नै खटिएका थिए । ‘पुर्ननिर्माण गर्दा थाहा भएको एउटा कुरा मेरा लागि नौलो भयो,’ पुरी भन्छन्, ‘उपत्यकाका पुराना कालीगढले एउटा खापो राखेर चरालाई वस्न मिल्ने ठाउँ राखिदिने रहेछन् । तिनमा भंगेरा बस्दा रहेछन् ।’ घर, भवन बनाउँदा चराका लागि पनि वास

निश्चित गरिदिए बनाइदिए परलोकमा आफूले सजिलो वास पाउने विश्वास रहेको उनले बताए । ‘मान्छेले घर बनाउँदा आफ्नो सजिलो वासका लागि मात्रै सोच्छ,’ उनी भन्छन्, ‘त्यसरी चराले पनि बस्न पाउनुपर्छ भनेर बनाउँदै सोचिनु अनौठो पनि लाग्यो ।’ आधुनिक शैलीका घर बनाउनेहरू कसैले पनि चरा बसोस् भन्ने चाहना राख्ने पाउनु दुर्लभ भएको उनले बताए ।

थुप्रै मठ मन्दिर रहेको काठमाडौँ उपत्यकामा परेवा र लाटोकोसेरोले वास पाउन गाह्रो छैन । तर, साना चराका लागि भने वास र आहारा दुवै दुर्लभ हुँदै आएका छन् ।

भैँसेपाटीबाट लाजिम्पाटस्थित अफिस आइपुग्ने बाटोमा अधिकांश दिन नेपाल पन्छी संरक्षण संघकी कार्यकारी अधिकृत इशाना थापाको ध्यान कूपण्डोलले खिच्छ । जहाँको एउटा पुरानो घरमा उनी अध्ययन क्रममा बेलाबेला पुगेकी थिइन् । थापा सन् २००१ मा एमएस्सी सिध्याउने बेला थेसिसको विषय थियो— गौथली घर ।

गौथलीको बगेली बास एउटै घरमा देखेर छक्क परेका ताइवानी पर्यटकको एउटा समूहले त्यहाँ आएर लेखिदिएका थिए— स्वालो हाउस । १८ वर्ष बित्यो । अब त्यहाँ न त्यो पुरानो घर छ, न त त्यस्तो ठूलो गौथलीका बथानको बास । ‘त्यहाँ किराना पसल थियो, बेतुकी त्यो पसलको चालामाला अरूभन्दा अलि अनौठो थियो,’ उनी भन्छिन्, ‘उनीहरू पसल बन्द गर्नुअघि सामान ठूलो प्लास्टिकले छोपछाप पाथे, गौथलीको चिट्ठाले फोहोर नहोस् भनेर ।’ करिब ४०, ४२ जोडी गौथली तँछाडमछाड गर्दै बसेको सधै देख्न पाइने त्यो घर अन्त देखेभन्दा अनौठो लागेको उनले बताइन् । ‘मलाई

गुँड

गुँडछन् तर न हाम्रो नियन्त्रण रुचाउँछन्, न त दिएको खान्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँड लम्सालले सरेको सात वर्षको गुँडमा बास राख्छन् । गुँड गुँड छ ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् । गुँडमा बस्ने गौथलीको गुँडमा बास राख्छन् ।

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

गुँडमा बस्ने गौथली

शरद ऋतुको समाप्तिसँगै बेलायतमा फाइफुट्टु मात्रै रहने गौथली आफू आएका क्षेत्रमा फिर्छन् । जुलाईको अन्तिमबाट बेलायत छाड्न सुरु गर्छन् । अगस्ट मध्यसम्म गौथलीका बथान इथियोपिया पुग्छन् । अक्टुबर दोस्रो सातासम्म रोडेसिया र दक्षिण अफ्रिका पुग्छन् ।

गुँड एकैपटक छाड्दैनन् । उत्तरी युरोपबाट दक्षिण अफ्रिकाको ११ हजार किमिको दूरी यो सानो चरोका लागि साहसिक यात्रा हो । तर, जसरी जान्छन्, त्यसरी नै फिर्छन् । अप्रिलमा दक्षिण अफ्रिका छोडेर बेलायत आइपुग्छन् ।

पूर्व क्षेत्रका गौथली हिउँदका श्रीलंकाको दक्षिणी भाग, लक्ष्यद्वीप र भारतको अण्डमान द्वीपमा आइपुग्छन् । सेप्टेम्बर र अक्टुबरमा कर्नाटक र नीलगिरि पर्वतसम्म पुग्छन् । सेप्टेम्बरको तेस्रो, चौथो साता उत्तर र दक्षिण कोरिया, ताइवान, मलय, थाइल्यान्ड आदि देशमा पुग्छन् । अप्रिलमा पुनः अण्डमान आइपुग्छन् । प्रवास यात्राका दौरान उडानको गति प्रतिदिन तीन सय किमि हुन्छ । सधै बस्ने र प्रजननका लागि आउने गरी नेपालमा पाइएका गौथली दुईथरीका छन् ।

यो मात्रै यस्तो चरो हो, जसले प्रवास यात्रा निश्चित दिन र तारिखमा गर्छन् । समयप्रति अनुशासित हुन्छन् । दिनको उज्यालोमा मात्रै उड्छन् । ठण्डी मुलुकमा गर्मीयाममा मात्रै पाइने यो चराका प्रजाति नेपालमा भने तराईदेखि पहाडसम्मै पाइन्छन् ।

अधिकांश गौथलीमाथि फलामे रडको फलक, नीला, तल हलुका पहेँला हुन्छन् । पुच्छर बिरालोले चिथोरैको जस्तो देखिन्छ । कुनै-कुनै प्रजाति असाधारण रूपमा लामो पुच्छर भएका हुन्छन् । लामपुच्छेलाई वायर टेल्ड स्वालो भनिन्छ । यो प्रजाति घरगौथलीका तुलनामा जीउ सानो भए पनि सुन्दर देखिन्छ । त्यसलाई छेउछाउ सिमसार वा पानी भएको क्षेत्र मन परे पनि गुँड मान्छेकै घरमा बनाउँछ । अप्रिलबाट अगस्टसम्म यसको प्रजनन् समय हो ।

गौथलीका सबै प्रजाति घरमै बस्ने होइनन् । एउटा प्रजातिले नरिवल र ताडीजस्ता रूखमा गुँड लगाउँछ । स्वतन्त्रता मन पराउने चरो मान्छेका समीप वस्छ तर नियन्त्रण रुचाउँदैन । गुँड आफैँ बनाउँछ, आहारा खोज्ने र चल्ता हुर्काउने आफैँ गर्छ । अरूको हस्तक्षेप सहँदैन । प्रतिकार गर्दैन तर हस्तक्षेप भए गुँड छोडेर जान्छ । यिनीहरू भाले-पोथी संसर्ग जंगलमा गर्छन् । यिनीहरू खेतवारीका कीरा खान्छन्, किसानलाई सघाउँछन् । लामो र सोभो पुच्छर भएका भालेमा पोथी आकर्षित हुन्छन् । पोथीले एकपटकमा ३ देखि ५ वटा फुल पाउँछ । यो अवधि करिब १५ दिनको हुन्छ । फुल सेता र खैरा रडका हुन्छन् । भाले-पोथी दुवैले फूल र चल्ताको हेरचाह गर्छन् । चल्ता हुर्केर उड्न थालेको दुई सातापछि गुँड छाड्छन् ।

किन बन्छ नरभक्षी ?

यस्थामा मान्छेको सिकार गर्छ ? यसमा विज्ञहरूका विभिन्न मत छन् । धेरैको भनाइचाहिँ मानिस बाघको स्वाभाविक सिकार होइन भन्नेमा छ ।

‘‘नैतिक विपत्तिले वा घाइते भएका बाघमात्र नरभक्षी बन्छन् ।’’ अपवाद त जंगलमा पनि हुन्छन् !

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

नरभक्षी

एजेन्सी

“**थाहा पाएसम्म अहिलेसम्मकै सबैभन्दा कुर्यात नरभक्षी चम्पावत बधिनी हो । नेपालकै कञ्चरपुरको यो बधिनीले नेपालमा २ सय जनाभन्दा बढी मान्छे खाएकी थिई । नेपाली सेनाले यसलाई लखेटेका थिए । त्यसपछि ऊ कूमाउको चम्पावत डिस्ट्रिक्ट सरेकी थिई ।**

उनी आफैँले तालादेश नरभक्षीको सिकार गर्दा अञ्जानमा वयस्क भइसकेका उसका दुई छोराछोरी पनि मारेका थिए ।

उत्तराखण्ड र नेपालको अनुभवले भन्छ कि मानिस बाघको स्वाभाविक आहारा होइन । दुम्सीद्वारा कलिलेमा नराम्ररी घाइते मुक्तेश्वर नरभक्षीको अनुभवले यही भन्छ । एउटा आँखा पनि गुमाएकी र नराम्ररी घाइते भएकी मुक्तेश्वर बाको घाँसमा लुकेर घाउ चारिरहेकी थिई । यतिकैमा त्यो घाँस काट्न एउटी महिला आइपुगिछन् । मुक्तेश्वरले एकै पञ्जामा तिनलाई माछे तर त्यो शव त्यत्तिकै छोडेर ऊ अलिक परको लडेको ठुटोमा सरेर आराम गर्छे । दुई दिनपछि एउटा मान्छे दाउरा काट्न त्यहीँ आइपुग्छ । गर्मीले

कपडा खोलेर दाउरा काट्न लागेको दाउरेलाई मुक्तेश्वरले भ्म्टन्छे र ढाडमा चोट बोक्दै दाउरे ढल्छ । कुबैका अनुसार, ढाडबाट रगत वगेको देखेपछि भोकले रन्थिनएकी मुक्तेश्वरले भोक मेटाउने विकल्पको रूपमा लिन्छे र अलिकति मासु खान्छे । एक दिनपछि, फेरि आफ्नो तेस्रो सिकार अर्को मान्छेलाई बनाउँछे र नामूद नरभक्षी भएर निस्कन्छे ।

नरभक्षीका लागि सबैभन्दा सजिलो सिकार मानिस नै हो । हेमन्त मिश्रदेखि कुबैसम्म सबै बाघविज्ञहरू मानिस बाघको स्वाभाविक सिकार नभएको निष्कर्ष निकाल्छन् । यद्यपि भारतकै सुन्दरवनका बाघहरूले यो तर्कको खण्डन गरिदिएका छन् । सुन्दरवनलाई संसारकै अत्यधिक नरभक्षी बाघ भएको क्षेत्र मानिन्छ । त्यहाँ बिक्कूले स्वस्थ बाघहरू पनि नरभक्षी छन् । यिनका लागि मानिस पनि स्वाभाविक आहारामा पर्छन् । सुन्दरवन बंगालको खाडीसँग जोडिएको छ । इतिहासदेखि नै सामुद्रिक आँधीले सताइरहने क्षेत्र हो यो । प्राकृतिक विपत्ति आइरहने हुँदा अकालमा मृत्यु हुने मानिसहरूको शव यस क्षेत्रभित्र यत्रतत्र छरिएको हुन्थ्यो । यिनै मानिसको शवमा पत्किएका सुन्दरवनका बाघहरूले मानिसलाई पनि स्वाभाविक आहाराको रूपमा लिएको बाघविदहरू तर्क गर्छन् ।

त्यसो त भियतनाम युद्धमा जंगलमा यत्रतत्र छरिएका मानव शवसँग पत्किएर थुप्रै बाघ नरभक्षी भएर निस्किएका थिए । दोस्रो विश्व युद्धमा वर्माको लडाइँमा पनि ब्रिटिस र जापानी सेनाको शवमा पत्किएर बाघहरू नरभक्षी बनेका थिए । युद् सकिएपछि तिनले

स्थानीय गाउँलेहरूलाई आर्तकित पारेका थिए । बाघविज्ञका अनुसार वास्तवमा बाघहरू मान्छेको मासुको स्वादमा पत्किएर चाहिँ नरभक्षी भएका होइनन् बरु शव खाइसकेपछि मानिससँगको डर हराउँछ र मान्छेलाई सामान्य आहाराको रूपमा लिन्छन् । जहाँसम्म सुन्दरवनका बाघहरूको कुरा छ डा. हब्रे हेन्डिङले त्यहाँको नुनिलो पानीले गर्दा तिनको कलेजो र मृगौलामा असर परेको कारण तिनीहरू आक्रामक भएको निष्कर्ष निकालेका छन् । जसले जे भने पनि डा. भीम गुरुङको निष्कर्ष नै उपयुक्त देखिन्छ । वृद्ध र अशक्त भएर प्राकृतिक आहार सिकार गर्न नसक्नु र जंगलमा पर्याप्त आहारा प्रजातिको अभाव हुनुलाई बाघ नरभक्षी हुनुका प्रमुख कारणका रूपमा उनले औल्याएका छन् । उनका अनुसार बाघको पहिलो मानव आक्रमण आर्कस्मिक हुने गरेको छ ।

उत्तराखण्ड र नेपालका बाघहरू मुख्यतः आफैँले मारेको ताजा मासुमा अभ्यस्त छन् । तसर्थ शव ग्रहण गरेर नरभक्षी हुने सम्भावना देखिन्न । बाघ प्रायःजसो अरूले मारेको सिकार रुचाउँदैन । सिंह र चितुवाहरूको यस कुरामा प्रवृत्ति अलिक फरक छ । यिनले सिनो या शव पनि खाइहाल्छन् । शवमा मांसहारी नपत्कियोस् भनेर नै मानिसले शव लुकाउने या डिस्पोज गर्न संस्कृति हरेक समुदायमा छ । शव डिस्पोज नगर्दा कस्तो परिणाम आउँछ भन्ने उदाहरण हुन् ‘पानर’ र ‘रुद्रप्रयाग’ चितुवा ।

सन् १९१८ मा उत्तराखण्डमा ठूलो महामारीबाट गुञ्जियो । सिंगो गाउँ नै रितिनै गरी भएको महामारीमा दाहसकार गर्न जनशक्ति अभावमा शवहरू र्नजैको भीरमा घिसाँदै लगेर मिल्काइयो । महामारी त सकियो तर रुद्रप्रयागमा एउटा चितुवा निस्कियो, जसले जिउँदै मान्छे ओसाँन थाल्यो । उसले मान्छेबाहेक अरू जनावरको मासु खान नै रुचाएन । आठ वर्षसम्म उसले एकछत्र आतंक मच्चाइरहयो । घाम ढलेपछि सिंगो इलाकाका कफर्यु लाग्यो । अन्ततः १९२६ मा कुबैले यसको सिकार गर्न सफल भए । त्यति बेलासम्म उसले १ सय २५ जनालाई खाइसकेको थियो । तर यो संख्या एकदम न्यून थियो रेकर्ड नगरिएका अरू सयौँलाई उसले आहारा बनाएको थियो ।

रुद्रप्रयागबाट प्रतिवर्ष ६० हजार त तीर्थांल यात्रा गर्थे । त्यस्तै १९०७ मा अलमोरा हैजाले सोत्तर भएपछि अनि अर्को नरभक्षी चितुवा निस्क्यो थियो । कुबैले पानर नरभक्षी नाम दिएको यसले ४ सयभन्दा बढी मानिसको सिकार गरेको थियो ।

माइकल ब्राइटले आफ्नो पुस्तक ‘म्यान इटर’ मा भारतमा मात्र पछिल्लो ४ सय वर्षमा दस लाखभन्दा बढी व्यक्ति बाघको सिकार भएको आँकलन गरेका छन् । सामान्यतया बाघले मान्छे माउँन किन त ? किन मान्छे बाघको आहाराभित्र परेन ? अहिलेसम्मको एउटा विश्वसनीय तर्क स्टेफन मिल्सले दिएका छन् । उनका अनुसार १ मिटर अग्लो र ३ मिटर लामो शरीर भएको बाघले उभिएको मान्छेलाई पाँच मिटर अग्लो भयंकरको राक्षसजस्तो देख्छ र आक्रमण गर्न हिचकिचाउँछ । बाघले प्रायः बसेका, कुप्री परेका वा काम गर्दै गरेका मानिसलाई निसाना बनाउँछ । मिल्सका अनुसार, अरू नै

जनावर हुन सक्छ भनेर भुत्किएर यस्तो आक्रमण हुने गर्छ । मिल्सको तर्क त्यति सान्दर्भिक भने देखिँदैन । अर्थात् मान्छेको उचाइ देखेर बाघ डराएको होइन । पछिल्लो समय जिम कुबै राष्ट्रिय निकुञ्जमा अनौठो दृश्य देखियो । छ महिनाको अवधिमा दर्जनभन्दा बढी हात्तीहरू बाघको सिकार भए । हुर्किसकेको हात्ती बाघको आहारा होइन । न त बाघसँग सिकार गर्न सिंहको जस्तो ‘बटालियन’ नै हुन्छ । सायद स्वाभाविक सिकारको अभावले हुन सक्छ त्यहाँ बाघ हात्तीमाथि जाइलागेका । यसको अर्थ मान्छेको उचाइ देखेर मात्रचाहिँ बाघ मान्छेसँग डराउँदैन ।

बल र तागत होउन्जेल किन बाघ मान्छेसँग तर्कन्छ ? अशक्त हुँदा किन खोजीखोजी मान्छे नै खान्छ । यो पनि एउटा रहस्य नै हो । इभोलुसनले बिस्तारै प्राणीहरूमा शारीरिक र मानसिक परिवर्तन मात्र ल्याउँदैन बरु यसले समयअनुसार सबैलाई गातिलो पाठ पनि सिकाएको हुन्छ । सिकारी युगदेखि नै प्रायःजसो जंगली जनावरहरू मान्छेसँग तर्किए । बाघ पनि तर्कियो । यो भनेको त्यस जातिको ‘सर्भाइवल स्ट्राटेजी’ पनि हो । खतरा ननिम्त्याएको हो ।

एउटा अध्ययनअनुसार, वन्यजन्तु संरक्षण ऐन ल्याएर सिकारमा कमी आएपछि वन्यजन्तुहरू मान्छेरूपति भन्नु आक्रामक बन्दै गएका छन् । अर्थात् मान्छेसँगको डर हराउँदै गएको छ । यो विशेषतः हात्तीमा गरिएको अनुसन्धान हो । बाघको ठीक उल्टो छ, बार्मिक थापरका अनुसार, जब १९७० मा बाघ सिकारमा रोक लगाइयो, नरभक्षीको संख्यामा पनि कमी आयो । सीधा अर्थ, विगतका प्रायःजसो नरभक्षी बाघहरू सिकारीद्वारा घाइते पािरिएका हुन्थे ।

जे होस् नरभक्षी बनाउन प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष मानिसकै हात छ । यो साउनमा बर्दियामा एकै हप्ता एक बाघले दुई जना मात्थ्यो । डाटै गरिसकिएको त्यो बाघ वृद्ध र कमजोर थियो । प्रत्येक सय किलोमिटरभित्र ४ देखि ५ बाघ अटुनुपर्ने बाध्यताका कारण सायद उसले आफ्नो इलाका नियन्त्रण गर्न नसकेर मानव इलाकामा छिरेको हुन सक्छ । त्यसो त चितवनमा प्रायः बाघहरू जुधेर मर्ने गर्छन् । चितवन र बर्दियामा जुधेर घाइते भई नरभक्षी हुने सम्भावना ज्यादा देखिन्छ । किर्नाक संख्या विस्तारअनुसार, बाघहरू फेलन सक्ने क्षेत्र विस्तार गर्न सकिएको छैन ।

हामी मानिसलाई बाघ नरभक्षी भएको अप्राकृतिक लाग्छ तर यो उसको रहर होइन, बाध्यता हो । तालादेश नरभक्षीको बारेमा कुबैले बडो घतलाग्दो कुरा गरेका छन्, ‘आठ वर्ष पहिला कलिलैमा ऊ दुम्सीसँगको घम्साधम्सीमा नराम्ररी घाइते भई । ऊसँग स-साना डमरू पनि हुनुपर्छ । ऊ तिनलाई स्वाभाविक सिकार खुवाउन असक्षम भई र मान्छेको मासु खुवाउन बाध्य भई । जेको सक्यो त्यसैको मासु खुवाउनु प्रकृतिकै नियम थियो । मान्छे त असामान्य परिस्थितिमा जे पनि खान बाध्य हुन्छ । उसले आठ वर्षको अवधिमा जम्मा १ सय ५० अर्थात् प्रतिवर्ष २० भन्दा कम मान्छे खाएकी थिई । यसको अर्थ अत्यन्त बाध्यतामा मात्र उसले मान्छेको सिकार गर्ने गरेकी थिई । तर उसको यो बाध्यताको मूल्य ऊ र उसका हुर्किसकेका दुई छोरा-छोरीले ज्यान दिएर तिर्नुपरेको थियो ।’

भारतीय फुटबलको पुनरुत्थान

सन् १९५० र ६० को दशक एसियाकै राम्रो मानिएको भारतीय फुटबल त्यसपछि सुस्ताएको थियो । ठूलो लगानी, इन्डियन सुपरलिगले बनाएको माहोल र हालैका नतिजाले भारतीय टिम फेरि शक्तिशाली बनेको संकेत गर्छ ।

उमेर समूहमा नेपाललाई दक्षिण एसियाली फुटबलमा बलियो मानिन्छ । राम्रै नतिजा पनि ल्याइरहेको थियो । तर, कल्याणी रंगशाला, वेस्ट बंगालमा भएको साफ यू १५ च्याम्पियनसिपको पहिलो खेलमै नेपाललाई भारतले ५-० ले स्तब्ध पारिदियो । उक्त नतिजालाई नेपाली फुटबलमा अविश्वसनीय मानिएको थियो । तर, भारतले आफ्नो स्तरलाई फेरि सावित गर्दै दस दिनभित्रै भएको फाइनल भेटमा ७-० को जित रन्दै च्याम्पियन भयो । साफ यू १५ का ६ संस्करणमध्ये भारतले जितेको यो तेस्रो उपाधि हो । यसमा नेपाली टिम उपाधिविहीन नै छ ।

कल्याणी रंगशालामा ठुफी चुमेको एक महिनाभित्रै भारतको त्यो युवा टिमले एएफसी यू १६ च्याम्पियनसिप २०२० मा छनोट भएर अर्को उपलब्धि हात पार्यो । उसले उज्बेकिस्तान, तुर्कमेनिस्तान र बहराइन भएको समूहमा पहिलो स्थान हासिल गर्दै अर्को वर्ष हुने महादेशीय च्याम्पियनसिपको टिकट काटेको हो ।

युवा टिमको दुई सफलताको बीचमा भारतको राष्ट्रिय टिमले पनि एसियाली च्याम्पियन कतारलाई उसैको राजधानी दोहामा गोलरहित बराबरीमा रोक्दै विश्व फुटबलमै सनसनी मच्चायो । विश्वकप २०२२ र एसियन कप २०२३ को छनोटको खेल थियो त्यो । भारतीय टिम मुख्य फरवाइ सुनील क्षत्री र अर्का स्टार आसिकी कूर्सनियनविना मैदानमा उत्रिएको थियो । त्यसमा भारतीय खेलाडीले पूरा समय देखाएको जुभारुपन गजबकै थियो । त्यस नतिजालाई लिएर सुनीलले भनेका छन्, 'हामीले त्यस प्रदर्शनबाट १ अंक मात्र पाएका छौं । तर, यसले हाम्रो सबै कुरा फेरिदिएको छ । अब हामी फरक टिम भएका छौं । हामी कति योग्य छौं भन्ने थाहा भएको छ । यसले धेरै आत्मविश्वासी बनाइदिएको छ ।'

एसियाली महारथी साउदी अरेबिया, जापान र दक्षिण कोरियालाई पराजित गरेको कतारी टिमविरुद्ध भारतले खोसेको अंक वास्तवमै उसका लागि ऐतिहासिक सफलता हो । सम्भवतः भारतीय फुटबलकै सबभन्दा ठूलो उपलब्धि पनि । त्यही दिन हो नेपालले पनि चाइनिज ताइपेईलाई २-० ले उसैको मैदानमा पराजित गरेको । नेपाल र भारतका लागि दुवै प्रतिद्वन्दी फिफा वरीयतामा समान ४१ स्थान माथिका थिए । तर, ताइपेईलाई विश्वकप २०२२ को आयोजक कतारसँग तुलना गर्दै मिल्दैन ।

सिन्धियर टिमले कारवारिवरुद्ध अंक जोडेलगात्ति भारतको युवा टिम साफ यू १८ च्याम्पियन भयो । उसले तीन खेलाडीले रातो कार्ड बहेरेको हलचोक मैदानको तनावपूर्ण खेलमा बंगलादेशलाई २-१ ले हराएर यो उमेर समूहमा पहिलोपल्ट उपाधि हात पारेको थियो । त्यसमा नेपाली मूलमा विगर रविबहादुर रानाले अन्त्यतिर गरेको गोल निर्णायक बनेको थियो । साफ यू १८ मा बंगलादेश र भुटान पनि सुधारिएको देखियो । तर, अघिल्ला दुई

संस्करणको च्याम्पियन नेपाली टिमका लागि भने सबभन्दा खराब रह्यो । उपाधिमा ह्याट्रिक गर्ने योजना बनाएको घरेलु टिमको चुनौती समूह चरणमै समाप्त भयो ।

साफ यू १८ को सफलतासँगै भारत दक्षिण एसियाली फुटबलमा सबै तहका प्रतियोगिताको उपाधि जित्ने पहिलो टिम बन्यो । प्रशिक्षक फ् लोएड पिन्टोको टिमको चाहना साउदी अरेबिया, उज्बेकिस्तान र अफगानिस्तान रहेको समूहबाट एएफसी यू १९ च्याम्पियनसिप २०२० को यात्रा तय गर्ने हो । 'हामी यो प्रतियोगिताको उत्कृष्ट टिम मात्र होइनौ, सबभन्दा प्रभावशाली टिम पनि हौं,' आफ्ना खेलाडीको मिहिनेत र प्रदर्शनलाई उदाहरण मान्दै उनले भनेका थिए । भारतीय फुटबल महासंघ (एआईएफएफ) को कार्यक्रम, निजी क्षेत्रको लगानी, बढ्दो क्रेज र युरोपेली तथा दक्षिण अमेरिकी आकर्षणको कारण भारतीय फुटबलले एकपछि अर्को गरी छलाड मारिरहेको छ ।

सन् २००७ मा सुरु गरिएको आई लिगले पनि राम्रै सम्भावना देखाएको थियो । भारतीय फुटबललाई विश्वसामु चिनाउने मुख्य माध्यम बन्यो, इन्डियन सुपरलिग (आईएसएल) । अम्बानी समूहको अग्रसरतामा सन् २०१४ मा सुरु भएको आईएसएलमा विश्वकप विजेता एलेस्त्रो डेल पिए्रो, मार्को माटेराजी (दुवै इटाली), जोन क्यार्चेभिया (स्पेन), विश्वकप र युरो च्याम्पियन फ्रान्सका रोबर्ट पिर्रेज र डेविड ट्रेज्वेट तथा उरुग्वेका डिएगो फोर्लान, इंग्ल्यान्डका डेविड जेम्सलगायत चर्चित खेलाडीहरूले बृहसकालमै भए

पनि खेलका छन् । विश्वका स्तरीय खेलाडीहरूसँगै खेल्ने अवसर पाएकोले पनि भारतीय खेलाडीको स्तरोन्नति भइरहेको छ ।

आईएसएलमा १० सहरका १० टिम छन् । अर्कोतिर आई लिग पनि सञ्चालन भइरहेकै छ । यी दुई लिगलाई समायोजन गरी एउटै रूपमा सञ्चालन गर्ने वा समानान्तर रूपमा लाने भन्नेमा विवाद छ । त्यो प्राविधिक पक्ष हो । खेलाडीको आकर्षण, लगानी र मिडिया कभरेजको आधारमा हेर्ने हो भने आईएसएलले भारतीय फुटबलको सबभन्दा महत्त्वपूर्ण प्रतियोगिताको रूप लिइसकेको छ । बलिउड हस्तीहरू शाहरूख खान, आमिर खान, जोन अब्राहम, क्रिकेटर सचिन तेन्दुलकर, सौरभ गांगुली, महेन्द्रसिंह धोनी तथा ठूला व्यापारी–उद्योगीहरूको लगानीमा पनि आईएसएलमाफत भारतीय फुटबलले गतिलो फड्को मार्न थालेको हो ।

गत सिजन आईएसएलको एक टिमले खेलाडीको पारिश्रमिकमा (आइकन प्लेयरवाहेक) भार १७ करोड ५० लाखसम्म खर्च गर्ने अधिकतम सीमा तोकिएको थियो । ६ महिने लिगमा विदेशीका लागि चार लाख ८० हजार अमेरिकी डलरसम्म तालब दिइएको छ । भारतीय खेलाडीले एक सिजनका लागि भार २ करोडसम्म पाउन थालेका छन् । यसले खेलाडीलाई भविष्यको चिन्ता नगरी निर्धक्कसँग खेल्ने वातावरण बनाइदिएको छ । क्रिकेटलाई धर्मको रूपमा लिने छिमेकी देश अब फुटबलका लागि पनि चिन्तन थालेको छ ।

एआईएफएफले ६ वटा प्रान्तमा क्षेत्रीय एकेडेमी र केन्द्रमा एउटा इलाइट एकेडेमी

सञ्चालन गरिरहेको छ । आईएसएलका सबै क्लबले एआईएफएफसंगको सर्वतनुसार एकेडेमी र ग्रासरुट फुटबलका कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेका छन् । एआईएफएफले उमेर समूहमा यू १३, यू १५ र यू १८ लिग चलाइरहेका छन् । लिभरपुल, म्यानचेस्टर युनाइटेड, बायर्न म्युनख, बार्सिलोना, रियल म्याड्रिड, एट्लेटिको म्याड्रिडलगायत युरोपेली क्लबहरूले पनि स्थानीय एकेडेमीसँग सहकार्य गरिरहेका छन् । त्यसैले भारतीय फुटबलले सही बाटो लिएको छ ।

विश्व अर्थतन्त्रमा ठूलो शक्तिको रूपमा स्थापित भइरहेको भारत फुटबलको पनि ठूलै बजारको सम्भावना भएको देश हो । त्यसैले अन्तर्राष्ट्रिय फुटबल महासंघ (फिफा) ले पनि भारतलाई ठूलै सहयोग गर्न थालेको छ । भारतले फिफा यू १७ विश्वकप २०१७ सफलतापूर्वक आयोजना गर्‍यो । भारतले फिफा यू १७ वुमेन्स विश्वकप २०२० पनि आयोजना गर्ने अवसर पाएको छ ।

भारतीय टिमले सन् १९४८ को ओलिम्पिक फुटबलमा राम्रो प्रदर्शन गरेको थियो । त्यसको दुई वर्षपछि ब्राजिलमा भएको विश्वकपमा खेल्ने अवसर पनि पाएको थियो । तर, खाली खुट्टा खेल्न नपाउने भएकाले भारतले त्यो विश्वकपमा प्रतिस्पर्धा गर्ने अवसर गुमाएको विश्व फुटबलमा किंवदन्ती नै भइसकेको छ । त्यसयता भारत कहिल्यै विश्वकपको नजिक पुगेको छैन । तर, एएफसी च्यालेन्ज कप २००८ जितेपछि एसियन कप २०११ खेल्‍यो, जुन महदेशीय प्रतियोगितामा २७ वर्षपछिको पुनरागमन थियो । एसियन कप २०१९ पनि खेल्‍यो ।

भारतलाई १९५० र ६० को दशक एसियाकै

Twitter: @gshings

फुटबल हितेश

गत सिजनको अन्त्यसम्म टोटनहमको खेललाई लिएर 'वाहवाही' थियो । जसरी उसले युरोपेली च्याम्पियन्स लिगमा आयाक्स र म्यानचेस्टर सिटीलाई पन्छाएको थियो, प्रशंसाका दुई शब्द खर्चे गर्न कन्ज्युसाई गर्न खालेको प्रदर्शन थिएन त्यो । अर्जेन्टिनी प्रशिक्षक मउरिसो पोचेटिनोलाई अब लामै समयका लागि क्लबको जिम्मा दिनुपर्छ पनि भन्न थालिएको थियो । अहिले नयाँ सिजन सुरु हुनु पाएको छैन, त्यही टोटनहमको खेललाई लिएर 'छिछिछ्' भन्न सुरु भएको छ ।

अनि अब त दिन गन्न पनि सुरु भएको छ, यिनै पोचेटिनो कहिले बर्खास्त हुनेछन् त भनेर । टोटनहमका लागि यति कम समयमा कति धेरै समय फेरिएको छ । तत् सिजनको आफ्नो अन्तिम खेलमा लिभरपुलसँग माथ खाएको थियो । त्यो खेल गुमाए पनि क्लबमाथि धेरैको धेरै विश्वास थियो, यसले अबका दिनमा पनि राम्रो गर्छ भनेर । आखिरमा क्लब इतिहासमै पहिलोपल्ट च्याम्पियन्स लिग खेल्दा धेरै अपेक्षा गर्नु पनि ठीक थिएन, उपविजेता भयो, ठीकै थियो ।

तर अहिले दिन कस्तो आएको छ भने टोटनहमले त्यही अपेक्षाको छेउछाउ पनि प्रदर्शन गर्न सकिरहेको छैन । भर्खरै इन्टरनेसनल ब्रेकअगाडि टोटनहम बायर्न मुनिखको हातबाट नरात्रोसँग पराजित भयो । उसले आफ्नै घरमा भएको खेलमा ७-२ को हार बेहोर्‍यो । टोटनहमले क्लब इतिहासमै आफ्नो घरेलु मैदानमा यसअघि ७ गोल खाएको थिएन् । फेरि त्यो यस्तो खेल थियो, जसमा टोटनहमले सुरुआती अग्रतासमेत लिएको थियो ।

जर्मन च्याम्पियनले पक्कै राम्रो खेलेको थियो तर यो खेलको सबैभन्दा ठूलो विशेषता नै थियो, टोटनहमको सर्वथा विर्सनउपयक प्रदर्शन । फेरि यो यस्तो एक मात्र खेल थिएन,

टोटनहमको संकट

जहाँ टिमले राम्रो खेल्न सकेन भनौं । इंग्लिस प्रिमियर लिगमै पनि टोटनहमले कहाँ राम्रो खेल्न सकेको छ र ? सकेको भए, टिम गालि तालिकाको शीर्षस्थानमा रहेको लिभरपुलसँग १० अंकको दूरीमा रहने थिएन, त्यो पनि जम्माजम्मी सात चरणको खेलको समाप्तिमा ।

अनि लिगकपमा टोटनहम कोलचेस्टरसँग पराजित भएर प्रतियोगिताबाट बाहिरिर्‍योको पनि धेरै भएको छैन । कोलचेस्टर कस्तो प्रतिद्वन्दीभन्दा यसले इंग्लिस लिग संरचनाको चौथो डिभिजनमा खेल्छ र त्यहाँका क्लबहरूको वरीयता तयार पार्ने हो भने यो टोटनहमको तुलनामा कता हो कता पुछारमा छ । सबैखाले प्रतियोगिताको खेल जोड्ने हो भने पनि टोटनहमले जित्न बिर्सेको छ । पछिल्ला नौ खेलमध्ये टिम दुईमा मात्र विजयी रहेको छ ।

जनबरीमा फुलहमलाई पराजित गरेयता टोटनहमले प्रतिद्वन्दीको घरमा कुनै खेल जित्न सकेको छैन । आर्सनल र ओलम्पियाकोजविरुद्धका खेलमा टोटनहम दुई गोलले अगाडि रह्यो तर खेल दुईगंदा नतिजा रह्यो, बराबरी । लेस्टरविरुद्ध लिगमा पनि सुरुआती अग्रता त लियो तर अन्त्यमा खेल दुईगंदा हार्ने टिम बन्यो । यस्तोमा टोटनहमले बायर्नविरुद्धको खेल गुमाउनु संयोगमात्र थिएन । अनि, प्रश्न स्वाभाविक बन्छ- कुरा कहाँनिर ब्रिगियो त ?

सबैभन्दा पहिलो कुरा यिनै प्रशिक्षक पोचेटिनोको । आजभन्दा केही वर्षअगाडिसम्म पनि इंग्लिस फुटबलमा अर्जेन्टिनीको उपस्थिति कल्पना नै गर्न सकिन्न थियो । सन् असीतिरको फोकल्म्याडो युद्धपछि चिस्सिएको दुई देशबीचको सम्बन्धको प्रभाव त्यहाँको फुटबलमा पनि परेको थियो । अहिले दिन फेरिएका छन्, इंग्लिस फुटबलमा अर्जेन्टिनी प्रशिक्षक, अफ्न भनौं पूर्वखेलाडीको उपस्थिति सहज बनेको छ । नत्र जति बेला उनी खेल्थे, इंग्ल्यान्ड र अर्जेन्टिनाको

फुटबल 'राइभर' उत्कर्षमै थियो ।

इंग्लिस फुटबलको समर्थक हो भने सन् २००२ को विश्वकप कसरी भुल्न सक्छ र ? लिग चरणमा इंग्ल्यान्ड र अर्जेन्टिना एउटै समूहमा थिए । जति बेला दुई टिम एक आपसमा भिडेका थिए, माहोल निकै तनावपूर्ण थियो । खेल पनि उत्तिकै तनावपूर्ण रह्यो, इंग्ल्यान्ड १-० ले विजयी रह्यो । डेभिड बेकह्यामले त्यसमा पेनाल्टीबाट निर्णायक गोल गरेका थिए । त्यो पेनाल्टीका कारक थिए, यिनै पोचेटिना । उनले माइकल ओवेनमाथि फल खेलेका थिए ।

त्यो विश्वकपमा अर्जेन्टिना लिग चरणबाटै बाहिरियो । पोचेटिनोका लागि त्यो हार र अर्जेन्टिना नकआउट चरण पनि पुनर् नसक्नुको प्रदर्शन कति धेरै असह्य थियो भने उनी घर पुगेयता आफ्नो कोठामा के छिरे, लगभग १० दिन बाहिर नै निस्केनन् । उनी अहिले पनि भन्छन्, 'त्यो दिन सम्भ्रंदा अहिले पनि मन उदास हुन्छ ।' भन्न त उनी लिभरपुलविरुद्धको च्याम्पियन्स लिग फाइनल गुमाउँदा पनि उत्तिकै दुःख लागेको बताउँछन् ।

सायद अहिले पनि उनी उत्तिकै निराश छन् कि ? अहिले टोटनहमको खराब प्रदर्शनका सबैभन्दा बढी कोही आलोचक बनेका छन् भने ती क्लबकै समर्थक हुन् । पोचेटिनोको भाषामा यी समर्थकको यति हकचाहिँ बन्छ, बन्छ । उनको भनाइ छ, 'जस्तो अपेक्षा गरिएको थियो, त्यस्तो नतिजा निस्केन भने आलोचना त हुन्छ नै । पछिल्लो पाँच वर्षमा हाम्रो प्रदर्शन राम्रै रह्यो । त्यति बेला सबैले राम्रो माने । अहिले खराब खेरिर्‍यो, आलोचना पनि हुनैपर्‍यो ।'

उनी के पनि भन्छन् भने अहिले क्लबमा चाहिएको भनेको एकता हो । एकले अर्कोको आलोचना गरेर, एकले अर्कोको खेलमा खोट देखाएर हुने केही पनि होइन, टिम फेरि राम्रो लयमा फर्कने एक मात्र उपाय भनेकै सबै

केही प्रमुख खेलाडीले सिजन सुरु हुनुअगाडि अन्यत्र जान इच्छा पनि देखाए । यस्तो गर्दै खेलाडी सात थिए, तर जान भने कोही गएनन्, यसले टिममा ठूलै समस्या मिर्‍च्यायो ।

मिलेर उत्कृष्ट खेल पस्कने हो । उनले यति गह्रौं र भावनात्मक कुरा इंग्लिसमा भन्न गाह्रो भएपछि स्पेनीमा भनेका थिए । उनी पोस्ट म्याच कन्फेन्समा इंग्लिसको बीच-बीचमा स्पेनी छिराउँछन् ।

यसले उनलाई टिम कस्तो स्थितिबाट गुज्रिरहेको छ, त्यसबारे व्याख्या गर्न सजिलो हुन्छ । उनी प्रशिक्षकका रूपमा खुसी पनि छन्, टोटनहमलाई आफ्नो शतप्रतिशत दिन तयार राख्नु । के उनी इन्टरनेसनल ब्रेकपछि आफ्नो टिमलाई फेरि पुरानै लयमा फर्काउन सक्षम हुनेछन् त ? यो त्यही प्रश्न हो, जसमा धेरै प्रतिशत टिमले किन खराब खेल्थ्यो भन्ने पनि जोडिएर आउँछ । साँच्चै टोटनहमले यो सिजन किन राम्रो गर्न सकिरहेको छैन ?

इंग्लिस फुटबलमा निकै पुरानो र उत्तिकै लोकप्रिय क्लबमा पर्छ, टोटनहम । इंग्लिस फुटबलमा के पनि भनिन्छ भने टोटनहम समर्थक हुनु भनेको दुःख र पीडा सहन तयार हुनु हो । यस्तो किनभन्दा क्लबले जति बेला केही गर्ला र जित्ला भन्ने अनुभव हुन्छ,

अहिलेको जस्तै प्रदर्शन दोहोरिन्छ, क्लबको भाग्यमा मार पर्छ । क्लब व्यवस्थापनमा ठूला प्रतियोगिता जित्नुपर्छ र यसका लागि खर्च पनि गर्नुपर्छ भन्ने मानसिकता छैन पनि भनिन्छ । यो अहिलेको मात्र समस्या होइन, यो त एक प्रकारले टोटनहममा दोहोरिरहेको प्रवृत्ति हो । निकै राम्रो र सफल क्लबीच जुन अन्तर हुन्छ, त्यसमै प्रायः अलमलिरहेको हुन्छ, टोटनहम । अहिलेको टिमका लगभग अधिकांश प्रमुख खेलाडीसँगै खेल्न थालेको पाँच वर्ष जति भयो । अहिले उनीहरूबीच कलह छ । केही प्रमुख खेलाडीले सिजन सुरु हुनुअगाडि अन्यत्र जान इच्छा पनि देखाए । यस्तो गर्ने खेलाडी सात थिए, तर जान भने कोही गएनन्, यसले टिममा

ठूलै समस्या भित्र्यायो । केही खेलाडी घाइते छन्, केही खेलाडीले मानसिक रूपमा राम्रो गर्न सकिरहेका छैनन् । जब कि पोहोर सिजनको खेलको आधार मान्दा टोटनहमले जबरदस्त पो खेल्नुपर्ने हो । जब एउटा सिजनबाट अर्को सिजन गइन्छ, क्लबले आफूलाई त्यहीअनुसार रूपान्तर गर्न सक्नुपर्छ । प्रशिक्षकले आप् न्ना खेलाडीलाई विश्वास दिलाउन सक्नुपर्छ, हामी यसपल्ट अफ्न राम्रो गर्छौं भनेर । यसका लागि प्रशिक्षकलाई व्यवस्थापनको सहयोग चाहिन्छ । ठ्याक्कै भन्दा टोटनहम यस्तै-यस्तै परिस्थितिमा चुकिरहेको छ । यो अहिलेको रोग पनि होइन, पहिलेदेखिकै हो ।

twitter : @himeshratna

‘तँ बुढो के को हिरो ? भन्दा रिस उठ्छ’

फिल्म लेखक, निर्माता एवं कलाकार **दीपकराज गिरी**का पछिल्ला फिल्म ब्लकबस्टर छन् । तर बजार् मसलाको हाबी र कलात्मकता निर्धो हुने भएकाले चर्को आलोचना हुने गर्छ ।

नवराज वास्ने

अधिल्ला दर्साै तपाईं अरुलाई धकेल्नुहुन्थ्यो । यसपटक आफैं धकेलिनुपर्छ ।
कसरी फेल हुनुभयो ?

‘छ माया छपक्कै’ मेरो छैटौँ फिल्म हो तर मैले दसैँ खान पाएको ‘छक्कापञ्चा २’ मात्र हो । ‘छक्कापञ्चा ३’ घटस्थापनामा रिलिज गर्नुपर्‍यो । घटस्थापनामा विदा हुन । मेसीले फुटबल खेल्दा चारतिरबाट घेर्छन्, त्यसमा मेसीले दुख मान्नुहुन् । वरु सबैलाई छलाएर कसरी गोल गर्ने भनेर दिमाग लगाउनपर्छ, म त्यही गर्दै छु । त्यसैले पछि सरें ।

तपाईंलाई चाडपर्वचाहिँ चाहिने नै हो ?
सलमान खानलाई इद, शाहरूखलाई नयाँ वर्ष किन चाहियो ? यसको मतलब हो, ठूलो कुरालाई ठूलै डेट चाहिन्छ ।

तपाईं नेपालको स्वघोषित सलमान हैन ?
इतिहास हेर्नुस्, ‘छक्का-पञ्चा ३’ ले १९ करोड व्यापार गर्‍यो, ‘छक्का-पञ्चा २’ ले १४ करोड अनि ‘छक्का-पञ्चा’ ले १६ करोड । हाम्रो टिमलाई दर्शकले मन पराएका छन् तर हाम्राई हलमा पर्साै गाह्रो भयो । ३५ अन्य फिल्म र ‘छक्कापञ्चा’ को व्यापार समान हुन्छ ।

रुखला बजारमा मेरो फिल्म रिलिज भएको दिन अर्को फिल्म आउन पाउँदैन भन्न गिल्ल ?
अरिस्त अश्वयकुमारसँग डराएर सलमान सऱ्यो, ‘साहो’ को हकमा पनि त्यस्तै भयो । म ‘कबड्डी कबड्डी कबड्डी’ सँग आएको भए नेपाली फिल्मसँग जुधायो भन्थे । घोडा चढेर आयो भने घोडालाई किन दुख दिइस् भन्ने घोडा डोराएर भने माल पाएर चाल पाइनुस् भन्ने समाज हो यो ।

तपाईं फिल्म बनाउनभन्दा चलाउन राजनीति गर्नुहुन्छ भन्छन् छि ?
ठचाक्कै त्यसको उल्टो हो । म दस महिना फिल्म बनाउन खर्च गर्छु, २० दिन चलाउन राजनीति गर्छु । अरू साथी १५ दिनमा प्याकअप गर्छन्, बाँकी समय राजनीति ।

अरुले तपाईंलाई हामीसँग जुध्न आइज भन्दा तपाईंचाहिँ आफूलाई सलमान र केसीसँग टाँज्नुहुन्छ । अति...
त्यही त मैले यसपटक अरूलाई छोडें ।

त्यसो भए यतिबिध्न रोइलो किन ?
रोइलो... (जगिँदै) : यो मेरो फाइट हो ।

फिल्म चलेपछि तपाईंको घमण्ड बढेर वितरक र हलवाालाई तैपेकाले तपाईंविरुद्ध धकजुट हुन बाध्य भएको भन्ने पनि सुनिन्छ नि ?
यसलाई घमण्ड नै भन्न सक्नुहुन्छ तर विरालोलाई होका थुनेर कुट्न खोजियो भने विरालो बाघ हुन्छ । पोहार ३० सो हासउफुल हुँदा ‘जय भोले’ आउनासाथ १५ सो काटियो । चलेको फिल्मको सो घटाउने कि बढाउने ?

हल र वितरकसँग तपाईंको समस्या के हो ?
दुई उपाय हुँदरहेछन् । एउटा, हात जोडेर सो मान्ने । अर्को, अधिकारका रूपमा सो लिने । मेरो काम हलबालासँग हात जोड्ने हैन, फिल्म बनाउने हो । आजको दिनमा भारतमा यशराजले हललाई फिल्म दिन्न भन्न सक्छ तर हलले यशराजको सामन्ती शब्द हो, वरु निर्माताचाहिँ मालिक हो । मालिकलाई डिजिट गरेर हलसाथी भन्न थालेको छु, म पनि निर्मातासाथी हो । यहाँ त हलको गेटकिपरले समेत निर्मातालाई हेप्छ् । हलभन्दा वितरकमा ज्यादा समस्या छ । मैले हललाई वर्षमा एउटा फिल्म दिन्छु, वितरकले दर्जनौँ । पल्ला उसकै भारी हुन्छ । मसँग नेपाली मात्र छ, वितरकसँग हॉलउड र बॉलउडका चकाचौध फिल्म हुन्छ । अनि उसले विदेशी फिल्मको आड लिएर दीपकको फिल्मलाई बढी सो दिइस् भने... भनेर हललाई तर्साउँछ । ‘छक्कापञ्चा २’ को

रि-रिलिज हुनुअगाडि हलले ट्रेलर बजाको-वजाई गर्‍यो तर ‘एभेन्जर्स’ आएपछि एक सोसमेत राखिदिएन । वितरकलाई फिल्मप्रति माया हुन्न, एक साता एउटा फिल्म खान्छ्, अर्को साता अर्को फिल्म । त्यसलाई म रक्तपिपाशु भन्ने शब्द प्रयोग गर्छु । नेपाली फिल्म मात्र चलाउने हलचाहिँ मभन्दा पीडित छन् ।

मलिटप्लेक्स नभएको भए तपाईंको फिल्मको व्यापार १९ करोड पुग्थ्यो ? तैपनि मलिटप्लेक्ससँगै यतिबिध्न तुष ?

सिंहदरबार राणाले बनाएका हुन्, मन्त्री त्यही बस्छन् भनेर राणाको पूजा गर्ने ? हल पनि आफ्नै स्वाय्धका लागि खुलेका हुन् ।

त्यसो भए हलले मन लागेको फिल्म मात्र चलाउँछु भन्न किन नपाउने ?

त्यसको बाउको हल हो र त्यसो भन्न पाउँछ ? म पसल खोल्छु भने सामान बेच्दिनँ भन्न पाउँदिनँ, बेच्नेपर्छ । मैले कसैलाई फिल्म दिन्न भनेको छैन । हल र निर्माता पार्टनर हुन्, एकअर्कोलाई पार्टनरजस्तै व्यवहार देखाउनुपर्छ ।

तपाईंका फिल्मका कुरा गर्दा ब्लकबस्टर छन् तर कलात्मक रूपमा निर्धो र जोक्सको भण्डार मात्र हुन्छ भन्ने आरोप छ । आफ्ना फिल्मको मूल्यांकन कसरी गर्नुहुन्छ ?
म ‘लाटो देशको गाँडो तन्नेरी’ हो । तपाईंले खोजेका कलात्मक पनि त्यस्तै हुन् । नेपालमा मीन भामबाहेकका निर्देशकको फिल्ममा व्यावसायिक भनिएका फिल्ममा जति पनि कलात्मकता देखिदैन । ढिला अभिनय गराउँदैंमा कलात्मक हुँदैन । दर्शकलाई स्क्रिनप्लेले मनमुग्ध बनाउनुपर्छ । कलात्मक चलचित्रले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा उभिन्न मात्र सक्थो भने सलाम गर्छु तर यहाँ उत्कृष्ट भनेका चलचित्र ‘पञ्चायत’ जसरी आउट हुन्छ भने त्यसको के अर्थ ?

दुवका मिलाएर स्वाद लेख्नुहुन्छ, जोक्स हाल्नुहुन्छ । टिभीमा रुचाइएका हास्य सिरियलजस्तो फिल्म बनाउनु हुन्छ, कलाकार पनि उने । त्यसैले दर्शक तानेको हैन ?
म सिनेमाको क्राफ्ट र प्रोटागनिस्टलाई कसरी पछ्याउने पढाइदिन्छु, श्री-एक्टस् पनि भन्न सक्छु । के बुझ्नुस् भने म अनपढ जोक्स हाल्ने कर्मेडियन होइन । जोक्स हालेन भने कमेडी हुन्न । यसको बाबजुद हामीमा कमजोरी छ, बजारको प्रेसर छ । मेरो दर्शक सात कक्षा पढ्ने दर्शकदेखि मन्त्रीसम्म हुन् । जोक मात्र हालेको भए मन्त्री हलमा आउँदैनथे होला । हिजोको सिरियलको क्रेजले अहिले दर्शक हलमा आउने होइन, मनोरञ्जनात्मक नहुँदा सलमानका फिल्म पनि फलप भएका छन् ।

तपाईंका फिल्मले व्यापार जारेपनि दर्शकको स्वाद बिगारिरहेका छन्, फिल्म भनेकै ‘छक्कापञ्चा’ हो भन्ने मान्यता स्थापित हुँदै छ भन्ने पिन्ता छ नि ?

पहिले त दर्शक हलसम्म ल्याउने वातावरण बनाउनुपर्छ । मैले अनमोल केसीको टाइपको फिल्म बनाउन थालें भने म विग्रन्छु । तपाईं गाउँपालिका अध्यक्ष हो भने देश कसरी हाँके भनेर सोच्नुपर्दैन, गाउँपालिका हाँके पुग्छ ।

तपाईंका लागि फिल्मको श्रेष्ठताको मानक व्यापार मात्र हो ?

पक्कै हैन, मैले छन्द मिलाएर राख्ने संवाद पनि कम गर्दै गइरहेको छु तर सुरुमा हेर्न बजार नै हो । भारतमा ‘लन्च बक्स’ धेरैलाई थाहा छ कि ‘शोले’ ? व्यापारसँगै कला दिन सक्थो भने राम्रो ।

तपाईं व्यंग्य जारेर यहाँसम्म आइपुग्नुभयो । व्यंग्य भनेको आलोचना नै हो । आफ्ना फिल्मको आलोचना चाहिँ किन पचाउन सक्नुहुन्छ ?

म समीक्षकलाई घोकिरहेको हुन्छु । समीक्षकको काम फिल्ममा यो राम्रो छ, यो खराब, बाँकी

दर्शकको जिम्मा भन्ने हो । म पनि समीक्षक थिएँ । त्यसपछि कलाकार भएको हो । पछिल्लो चरणमा केही मान्छेले समीक्षको नाममा गाली गर्न थाले । कबाड फिल्म भनेर लेख्न थाले । यो त स्विकार्न सकिन्न । फेसबुकमा ‘अनमोलजस्तो पो हिरो, तँ बुढा केको हिरो ?’ भनेर लेख्छन् । यस्तासंग भड्किन्छु ।

यसपटक ट्रेलरमा नकारात्मक कमेन्ट आएपछि आलोचकलाई दुरमन नै ठान्नुभयो । तपाईंका फिल्म सबैलाई मन पर्ने पर्ने ?

म ५० वटा नक्कली आईडी देखाइदिन्छु, सरकारले कारवाही गर्न सक्छ । कुनै पनि आईडी बनाउँदा नागरिकता चाहिन्छ, फेसबुक आईडी भनेको परिचय हो । नक्कली आईडी बनाएर नकारात्मक कमेन्ट गर्नसँग चुप बस्न सकिदैन ।

यत्रो फिल्म बनाउँदै जरेको मान्छे, फेसबुक/सुट्युबमा कसले के कमेन्ट गर्‍यो भन्नेजस्ता कुरामा अल्मउन सुहाउँछ ?

त्यसका लागि मेरा मान्छे छन्, उनीहरूको सल्लाहबमोजिम अगाडि बढ्छु । जसरी मेरा ‘हेटर्स’ छन्, त्यसरी ‘फचान’ पनि छन् ।

‘यसपालि त दीपाश्री ब्याउने कुरो छ’ जस्तो चिप प्रमोशन गीत सार्वजनिक गर्नुभयो । नैतिकता र जित्नेवासीबोध हुन्न ?

मैले प्रोपोगान्डा नगर्न कोसिस गरेँ । टिपिकल नेपाली शब्द राखेर ‘जुनको जुनेली...’ गीत ल्याएँ । ट्रेलरमा पनि संयमित भएँ । कथा भन्न खोजें तर यी दुवैको रिजल्ट हेरेपछि लाग्यो कि, मान्छेहरू मलाई फेल गराउन चाहन्छन् । मलाई बजार थाहा छ । त्यो भएर ‘बीच्च बीच्चमा गीत...’ ल्याएँ । योजनाबद्ध ढंगले स्क्र्यान्डलकै लागि ल्याएको हो ।

भनेपछि तपाईं ‘पटेन्सन सिकर’ हो ?
‘नाम हो, बदनाम हो, गुमनाम मत हो’ भन्ने सूत्रलाई मान्छु ।

‘छ माया छपक्कै’ मा निर्देशक दीपेन्द्र लामाको इन्ट्रीचाहिँ कसरी भयो ?

उहाँले मूल आईडिया सुनाउनुभयो । स्क्रिप्ट पूरै छ भन्नुभयो तर मैले स्क्रिप्ट लिन्नँ, वरु निर्देशन गर्नुस् भनँ । त्यसै पनि म सहायक निर्देशक त सबैको भइहाल्छु ।

तपाईं सहायक निर्देशक, दीपाश्री निरौला सल्लाहकार निर्देशक । निर्देशक कति चेपुवामा परे होला न ?

मैले सुपरहिट फिल्म दिएँ भने केको चेपुवा ? हस्तक्षेप गरेर फलप फिल्म बनाएको भए पो !

आफैं निर्देशनचाहिँ किन गर्नुहुन्न ?
हाम्रो टिममा पूर्ण अधिकार कसैलाई छैन । निर्देशकले गलत डिजिजन गर्दा खुस्चाउनेपर्छ । पोस्ट-प्रोडक्सनमा सम्पादकले खुस्चाउँथ्यो भने हामीले सेटमै अलि खुस्चायौँ होला । त्यति हो ।

तपाईं त चलचित्र विकास बोर्डसँग पनि रुस्ट हुनुहुन्छ रे हो ?

त्यहाँ धेरैले जागिर खान पाएका छन्, बेरोजगारी कम भएको छ्, केही चलचित्रकर्मीलाई प्रोत्साहित गरेर पद दिइएको छ्, उनीहरूको कमाइ भएको छ । यसबाट उत्साहित छु । विकासचाहिँ यसले विदेशी चलचित्रको गरिरहेको छ । मन्त्रीजी (सञ्चारमन्त्री गोकूल बाँस्कोटा) र बोर्ड अध्यक्ष (केशव भट्टराइ) को आवाज ठूले थियो, म व्यस्त भएर हो कि आवाज सुन्न छोड्छा छु । विदेशी फिल्मलाई कडाई गरिएन भने नेपाली फिल्म पनि बन्थ्यो भन्ने दिन आउँछ । विदेशी फिल्मको टिकट सय रूपैयाँ बढाउनुपर्छ । बिहीबार आएको हिन्दी फिल्म राष्ट्रिय टोपी लगाएकाले सेन्सर गरेर शुक्रबार मेरो फिल्मसँगै हान्न आउँछ । हामीले बनाउनेदेखि चलाउनसम्म फर्मेलाफर्मेले सहनुपर्छ । यो अन्त्य हुनैपर्छ ।

प्रस्तुति : ज्योर्ण गौतम

कविता

कलक सुवेदी

बूढो हुँदै जाँदा

हेर्दा हेर्दै अन्ताउन्नौ जन्मदिन आयो र गयो अब दुई वर्षमै हुनेछु म तीनबीस उमेर काटेको राज्यले मलाई मान्नेछ जेष्ठ नागरिक म हुनेछु विद्यालयका केटाकेटीभैँ सार्वजनिक यात्रा र अस्पतालमा छुट पाउन लायक काम गरेर खान अयोग्य ठहर गरेको प्रमाणजस्तो दिइने छ मलाई पनि एउटा परिचय-पत्र बसका छेउमा छुट्याइने दुई सिटमा मेरो पनि हक हुनेछ यता विस्तारै म विस्थापित हुनेछु घरको दैनिक व्यवहारबाट

छोराले सुनाउन छाड्ला आफ्नो नयाँ योजना अथवा गर्ल आफ्नो बिहेमा निम्तो मलाई नसोध्थी जसरी मैले गरेको थिएँ आफ्नो बिहेको निम्तो बा आमालाई मलाई नसोध्थी किन्ला कतै घडेरी कुनै दिन भनिदेलाम त डीभी परेर हिँडे अमेरिकातिर या कुनै बिहान खाना खाँदै गर्दा भन्ला छाडेर जाँदै छु घर जसरी बिना सूचना मैले पनि गरेको थिएँ गृहत्याग अथवा घुर्की लगाउला र सुनाउला आक्रोश तिमीहरूले ल्याएको गणतन्त्र र आउँछ भनेको समाजवादले भरेन पेट, ढाकेन आड मेरो पाखुरी बजारेर खान जाँदै छु अस्ट्रेलिया म घरमा आए गएको वास्तो हुन छाड्ला आउला परिवारको शक्ति सम्बन्धमा फेरबदल

हजुरबाले भैँ म पनि बिहान निदाउन छाड्नेछु चार घडी रात छँदै ब्युँफनेछु कल्पन्छु, मेरा के योजना होलान् सुतेरै कोल्टो फेर्दै सम्भिनका लागि ? साठी कटेपछि हजुरबा सुनाउनुन्थ्यो रे आफ्ना कुरा यिनै असोजका रातहरूमा निद्राबाट ब्युँफेपछि कात्तिकको आखिरीमा बेसी भरेर धान काटेको दाइँ सकेर गोठ पनि बेसीतिर सारेको मसिरमा नुन लिन लेते या भुस्सा पुगेको फर्केपछि खर काटेको र उखु पेलैको त्यति गर्दा पनि उज्यालो नभएपछि उठेर तमाखु तानेको

बालाई मैले कहिल्यै सोधिनँ के गुनुहुन्थ्यो बिहानको अनिद्रामा साठी कटेपछि मलाई कहिल्यै फुर्सद भएन बासंग यति बात मार्न कहिले राजनीतिको तानाले ताप्यो कहिले जीविविषामा यताउता काम गर्दै भुलियो काठमाडौँका सभा र गोष्ठी पत्रिका र टीभी रेडियो खुब गरियो सामाजिक न्यायका कुरा कहिले आफ्ना लागि कहिले अरुका ‘कामका’ लागि कुदियो अहँ बासंग उनका योजना सुन्ने फुर्सद निकालिएन आफ्ना हाड घोटेर परिवारको निधारमा लगाइएको चन्दन कति दुःख फकिरहने पिडौँला अहिले ओक्खानमा घाँसको भारीसहित लडेर दुःखेको ढाड धनुसभैँ बाँगिएको मेरुदण्ड करकर खाइरहने देब्रे गोडा र बोकिएका धुरी खाँँबा र खनिएको खेत बिराएको बगर र फाँडिएका खोरिया सम्भ्रनामा आउँँदा कस्तो हुन्छ मन र के देखिन्छ तिनको परिणाम ? कस्तो लाग्छ जीवन असी कटेपछि र कस्तो लाग्छ सम्भ्रंदा हुर्कैको र बनाएको घर पसिनाले मुछेको माटोले फलाएको अन्न गोरेटो खियाउने पाइताला र पाइताला खियाउने गोरेटो सन्तानहरूको भविष्य बनाउँँदा बिग्रेको आफ्नो भविष्य असी कटेपछि ?

अहिले बा अल्जाइमर्सले ग्रस्त छन् न विगतबारे थाहा छ न आगतबारे न आफूबारे थाहा छ न जन्म र मृत्युबारे अब बासंग सोध्ने कुरा सकिए तर सकिने छैन कहिल्यै समय छँदै नगरिएको कुराका लागि पछुताउनु र आफैँसंग शरम मान्नु नसम्भिने बासंग नदिइएको समयका लागि मन मनमा माफी माग्नु एउटा स्मृतिदंश रहिरहनेछ बाका नाममा

यता म हिसाब गर्छु जीवनमा गर्नुपर्न केही काम बाँँकी छँदै हुँदैँ गइएछ बुढो अब बीस वर्षपछि पनि पाण्डे र बराल सरहरुजस्तै उमठम हिँडेर काठमाडौँका गल्लीहरूमा गरिएला के बौद्धिक कर्म ? सभा र गोष्ठीमा पत्रपत्रिकामा बोलिएला के ज्ञान पुनका कुरा ? कि समय नहुँदैँ डीपी सरजस्तै भएला इन्तु न थिनु ? मलाई गर्नुपर्न कामको फेहरिस्त लाग्ने भएभैँ लाग्छ यता आफ्नो समय घट्ने उता गर्नुपर्न कामको सूची तत्कने

तनावमा हुन्छु म बिहान बिहान बरालिएरै बितेको यायावरी जिन्दगीजस्तै आउने दिन पनि यसै बित्लान कि भन्ने चिन्ताले

मलाई केही काम सकेर मात्र मरूँ भन्ने छ कस्तीमा उत्तर खोज्न सकियोस् कि गणतन्त्र उत्सव मनाइरहेको टुँडिखेलमा गणतान्त्रिक राज्यका संरक्षकहरूलाई किन सुरक्षा दिइरहेका हुन् चार कुनामा घोडामा कासन कसैका निरंकुश साशकका विम्बहरूले ? किन बसिरहेको हो त्रिभुवनको सालिक अमर सहिदहरूको काँधमा टेकेर सहिद गेटमा ?

गणतन्त्रको भन्डा गाडिएको सिंहदारबारको जगभित्र पिपामा भर्ती गरेर दास बनाइएका नासिने जात भनिएका तामाङ पुर्खाहरूको उत्खनन् गरेर अस्थिपञ्जर गरियो कि गरिएन दाहसंस्कार ? गणतन्त्रका लागि मारिएका अभागि आमाबाबुका सन्तानहरूको गरियो कि गरिएन सद्गत कि अभैँ मृच्छिर्त छन् तिनका आत्माहरु ? वर्ग मित्रहरूलाई लिएर लडाइँमा अघि लागेका हुरीचराहरू किन पुगे वर्गशत्रुकै कपरेट रूखमा गुँड बनाउन ?

आफ्ना कार्यकर्ताहरूलाई पढाउँदै मार्क्सवाद सिकाउँदै विकासको ऐतिहासिकता र कम्युनिस्ट मेनुफेस्टो अर्थाउँदै धर्म र अफिमको उपमा जप्न लगाउँदै द्रष्टात्मक भौतिकवाद कसरी पुग्यो साम्यवादी नेता परम माताको शरणमा ? पिएर गुरुको वीर्य मिश्रित होली वाइन कुन-कुन नेताहरूले गरे समाजवादको गर्भाधान ?

गोलघरको सन्देश लिएर जेल ठोडेर भाग्ने मोदनाथ प्रश्रित अचानक किन गर्दै छन् परिक्रमा पुष्पौँनारायण शाहको सालिक ? किन गाउँदै छन् सनातन धर्मको महिमा पुरानो सत्ताको राष्ट्रगान ? भक्ताएर युद्धप्रसाद मिश्र र गोपालप्रसाद रिमालका सालिक या पुरेर माटोमुनि गोकुल जोशीको स्मृति कसरी बने माधव र सत्यमोहन राष्ट्रधीप ?

गणतान्त्रिक दरबारका खोपीहरूमा किन बछ्छन् निरंकुश शासकका नलीहाडे बाँसुरी किन पुजिन्छ विभेदकारी सत्ताको प्रेतात्मा ? माछापुच्छ्रेको छायामा आनन्दले सुस्ताउँँदै प्रकृति र प्रणथलीलाको मञ्चन गर्न छाडेर पागलबस्तीलाई नाट्य-रूपान्तरण नगरेर किन निर्देशित गर्दै छ मन्त्रु भण्डारीसंग पैवो लिईलिई नाटक महाभोज अनुप बराल ?

नैकापको हर्कबहादुर सार्कीको नाति दौरा सुरुवालमा ठाँटिएर अधिपछि साइरन बजाउने सुरक्षाकर्मी लिएर भण्डावाल गोडी हल्लाउने अवसर आहूति गरेर आफ्ना गाछे र बाक्ला जुँगा र आँखामा आक्रोशको ज्वाला लिएर किन गरिरहेको हो पुतलीसडकमा ओहोर-दोहोर प्रज्ञाका डबलीहरूमा उसको प्रवचन ताली बजाउँँदै र मुन्टो हल्लाउँँदै किन सुनिरहेका हुन् पण्डित बाजेका नातिनातिनीहरू ?

किन बरालिएका हुन् यी दलित, मधेसी र जनजाति युवायुवतीहरू कवितामा, कथामा, सामाजिक सञ्जालमा आक्रोशको ज्वाला लिएर ? आरन र मेसिन चलाउन छाडेर, भुसुक्कै बिसरै जदी र हजुर भाषाकै विपउन गर्दै किन हिडिरहेका छन् जुलुस लिएर ?

आफ्ना पतिपत्नीका प्रेमपासमा भावना पोख्न छाडेर किन बाउँँटिएका कविता लेख्दै हिँडेका हुन् सरिता, विनोद, राजु, स्वप्नील र सङ्गीत स्रोताहरू ?

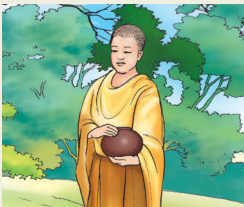
अब पनि बिनायोजना बीस वर्ष बाँचे भने के म यतिका प्रश्नहरूको उत्तर खोज्न सक्ँला ? अन्ताउन्न लागेपछिका मेरा कम्बिला आँखा गनिरहन्छन् प्रश्न तर अभैँ पाउने छौँट छैन मैले यिनको उत्तर

के म प्रश्नकै भारले थिचिएर मरूँला र यमराजसंग पनि यिनै प्रश्न तेर्स्यार सुरु गरूँला नर्कयात्रा ? प्रश्न लिएरै भेट्न पुग्ँला गोविन्द वर्तमान र अग्नि शिखा ? विनायोजना तीनबीस लाग्दै गर्दा मेरा अतृप्त सपना ऐउन गर्न आउँछन् विनायोजना बूढो हुँदै जाँदा ।

मित्र

सी भ्रमण सुरक्षामा
जनमुक्ति सेना पनि

बुद्धभद्र, जसले चीनमा
बौद्धधर्म फैलाए

चीन पुगेको
नेपाली पालुङ्गो

सीलाई राष्ट्रपति
भण्डारीले स्वागत गर्ने,
प्रधानमन्त्री ओलीसँग
पहिलो भेट विमानस्थलमै

सी आगमनको सन्देश

चीनले नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देश दिन चाहेको छ

■ सुधीर शर्मा (काठमाडौं)

केही वर्षयता नेपालमा चीनलाई लिएर दुइटा विषयमा चर्चा हुने गर्थ्यो : रेल र राष्ट्रपति। यीमध्ये चिनियाँ राष्ट्रपति त २३ वर्षको अन्तरालमा शनिबार नेपाल भ्रमणमा आउँदै छन्। केरूङ-काठमाडौं रेलमार्गले भने कहिले मूर्तरूप पाउला वा नपाउला, त्यसको छनक पनि यही भ्रमणमा मिल्नेछ।

रेलमार्गबाहेक पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित दर्जनभन्दा बढी सम्झौता हुने भएकाले राष्ट्रपति सी चिनफिङको भ्रमणलाई यहाँ महत्त्वका साथ हेरिएको छ। चीनले भने आर्थिक साझेदारीसँगै नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देशसमेत दिन चाहेको छ।

‘चीन महाशक्ति बनेको र त्यहाँ प्रभावशाली नेतृत्व उदाएको अवस्थामा उसले नेपालसँग साझेदारी बढाउन चाहेको छ,’ नेपाल-चीन मामिलाका जानकार पूर्वराष्ट्रमन्त्री एवं सत्तारूढ नेकपाका प्रवक्ता नारायणकाजी श्रेष्ठले भने, ‘त्यसैले यो भ्रमणको महत्त्व असाधारण छ।’

राष्ट्रपति सी स्वयंले शुक्रबार कान्तिपुरमा प्रकाशित आफ्नो आलेखमार्फत नेपालसँग गहिरो सम्बन्ध विस्तार गर्न चाहेको सन्देश दिएका छन्। उनले नेपालसँग ‘पहाड र नदीले जोडिएको युगौयुग पुरानो सम्बन्ध’ रहेको उल्लेख गर्दै त्यसलाई इतिहास, भूगोल, धर्म र संस्कृतिको जगमा प्रस्तुत गरेका छन्। र, अब यो सम्बन्धलाई अझ गाढा बनाउन चाहेको बताएका छन्। ‘यसले एउटा अन्तर्राष्ट्रिय सन्देश पनि दिएको छ- चीनका लागि नेपाल अब साधारण छिमेकी रहेन,’ चीनका निमित्त पूर्वाजदूत महेश मास्केले टिप्पणी गरे, ‘नेपालसँग हाम्रो सम्बन्ध ऐतिहासिक र समस्यारहित छ भन्ने सन्देश चिनियाँहरूले दिएका छन्।’

सीको लेखमार्फत नेपालसँगको सम्बन्धलाई सम्भवतः पहिलो पटक ‘असल दाजुभाइ’ का रूपमा पनि परिभाषित गरिएको छ, नेपाल-भारतबीच भाइ-भाइको सम्बन्ध छ भन्ने गरिएको छ। नेपाल-चीन दुवैतिर साम्यवादी दलहरू सत्तामा

रहेका कारण वैचारिक दृष्टिले उनीहरूको सम्बन्ध खासमा दाजुभाइकै जस्तो देखिन्छ।

अहिले नेपालमा चीनले चाहेजस्तै ‘राजनीतिक स्थायित्व’ समेत आएको छ। एमाले-माओवादीबीच एकता होस् भन्ने उसको पुरानो प्रेरणाले मूर्तरूप लिएको र एकीकृत पार्टीले सुविधाजनक बहुमत पाएर सरकार बनाएका बेला सी हिमालमुन्तिर भरेंका छन्। यसबीच उनको सबभन्दा बढी भेटघाट र व्यक्तिगत चिनाजानीसमेत भएका नेपाली नेताहरूमा नेकपाकै अध्यक्षद्वय केपी ओली र पुष्पकमल दाहाल पर्छन्। त्यसैले काठमाडौंमा कदाचित राजनीतिक नेतृत्व फेरिए पनि ‘नीतिगत निरन्तरता’ कायम रहनेमा बेइजिङको विश्वास बढेको हुनसक्छ।

यो अवस्थामा राष्ट्रपतीय तहवाट गरिने सम्झौताको कार्यान्वयन दुर्घटनामा नपर्ने उनीहरूको बुझाइ छ। नेकपाले सी भ्रमणको पूर्वसन्ध्यामा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीका अन्तर्राष्ट्रिय विभाग प्रमुखको उपस्थितिमा आफ्ना केन्द्रीय नेताहरूलाई ‘सी विचारधारा’वाट समेत प्रशिक्षित गराइसकेको छ। सम्भवतः यो दुई देशबीच वैचारिक अनुकूलता’ रहेको सन्देश दिने प्रयास थियो, भन्ने त्यो नेकपाभित्रै विवादको विषय बन्यो।

जानकारहरूका भनाइमा सीको आगमन नेपालको राजनीतिक अनुकूलताका कारणमात्र नभई भूराजनीतिक आवश्यकतावाट समेत निर्देशित छ। ‘अमेरिकाले नेपालमा पछिल्लो समय जुन स्तरको चासो र उपस्थिति देखायो, त्यसले चिनियाँहरूलाई नेपाललाई साथमा लिनुपर्छ, यसको भूराजनीतिक महत्त्व निकै रहेछ भन्ने बोध गराएको छ,’ बेइजिङस्थित रनमिन विश्वविद्यालयवाट पीएचडी गरेका नेपाल-चीन सम्बन्धका अध्येता रूपक सापकोटाले भने, ‘अमेरिकाले इन्डो-प्यासिफिक स्ट्राटेजी (आईपीएस) ल्याएपछि नेपाल त्यसतर्फ ढल्केला कि भन्नेमा पनि चिनियाँहरूको चासो छ। त्यसो हुन नदिन आफैले पहल गर्नुपर्ने उनीहरूले ठानेका छन्।’

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

कोचाकोचले दुर्घटना

३४ सिटको बसमा तेब्बरभन्दा बढी यात्रु

११ को मृत्यु, १०० घाइते

‘रूखमा अड्किएर बाँचे’

■ अनिश तिवारी (सिन्धुपाल्चोक)

- छविदलाल भट्टराई, घाइते (टेकनडाँडा, सिन्धुपाल्चोक)

क्षमताभन्दा बढी यात्रु लिएर सिन्धुपाल्चोकको भोर्तासिपाबाट काठमाडौं गइरहेको बस शुक्रबार इन्द्रावती गाउँपालिकाको तिर्खुमोडमा सडकबाट खस्दा ११ जनाको मृत्यु भएको छ। सय जना घाइते छन्।

हेलम्बु यातायातको बारम्ब २७५ नम्बरको बस कच्ची सडकबाट डेढ सय मिटर तल खसेको थियो। मोडबाट पल्टेको बस तल्लो सडकमा बजारिँदै भरेको थियो। दसैँ मनाएर फर्केका यात्रु लिएर बिहान ८ बजे भोर्तासिपा गाउँबाट हिँडेको बस ९ बजेर ५५ मिनेटमा दुर्घटनाग्रस्त भएको हो। ‘३४ सिटको बस ओभरलोडकै कारण पार्टपुर्जाले काम गर्न नसकेर कच्ची सडकको मोडबाट तल खसेको देखिन्छ,’ घटनास्थलबाट चौतारा फर्किएका सिन्धुपाल्चोकका प्रहरी प्रमुख प्रज्वल महर्जनले भने। दुर्घटनामा चालक केदार श्रेष्ठको पनि मृत्यु भएको छ। प्रहरीका अनुसार घटनास्थलमा ५ जना, अस्पताल लैजाने क्रममा वाटोमा १ र धुलिखेल अस्पतालमा ५ जनाको मृत्यु भएको हो। इन्द्रावती गाउँपालिका-९ का जुनादेवी लम्साल, विनोद लम्साल र हीरा श्रेष्ठ, इन्द्रावती-३ का सुवास तामाङ, इन्द्रावती-४ का अनुज तामाङ, इन्द्रावती-५ की मीना मगर, इन्द्रावती-६ का सुमित पुर्कोटी, इन्द्रावती-१० का रितेश आचार्य, बनेपा नगरपालिका-१० का केदार श्रेष्ठ, संगीता मिजार, बार्हबिसे-९ की सुमिता श्रेष्ठको मृत्यु भएको छ।

टायरको हावा फुस्किरहेको अवस्थामा चालकले बस मोड्न खोज्दा ब्रेक फेल भएर पल्टिएको प्रत्यक्षदर्शी सुबन गिरीले बताए।

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

काठमाडौंमा डेरा गरी बस्दै आएको म दसैँ मान्न गाउँ गएको थिएँ। शुक्रबार काठमाडौं फर्किन बिहान ६ बजेदेखि गाडी कुरैँ। निकै बेरपछि बस आयो। छतसमेत भरिभराउ थियो। होकामा पनि मान्छे, भुन्डिएका थिए। म एकैले भए त होकामै भुन्डिन्थेँ। साथमा दिदी, दुइटी भान्जी, मीत छोरा पनि थिए। दिदी कोचिएर बसभित्र पस्नु भो। म भान्जी लिएर छतमा चढेँ। छतमा पनि लगभग ५० जना थिए। कोचिएर बसेका थियौँ। कच्ची बाटोले हो या मान्छे धेरै भएर हो, बस ढलमल गरेर गुडिरहेको थियो। अब मान्छे नहाल भन्दै झाङभरलाई गाली पनि गर्थौँ। हामी चढेको ठाउँबाट बस एक किलोमिटर पर पुगेको मात्रै थियो, केही पड्किएजस्तो आवाज आयो। खलसी ‘टायर पन्चर भयो’ भन्दै ओर्लियो, बस भने गुडिरह्यो। एकछिनपछि झाङभरले ‘गाडीको ब्रेक फेल भयो, ज्यान बचाउन सक्नुहुन्छ भने हाम्फाल्नुस्’ भन्यो। सबै जना रन-कराउन थाले। म नजिकै बसेका एकजना भाइ हाम्फाली हाले। मैले भान्जीलाई ‘केही हुन्न हामी पनि हाम फालौं’ भनें। हामफाल्यौं। म कोइरालोको रूखमा अड्किएँ। बस भीरेभीर खस्यो। धेरै तल रूखमा गएर अड्कियो। रूखबाट ओर्लिएँ। दिदी र भान्जी खोज्न थाले। मेरो छाती र खुट्टा वेस्सरी दुखिरहेको थियो। बस नजिकै जाँदा कोही रूखले थिँचिएका थिए, कोही रगताम्य भएर केही नवोल्ने भइसकेका थिए। कसलाई उठाउँ, कसलाई छोडौं जस्तो भयो। अतारलिएँ। बोल्ने नसकेने भएँ। रिगटा लाग्यो। दिदी बस अगाडि पछारिएकी थिइन्। घाइतेहरू छटपटाइरहेका थिए। एकैछिनमा उद्धारकर्मी आएर उठाउन थाले। दिदीको करङ र खुट्टा भाँचिएको छ। मीत छोरा बितेछन्। मलाई भतिजले मोटरसाइकलमा हालेर ट्रमा सेन्टरमा ल्याए। छाती र कम्मर मुनिको भाग दुखेको छ। धन देवले बचाए।

(ट्रमा सेन्टरमा उपचाररत भट्टराईसँग फातिमा बानुको कुराकानी)

सेवाको तेह्रौं वर्ष प्रवेश

यस सुखद अवसरमा सन्पूर्ण ग्राहकवर्ग, शेयरधनि महानुभावहरू, शुभचिन्तकहरू तथा नियमनकारी निकायहरूमा हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरूमा अझै उच्च स्तरीय सेवा प्रदान गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै शुभ-दिपावली तथा छठ पर्वको उपलक्ष्यमा हार्दिक मंगलमय शुभ-कामना व्यक्त गर्दछौं।

१२२
शाखा संजाल

१४२
ए.टी.एम

५ लाख
भन्दा बढी ग्राहक

सन्राइज बैंक लिमिटेड
SUNRISE BANK LIMITED
RISING TO SERVE

हामी
सँग-सँगै

f/sunrisebanknepal

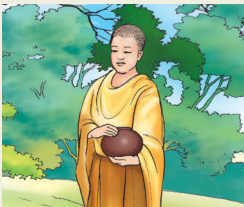
Toll Free No.:
1660 01 22444

www.sunrisebank.com.np

मित्र

सी भ्रमण सुरक्षामा
जनमुक्ति सेना पनि

बुद्धभद्र, जसले चीनमा
बौद्धधर्म फैलाए

चीन पुगेको
नेपाली पालुङ्गो

सीलाई राष्ट्रपति
भण्डारीले स्वागत गर्ने,
प्रधानमन्त्री ओलीसँग
पहिलो भेट विमानस्थलमै

सी आगमनको सन्देश

चीनले नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देश दिन चाहेको छ

■ सुधीर शर्मा (काठमाडौं)

केही वर्षयता नेपालमा चीनलाई लिएर दुइटा विषयमा चर्चा हुने गर्थ्यो : रेल र राष्ट्रपति। यीमध्ये चिनियाँ राष्ट्रपति त २३ वर्षको अन्तरालमा शनिबार नेपाल भ्रमणमा आउँदै छन्। केरूङ-काठमाडौं रेलमार्गले भने कहिले मूर्तरूप पाउला वा नपाउला, त्यसको छनक पनि यही भ्रमणमा मिल्नेछ।

रेलमार्गबाहेक पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित दर्जनभन्दा बढी सम्झौता हुने भएकाले राष्ट्रपति सी चिनफिङको भ्रमणलाई यहाँ महत्त्वका साथ हेरिएको छ। चीनले भने आर्थिक साझेदारीसँगै नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देशसमेत दिन चाहेको छ।

‘चीन महाशक्ति बनेको र त्यहाँ प्रभावशाली नेतृत्व उदाएको अवस्थामा उसले नेपालसँग साझेदारी बढाउन चाहेको छ,’ नेपाल-चीन मामिलाका जानकार पूर्वराष्ट्रमन्त्री एवं सत्तारूढ नेकपाका प्रवक्ता नारायणकाजी श्रेष्ठले भने, ‘त्यसैले यो भ्रमणको महत्त्व असाधारण छ।’

राष्ट्रपति सी स्वयंले शुक्रबार कान्तिपुरमा प्रकाशित आफ्नो आलेखमार्फत नेपालसँग गहिरो सम्बन्ध विस्तार गर्न चाहेको सन्देश दिएका छन्। उनले नेपालसँग ‘पहाड र नदीले जोडिएको युगौयुग पुरानो सम्बन्ध’ रहेको उल्लेख गर्दै त्यसलाई इतिहास, भूगोल, धर्म र संस्कृतिको जगमा प्रस्तुत गरेका छन्। र, अब यो सम्बन्धलाई अझ गाढा बनाउन चाहेको बताएका छन्। ‘यसले एउटा अन्तर्राष्ट्रिय सन्देश पनि दिएको छ- चीनका लागि नेपाल अब साधारण छिमेकी रहेन,’ चीनका निमित्त पूर्वाजदूत महेश मास्केले टिप्पणी गरे, ‘नेपालसँग हाम्रो सम्बन्ध ऐतिहासिक र समस्यारहित छ भन्ने सन्देश चिनियाँहरूले दिएका छन्।’

सीको लेखमार्फत नेपालसँगको सम्बन्धलाई सम्भवतः पहिलो पटक ‘असल दाजुभाइ’ का रूपमा पनि परिभाषित गरिएको छ, नेपाल-भारतबीच भाइ-भाइको सम्बन्ध छ भन्ने गरिएको छ। नेपाल-चीन दुवैतिर साम्यवादी दलहरू सत्तामा

रहेका कारण वैचारिक दृष्टिले उनीहरूको सम्बन्ध खासमा दाजुभाइकै जस्तो देखिन्छ।

अहिले नेपालमा चीनले चाहेजस्तै ‘राजनीतिक स्थायित्व’ समेत आएको छ। एमाले-माओवादीबीच एकता होस् भन्ने उसको पुरानो प्रेरणाले मूर्तरूप लिएको र एकीकृत पार्टीले सुविधाजनक बहुमत पाएर सरकार बनाएका बेला सी हिमालमुन्तिर भर्योका छन्। यसबीच उनको सबभन्दा बढी भेटघाट र व्यक्तिगत चिनाजानीसमेत भएका नेपाली नेताहरूमा नेकपाकै अध्यक्षद्वय केपी ओली र पुष्पकमल दाहाल पर्छन्। त्यसैले काठमाडौंमा कदाचित राजनीतिक नेतृत्व फेरिए पनि ‘नीतिगत निरन्तरता’ कायम रहनेमा बेइजिङको विश्वास बढेको हुनसक्छ।

यो अवस्थामा राष्ट्रपतीय तहबाट गरिने सम्झौताको कार्यान्वयन दुर्घटनामा नपर्ने उनीहरूको बुझाइ छ। नेकपाले सी भ्रमणको पूर्वसन्ध्यामा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीका अन्तर्राष्ट्रिय विभाग प्रमुखको उपस्थितिमा आफ्ना केन्द्रीय नेताहरूलाई ‘सी विचारधारा’बाट समेत प्रशिक्षित गराइसकेको छ। सम्भवतः यो दुई देशबीच वैचारिक अनुकूलता’ रहेको सन्देश दिने प्रयास थियो, भन्ने त्यो नेकपाभित्रै विवादको विषय बन्यो।

जानकारहरूका भनाइमा सीको आगमन नेपालको राजनीतिक अनुकूलताका कारणमात्र नभई भूराजनीतिक आवश्यकताबाट समेत निर्देशित छ। ‘अमेरिकाले नेपालमा पछिल्लो समय जुन स्तरको चासो र उपस्थिति देखायो, त्यसले चिनियाँहरूलाई नेपाललाई साथमा लिनुपर्छ, यसको भूराजनीतिक महत्त्व निकै रहेछ भन्ने बोध गराएको छ,’ बेइजिङस्थित रनमिन विश्वविद्यालयबाट पीएचडी गरेका नेपाल-चीन सम्बन्धका अध्येता रूपक सापकोटाले भने, ‘अमेरिकाले इन्डो-प्यासिफिक स्ट्राटेजी (आईपीएस) ल्याएपछि नेपाल त्यसतर्फ ढल्केला कि भन्नेमा पनि चिनियाँहरूको चासो छ। त्यसो हुन नदिन आफैले पहल गर्नुपर्ने उनीहरूले ठानेका छन्।’

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

कोचाकोचले दुर्घटना

३४ सिटको बसमा तेब्बरभन्दा बढी यात्रु

११ को मृत्यु, १०० घाइते

‘रूखमा अड्किएर बाँचे’

■ अनिश तिवारी (सिन्धुपाल्चोक)

क्षमताभन्दा बढी यात्रु लिएर सिन्धुपाल्चोकको भोर्तासिपाबाट काठमाडौं गइरहेको बस शुक्रबार इन्द्रावती गाउँपालिकाको तिर्खुमोडमा सडकबाट खस्दा ११ जनाको मृत्यु भएको छ। सय जना घाइते छन्।

हेलम्बु यातायातको बारम्भ २७५ नम्बरको बस कच्ची सडकबाट डेढ सय मिटर तल खसेको थियो। मोडबाट पल्टेको बस तल्लो सडकमा बजारिँदै फरेको थियो। दसैँ मनाएर फर्केका यात्रु लिएर बिहान ८ बजे भोर्तासिपा गाउँबाट हिँडेको बस ९ बजेर ५५ मिनेटमा दुर्घटनाग्रस्त भएको हो। ‘३४ सिटको बस ओभरलोडकै कारण पार्टपुर्जाले काम गर्न नसकेर कच्ची सडकको मोडबाट तल खसेको देखिन्छ,’ घटनास्थलबाट चौतारा फर्किएका सिन्धुपाल्चोकका प्रहरी प्रमुख प्रज्वल महर्जनले भने। दुर्घटनामा चालक केदार श्रेष्ठको पनि मृत्यु भएको छ। प्रहरीका अनुसार घटनास्थलमा ५ जना, अस्पताल लैजाने क्रममा वाटोमा १ र धुलिखेल अस्पतालमा ५ जनाको मृत्यु भएको हो। इन्द्रावती गाउँपालिका-९ का जुनादेवी लम्साल, विनोद लम्साल र हीरा श्रेष्ठ, इन्द्रावती-३ का सुवास तामाङ, इन्द्रावती-४ का अनुज तामाङ, इन्द्रावती-५ की सीता मगर, इन्द्रावती-६ का सुमित पुर्कोटी, इन्द्रावती-१० का रितेश आचार्य, बनेपा नगरपालिका-१० का केदार श्रेष्ठ, संगीता मिजार, बार्हबिसे-९ की सुमिता श्रेष्ठको मृत्यु भएको छ।

टायरको हावा फुस्किरहेको अवस्थामा चालकले बस मोड्न खोज्दा ब्रेक फेल भएर पल्टिएको प्रत्यक्षदर्शी सुबन गिरीले बताए।

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

- छविदलाल भट्टराई, घाइते (टेकनडाँडा, सिन्धुपाल्चोक)

काठमाडौंमा डेरा गरी बस्दै आएको म दसैँ मान्न गाउँ गएको थिएँ। शुक्रबार काठमाडौं फर्किन बिहान ६ बजेदेखि गाडी कुरैँ। निकै बेरपछि बस आयो। छतसमेत भरिभराउ थियो। होकामा पनि मान्छे, फुन्डिएका थिए। म एकैले भए त होकामै फुन्डिन्थेँ। साथमा दिदी, दुइटी भान्जी, मीत छोरा पनि थिए। दिदी कोचिएर बसभित्र पस्नु भो। म भान्जी लिएर छतमा चढेँ। छतमा पनि लगभग ५० जना थिए। कोचिएर बसेका थियौँ। कच्ची बाटोले हो या मान्छे धेरै भएर हो, बस ढलमल गरेर गुडिरहेको थियो। अब मान्छे नहाल भन्दै झाङभरलाई गाली पनि गर्थौँ। हामी चढेको ठाउँबाट बस एक किलोमिटर पर पुगेको मात्रै थियो, केही पड्किएजस्तो आवाज आयो। खलसी ‘टायर पन्चर भयो’ भन्दै ओर्लियो, बस भने गुडिरह्यो। एकछिनपछि झाङभरले ‘गाडीको ब्रेक फेल भयो, ज्यान बचाउन सक्नुहुन्छ भने हाम्फाल्नुस्’ भन्यो। सबै जना रन-कराउन थाले। म नजिकै बसेका एकजना भाइ हाम्फाली हाले। मैले भान्जीलाई ‘केही हुन्न हामी पनि हाम फालौं’ भनें। हामफाल्यौं। म कोइरालोको रूखमा अड्किएँ। बस भीरेभीर खस्यो। धेरै तल रूखमा गएर अड्कियो। रूखबाट ओर्लिएँ। दिदी र भान्जी खोज्न थाले। मेरो छाती र खुट्टा वेस्सरी दुखिरहेको थियो। बस नजिकै जाँदा कोही रूखले थिँचिएका थिए, कोही रगताम्य भएर केही नवोल्ने भइसकेका थिए। कसलाई उठाउँ, कसलाई छोडौं जस्तो भयो। अतारलिएँ। बोल्ने नसके भएँ। रिगटा लाग्यो। दिदी बस अगाडि पछारिएकी थिइन्। घाइतेहरू छटपटाइरहेका थिए। एकैछिनमा उद्धारकर्मी आएर उठाउन थाले। दिदीको करङ र खुट्टा भाँचिएको छ। मीत छोरा बितेछन्। मलाई भतिजले मोटरसाइकलमा हालेर ट्रमा सेन्टरमा ल्याए। छाती र कम्मर मुनिको भाग दुखेको छ। धन देवले बचाए।

(ट्रमा सेन्टरमा उपचाररत भट्टराईसँग फातिमा बानुको कुराकानी)

सेवाको तेह्रौं वर्ष प्रवेश

यस सुखद अवसरमा सन्पूर्ण ग्राहकवर्ग, शेयरधनि महानुभावहरू, शुभचिन्तकहरू तथा नियमनकारी निकायहरूमा हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरूमा अझै उच्च स्तरीय सेवा प्रदान गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै शुभ-दिपावली तथा छठ पर्वको उपलक्ष्यमा हार्दिक मंगलमय शुभ-कामना व्यक्त गर्दछौं।

१२२
शाखा संजाल

१४२
ए.टी.एम

५ लाख
भन्दा बढी ग्राहक

सन्राइज बैंक लिमिटेड
SUNRISE BANK LIMITED
RISING TO SERVE

हामी
सँग-सँगै

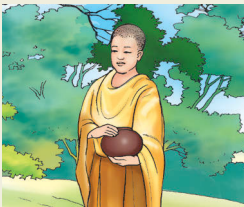
f/sunrisebanknepal

Toll Free No.:

1660 01 22444

www.sunrisebank.com.np

मित्र

सी भ्रमण सुरक्षामा
जनमुक्ति सेना पनिबुद्धभद्र, जसले चीनमा
बौद्धधर्म फैलाएचीन पुगेको
नेपाली पालुङ्गोसीलाई राष्ट्रपति
भण्डारीले स्वागत गर्ने,
प्रधानमन्त्री ओलीसँग
पहिलो भेट विमानस्थलमै

सी आगमनको सन्देश

चीनले नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देश दिन चाहेको छ

■ सुधीर शर्मा (काठमाडौं)

केही वर्षयता नेपालमा चीनलाई लिएर दुइटा विषयमा चर्चा हुने गर्थ्यो : रेल र राष्ट्रपति। यीमध्ये चिनियाँ राष्ट्रपति त २३ वर्षको अन्तरालमा शनिबार नेपाल भ्रमणमा आउँदै छन्। केरूङ-काठमाडौं रेलमार्गले भने कहिले मूर्तरूप पाउला वा नपाउला, त्यसको छनक पनि यही भ्रमणमा मिल्नेछ।

रेलमार्गबाहेक पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित दर्जनभन्दा बढी सम्झौता हुने भएकाले राष्ट्रपति सी चिनफिङको भ्रमणलाई यहाँ महत्त्वका साथ हेरिएको छ। चीनले भने आर्थिक साझेदारीसँगै नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देशसमेत दिन चाहेको छ।

‘चीन महाशक्ति बनेको र त्यहाँ प्रभावशाली नेतृत्व उदाएको अवस्थामा उसले नेपालसँग साझेदारी बढाउन चाहेको छ,’ नेपाल-चीन मामिलाका जानकार पूर्वराष्ट्रमन्त्री एवं सत्तारूढ नेकपाका प्रवक्ता नारायणकाजी श्रेष्ठले भने, ‘त्यसैले यो भ्रमणको महत्त्व असाधारण छ।’

राष्ट्रपति सी स्वयंले शुक्रबार कान्तिपुरमा प्रकाशित आफ्नो आलेखमार्फत नेपालसँग गहिरो सम्बन्ध विस्तार गर्न चाहेको सन्देश दिएका छन्। उनले नेपालसँग ‘पहाड र नदीले जोडिएको युगोयुग पुरानो सम्बन्ध’ रहेको उल्लेख गर्दै त्यसलाई इतिहास, भूगोल, धर्म र संस्कृतिको जगमा प्रस्तुत गरेका छन्। र, अब यो सम्बन्धलाई अझ गाढा बनाउन चाहेको बताएका छन्। ‘यसले एउटा अन्तर्राष्ट्रिय सन्देश पनि दिएको छ- चीनका लागि नेपाल अब साधारण छिमेकी रहेन,’ चीनका निमित्त पूर्वाजदूत महेश मास्केले टिप्पणी गरे, ‘नेपालसँग हाम्रो सम्बन्ध ऐतिहासिक र समस्यारहित छ भन्ने सन्देश चिनियाँहरूले दिएका छन्।’

सीको लेखमार्फत नेपालसँगको सम्बन्धलाई सम्भवतः पहिलो पटक ‘असल दाजुभाइ’ का रूपमा पनि परिभाषित गरिएको छ, नेपाल-भारतबीच भाइ-भाइको सम्बन्ध छ भन्ने गरिएको छ। नेपाल-चीन दुवैतिर साम्यवादी दलहरू सत्तामा

रहेका कारण वैचारिक दृष्टिले उनीहरूको सम्बन्ध खासमा दाजुभाइकै जस्तो देखिन्छ।

अहिले नेपालमा चीनले चाहेजस्तै ‘राजनीतिक स्थायित्व’ समेत आएको छ। एमाले-माओवादीबीच एकता होस् भन्ने उसको पुरानो प्रेरणाले मूर्तरूप लिएको र एकीकृत पार्टीले सुविधाजनक बहुमत पाएर सरकार बनाएका बेला सी हिमालमुन्तिर भरेंका छन्। यसबीच उनको सबभन्दा बढी भेटघाट र व्यक्तिगत चिनाजानीसमेत भएका नेपाली नेताहरूमा नेकपाकै अध्यक्षद्वय केपी ओली र पुष्पकमल दाहाल पर्छन्। त्यसैले काठमाडौंमा कदाचित राजनीतिक नेतृत्व फेरिए पनि ‘नीतिगत निरन्तरता’ कायम रहनेमा बेइजिङको विश्वास बढेको हुनसक्छ।

यो अवस्थामा राष्ट्रपतीय तहबाट गरिने सम्झौताको कार्यान्वयन दुर्घटनामा नपर्ने उनीहरूको बुझाइ छ। नेकपाले सी भ्रमणको पूर्वसन्ध्यामा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीका अन्तर्राष्ट्रिय विभाग प्रमुखको उपस्थितिमा आफ्ना केन्द्रीय नेताहरूलाई ‘सी विचारधारा’बाट समेत प्रशिक्षित गराइसकेको छ। सम्भवतः यो दुई देशबीच वैचारिक अनुकूलता रहेको सन्देश दिने प्रयास थियो, भन्ने त्यो नेकपाभित्रै विवादको विषय बन्यो।

जानकारहरूका भनाइमा सीको आगमन नेपालको राजनीतिक अनुकूलताका कारणमात्र नभई भूराजनीतिक आवश्यकताबाट समेत निर्देशित छ। ‘अमेरिकाले नेपालमा पछिल्लो समय जुन स्तरको चासो र उपस्थिति देखायो, त्यसले चिनियाँहरूलाई नेपाललाई साथमा लिनुपर्छ, यसको भूराजनीतिक महत्त्व निकै रहेछ भन्ने बोध गराएको छ,’ बेइजिङस्थित रनमिन विश्वविद्यालयबाट पीएचडी गरेका नेपाल-चीन सम्बन्धका अध्येता रूपक सापकोटाले भने, ‘अमेरिकाले इन्डो-प्यासिफिक स्ट्राटेजी (आईपीएस) ल्याएपछि नेपाल त्यसतर्फ ढल्केला कि भन्नेमा पनि चिनियाँहरूको चासो छ। त्यसो हुन नदिन आफैले पहल गर्नुपर्ने उनीहरूले ठानेका छन्।’

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

कोचाकोचले दुर्घटना

३४ सिटको बसमा तेब्बरभन्दा बढी यात्रु

११ को मृत्यु, १०० घाइते

‘रूखमा अड्किएर बाँचे’

■ अनिश तिवारी (सिन्धुपाल्चोक)

- छविदलाल भट्टराई, घाइते (टेकनडाँडा, सिन्धुपाल्चोक)

क्षमताभन्दा बढी यात्रु लिएर सिन्धुपाल्चोकको भोर्तासिपाबाट काठमाडौं गइरहेको बस शुक्रबार इन्द्रावती गाउँपालिकाको तिर्खुमोडमा सडकबाट खस्दा ११ जनाको मृत्यु भएको छ। सय जना घाइते छन्।

हेलम्बु यातायातको बारम्ब २७५ नम्बरको बस कच्ची सडकबाट डेढ सय मिटर तल खसेको थियो। मोडबाट पल्टेको बस तल्लो सडकमा बजारिँदै फरेको थियो। दसैँ मनाएर फर्केका यात्रु लिएर बिहान ८ बजे भोर्तासिपा गाउँबाट हिँडेको बस ९ बजेर ५५ मिनेटमा दुर्घटनाग्रस्त भएको हो। ‘३४ सिटको बस ओभरलोडकै कारण पार्टपुर्जाले काम गर्न नसकेर कच्ची सडकको मोडबाट तल खसेको देखिन्छ,’ घटनास्थलबाट चौतारा फर्किएका सिन्धुपाल्चोकका प्रहरी प्रमुख प्रज्वल महर्जनले भने। दुर्घटनामा चालक केदार श्रेष्ठको पनि मृत्यु भएको छ। प्रहरीका अनुसार घटनास्थलमा ५ जना, अस्पताल लैजाने क्रममा वाटोमा १ र धुलिखेल अस्पतालमा ५ जनाको मृत्यु भएको हो। इन्द्रावती गाउँपालिका-९ का जुनादेवी लम्साल, विनोद लम्साल र हीरा श्रेष्ठ, इन्द्रावती-३ का सुवास तामाङ, इन्द्रावती-४ का अनुज तामाङ, इन्द्रावती-५ की मीना मगर, इन्द्रावती-६ का सुमित पुर्कोटी, इन्द्रावती-१० का रितेश आचार्य, बनेपा नगरपालिका-१० का केदार श्रेष्ठ, संगीता मिजार, बार्हबिसे-९ की सुमिता श्रेष्ठको मृत्यु भएको छ।

टायरको हावा फुस्किरहेको अवस्थामा चालकले बस मोड्न खोज्दा ब्रेक फेल भएर पल्टिएको प्रत्यक्षदर्शी सुबन गिरीले बताए।

बाँकी पृष्ठ ३ ►

काठमाडौंमा डेरा गरी बस्दै आएको म दसैँ मान्न गाउँ गएको थिएँ। शुक्रबार काठमाडौं फर्किन बिहान ६ बजेदेखि गाडी कुरैँ। निकै बेरपछि बस आयो। छतसमेत भरिभराउ थियो। होकामा पनि मान्छे, फुन्डिएका थिए। म एकैले भए त होकामै फुन्डिन्थेँ। साथमा दिदी, दुइटी भान्जी, मीत छोरा पनि थिए। दिदी कोचिएर बसभित्र पस्नु भो। म भान्जी लिएर छतमा चढेँ। छतमा पनि लगभग ५० जना थिए। कोचिएर बसेका थियौँ। कच्ची बाटोले हो या मान्छे धेरै भएर हो, बस ढलमल गरेर गुडिरहेको थियो। अब मान्छे नहाल भन्दै झाइभरलाई गाली पनि गर्थौँ। हामी चढेको ठाउँबाट बस एक किलोमिटर पर पुगेको मात्रै थियो, केही पड्किएजस्तो आवाज आयो। खलसी ‘टायर पन्चर भयो’ भन्दै ओर्लियो, बस भने गुडिरह्यो। एकछिनपछि झाइभरले ‘गाडीको ब्रेक फेल भयो, ज्यान बचाउन सक्नुहुन्छ भने हाम्फाल्नुस्’ भन्यो। सबै जना रन-कराउन थाले। म नजिकै बसेका एकजना भाइ हाम्फाली हाले। मैले भान्जीलाई ‘केही हुन्न हामी पनि हाम फालौं’ भनें। हाम्फाल्यौं। म कोइरालोको रूखमा अड्किएँ। बस भीरैभीर खस्यो। धेरै तल रूखमा गएर अड्कियो। रूखबाट ओर्लिएँ। दिदी र भान्जी खोज्न थाले। मेरो छाती र खुट्टा वेस्सरी दुखिरहेको थियो। बस नजिकै जाँदा कोही रूखले थिँचिएका थिए, कोही रगताम्य भएर केही नवोल्ने भइसकेका थिए। कसलाई उठाउँ, कसलाई छोडौं जस्तो भयो। अतारलिएँ। बोल्ने नसकेने भएँ। रिगटा लाग्यो। दिदी बस अगाडि पछारिएकी थिइन्। घाइतेहरू छटपटाइरहेका थिए। एकैछिनमा उद्धारकर्मी आएर उठाउन थाले। दिदीको करड र खुट्टा भाँचिएको छ। मीत छोरा बितेछन्। मलाई भतिजले मोटरसाइकलमा हालेर ट्रमा सेन्टरमा ल्याए। छाती र कम्मर मुनिको भाग दुखेको छ। धन्य देवले बचाए।

(ट्रमा सेन्टरमा उपचाररत भट्टराईसँग फातिमा बानुको कुराकानी)

सेवाको तेह्रौं वर्ष प्रवेश

यस सुखद अवसरमा सन्पूर्ण ग्राहकवर्ग, शेयरधनि महानुभावहरू, शुभचिन्तकहरू

तथा नियमनकारी निकायहरूमा हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरूमा

अझै उच्च स्तरीय सेवा प्रदान गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै शुभ-दिपावली तथा छठ पर्वको

उपलक्ष्यमा हार्दिक मंगलमय शुभ-कामना व्यक्त गर्दछौं।

१२२
शाखा संजाल१४२
ए.टी.एम५ लाख
भन्दा बढी ग्राहकसन्राइज बैंक लिमिटेड
SUNRISE BANK LIMITED
RISING TO SERVEहामी
सँग-सँगै

f/sunrisebanknepal

Toll Free No.:

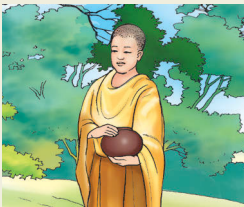
1660 01 22444

www.sunrisebank.com.np

मित्र

सी भ्रमण सुरक्षामा जनमुक्ति सेना पनि

बुद्धभद्र, जसले चीनमा बौद्धधर्म फैलाए

चीन पुगेको नेपाली पालुङ्गो

सीलाई राष्ट्रपति भण्डारीले स्वागत गर्ने, प्रधानमन्त्री ओलीसँग पहिलो भेट विमानस्थलमै

सी आगमनको सन्देश

चीनले नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देश दिन चाहेको छ

■ सुधीर शर्मा (काठमाडौं)

केही वर्षयता नेपालमा चीनलाई लिएर दुइटा विषयमा चर्चा हुने गर्थ्यो : रेल र राष्ट्रपति। यीमध्ये चिनियाँ राष्ट्रपति त २३ वर्षको अन्तरालमा शनिबार नेपाल भ्रमणमा आउँदै छन्। केरूङ-काठमाडौं रेलमार्गले भने कहिले मूर्तरूप पाउला वा नपाउला, त्यसको छनक पनि यही भ्रमणमा मिल्नेछ।

रेलमार्गबाहेक पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित दर्जनभन्दा बढी सम्झौता हुने भएकाले राष्ट्रपति सी चिनफिङको भ्रमणलाई यहाँ महत्त्वका साथ हेरिएको छ। चीनले भने आर्थिक साझेदारीसँगै नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देशसमेत दिन चाहेको छ।

‘चीन महाशक्ति बनेको र त्यहाँ प्रभावशाली नेतृत्व उदाएको अवस्थामा उसले नेपालसँग साझेदारी बढाउन चाहेको छ,’ नेपाल-चीन मामिलाका जानकार पूर्वराष्ट्रमन्त्री एवं सत्तारूढ नेकपाका प्रवक्ता नारायणकाजी श्रेष्ठले भने, ‘त्यसैले यो भ्रमणको महत्त्व असाधारण छ।’

राष्ट्रपति सी स्वयंले शुक्रबार कान्तिपुरमा प्रकाशित आफ्नो आलेखमार्फत नेपालसँग गहिरो सम्बन्ध विस्तार गर्न चाहेको सन्देश दिएका छन्। उनले नेपालसँग ‘पहाड र नदीले जोडिएको युगौयुग पुरानो सम्बन्ध’ रहेको उल्लेख गर्दै त्यसलाई इतिहास, भूगोल, धर्म र संस्कृतिको जगमा प्रस्तुत गरेका छन्। र, अब यो सम्बन्धलाई अझ गाढा बनाउन चाहेको बताएका छन्। ‘यसले एउटा अन्तर्राष्ट्रिय सन्देश पनि दिएको छ- चीनका लागि नेपाल अब साधारण छिमेकी रहेन,’ चीनका निमित्त पूर्वाजदूत महेश मास्केले टिप्पणी गरे, ‘नेपालसँग हाम्रो सम्बन्ध ऐतिहासिक र समस्यारहित छ भन्ने सन्देश चिनियाँहरूले दिएका छन्।’

सीको लेखमार्फत नेपालसँगको सम्बन्धलाई सम्भवतः पहिलो पटक ‘असल दाजुभाइ’ का रूपमा पनि परिभाषित गरिएको छ, नेपाल-भारतबीच भाइ-भाइको सम्बन्ध छ भन्ने गरिएको छ। नेपाल-चीन दुवैतिर साम्यवादी दलहरू सत्तामा

रहेका कारण वैचारिक दृष्टिले उनीहरूको सम्बन्ध खासमा दाजुभाइकै जस्तो देखिन्छ।

अहिले नेपालमा चीनले चाहेजस्तै ‘राजनीतिक स्थायित्व’ समेत आएको छ। एमाले-माओवादीबीच एकता होस् भन्ने उसको पुरानो प्रेरणाले मूर्तरूप लिएको र एकीकृत पार्टीले सुविधाजनक बहुमत पाएर सरकार बनाएका बेला सी हिमालमुन्तिर भरेंका छन्। यसबीच उनको सबभन्दा बढी भेटघाट र व्यक्तिगत चिनाजानीसमेत भएका नेपाली नेताहरूमा नेकपाकै अध्यक्षद्वय केपी ओली र पुष्पकमल दाहाल पर्छन्। त्यसैले काठमाडौंमा कदाचित राजनीतिक नेतृत्व फेरिए पनि ‘नीतिगत निरन्तरता’ कायम रहनेमा बेइजिङको विश्वास बढेको हुनसक्छ।

यो अवस्थामा राष्ट्रपतीय तहवाट गरिने सम्झौताको कार्यान्वयन दुर्घटनामा नपर्ने उनीहरूको बुझाइ छ। नेकपाले सी भ्रमणको पूर्वसन्ध्यामा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीका अन्तर्राष्ट्रिय विभाग प्रमुखको उपस्थितिमा आफ्ना केन्द्रीय नेताहरूलाई ‘सी विचारधारा’वाट समेत प्रशिक्षित गराइसकेको छ। सम्भवतः यो दुई देशबीच वैचारिक अनुकूलता’ रहेको सन्देश दिने प्रयास थियो, भन्ने त्यो नेकपाभित्रै विवादको विषय बन्यो।

जानकारहरूका भनाइमा सीको आगमन नेपालको राजनीतिक अनुकूलताका कारणमात्र नभई भूराजनीतिक आवश्यकतावाट समेत निर्देशित छ। ‘अमेरिकाले नेपालमा पछिल्लो समय जुन स्तरको चासो र उपस्थिति देखायो, त्यसले चिनियाँहरूलाई नेपाललाई साथमा लिनुपर्छ, यसको भूराजनीतिक महत्त्व निकै रहेछ भन्ने बोध गराएको छ,’ बेइजिङस्थित रनमिन विश्वविद्यालयवाट पीएचडी गरेका नेपाल-चीन सम्बन्धका अध्येता रूपक सापकोटाले भने, ‘अमेरिकाले इन्डो-प्यासिफिक स्ट्राटेजी (आईपीएस) ल्याएपछि नेपाल त्यसतर्फ ढल्केला कि भन्नेमा पनि चिनियाँहरूको चासो छ। त्यसो हुन नदिन आफैले पहल गर्नुपर्ने उनीहरूले ठानेका छन्।’

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

कोचाकोचले दुर्घटना

३४ सिटको बसमा तेब्बरभन्दा बढी यात्रु

११ को मृत्यु, १०० घाइते

‘रूखमा अड्किएर बाँचे’

■ अनिश तिवारी (सिन्धुपाल्चोक)

- छविदलाल भट्टराई, घाइते (टेकनडाँडा, सिन्धुपाल्चोक)

क्षमताभन्दा बढी यात्रु लिएर सिन्धुपाल्चोकको भोर्तासिपाबाट काठमाडौं गइरहेको बस शुक्रबार इन्द्रावती गाउँपालिकाको तिर्खुमोडमा सडकबाट खस्दा ११ जनाको मृत्यु भएको छ। सय जना घाइते छन्।

हेलम्बु यातायातको बारम्ब २७५ नम्बरको बस कच्ची सडकबाट डेढ सय मिटर तल खसेको थियो। मोडबाट पल्टेको बस तल्लो सडकमा बजारिँदै भरेको थियो। दसैँ मनाएर फर्केका यात्रु लिएर बिहान ८ बजे भोर्तासिपा गाउँबाट हिँडेको बस ९ बजेर ५५ मिनेटमा दुर्घटनाग्रस्त भएको हो। ‘३४ सिटको बस ओभरलोडकै कारण पार्टपुर्जाले काम गर्न नसकेर कच्ची सडकको मोडबाट तल खसेको देखिन्छ,’ घटनास्थलबाट चौतारा फर्किएका सिन्धुपाल्चोकका प्रहरी प्रमुख प्रज्वल महर्जनले भने। दुर्घटनामा चालक केदार श्रेष्ठको पनि मृत्यु भएको छ। प्रहरीका अनुसार घटनास्थलमा ५ जना, अस्पताल लैजाने क्रममा वाटोमा १ र धुलिखेल अस्पतालमा ५ जनाको मृत्यु भएको हो। इन्द्रावती गाउँपालिका-९ का जुनादेवी लम्साल, विनोद लम्साल र हीरा श्रेष्ठ, इन्द्रावती-३ का सुवास तामाङ, इन्द्रावती-४ का अनुज तामाङ, इन्द्रावती-५ की मीना मगर, इन्द्रावती-६ का सुमित पुर्कोटी, इन्द्रावती-१० का रितेश आचार्य, बनेपा नगरपालिका-१० का केदार श्रेष्ठ, संगीता मिजार, बार्हबिसे-९ की सुमिता श्रेष्ठको मृत्यु भएको छ।

टायरको हावा फुस्किरहेको अवस्थामा चालकले बस मोड्न खोज्दा ब्रेक फेल भएर पल्टिएको प्रत्यक्षदर्शी सुबन गिरीले बताए।

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

काठमाडौंमा डेरा गरी बस्दै आएको म दसैँ मान्न गाउँ गएको थिएँ। शुक्रबार काठमाडौं फर्किन बिहान ६ बजेदेखि गाडी कुरैँ। निकै बेरपछि बस आयो। छतसमेत भरिभराउ थियो। होकामा पनि मान्छे, भुन्डिएका थिए। म एकैले भए त होकामै भुन्डिन्थेँ। साथमा दिदी, दुइटी भान्जी, मीत छोरा पनि थिए। दिदी कोच्चिएर बसभित्र पस्नु भो। म भान्जी लिएर छतमा चढेँ। छतमा पनि लगभग ५० जना थिए। कोच्चिएर बसेका थियौँ। कच्ची बाटोले हो या मान्छे धेरै भएर हो, बस ढलमल गरेर गुडिरहेको थियो। अब मान्छे नहाल भन्दै झाङभरलाई गाली पनि गर्थौँ। हामी चढेको ठाउँबाट बस एक किलोमिटर पर पुगेको मात्रै थियो, केही पड्किएजस्तो आवाज आयो। खलसी ‘टायर पन्चर भयो’ भन्दै ओर्लियो, बस भने गुडिरह्यो। एकछिनपछि झाङभरले ‘गाडीको ब्रेक फेल भयो, ज्यान बचाउन सक्नुहुन्छ भने हाम्फाल्नुस्’ भन्यो। सबै जना रन-कराउन थाले। म नजिकै बसेका एकजना भाइ हाम्फाली हाले। मैले भान्जीलाई ‘केही हुन्न हामी पनि हाम फालौं’ भनें। हाम्फाल्यौं। म कोइरालोको रूखमा अड्किएँ। बस भीरेभीर खस्यो। धेरै तल रूखमा गएर अड्कियो। रूखबाट ओर्लिएँ। दिदी र भान्जी खोज्न थाले। मेरो छाती र खुट्टा वेस्सरी दुखिरहेको थियो। बस नजिकै जाँदा कोही रूखले थिँचिएका थिए, कोही रगताम्य भएर केही नवोल्ने भइसकेका थिए। कसलाई उठाउँ, कसलाई छोडौं जस्तो भयो। अतारलिएँ। बोल्ने नसकेने भएँ। रिगटा लाग्यो। दिदी बस अगाडि पछारिएकी थिइन्। घाइतेहरू छट्पटाइरहेका थिए। एकैछिनमा उद्धारकर्मी आएर उठाउन थाले। दिदीको करङ र खुट्टा भाँचिएको छ। मीत छोरा बितेछन्। मलाई भतिजले मोटरसाइकलमा हालेर ट्रमा सेन्टरमा ल्याए। छाती र कम्मर मुनिको भाग दुखेको छ। धन्य देवले बचाए।

(ट्रमा सेन्टरमा उपचाररत भट्टराईसँग फातिमा बानुको कुराकानी)

सेवाको तेह्रौं वर्ष प्रवेश

यस सुखद अवसरमा सन्पूर्ण ग्राहकवर्ग, शेयरधनि महानुभावहरू, शुभचिन्तकहरू तथा नियमनकारी निकायहरूमा हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरूमा अझै उच्च स्तरीय सेवा प्रदान गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै शुभ-दिपावली तथा छठ पर्वको उपलक्ष्यमा हार्दिक मंगलमय शुभ-कामना व्यक्त गर्दछौं।

१२२ शाखा संजाल

१४२ ए.टी.एम

५ लाख भन्दा बढी ग्राहक

सन्राइज बैंक लिमिटेड
SUNRISE BANK LIMITED
RISING TO SERVE

हामी
सँग-सँगै

f/sunrisebanknepal

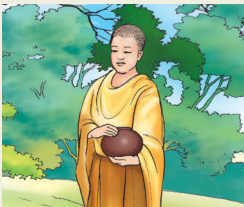
Toll Free No.:
1660 01 22444

www.sunrisebank.com.np

मित्र

सी भ्रमण सुरक्षामा
जनमुक्ति सेना पनि

बुद्धभद्र, जसले चीनमा
बौद्धधर्म फैलाए

चीन पुगेको
नेपाली पालुङ्गो

सीलाई राष्ट्रपति
भण्डारीले स्वागत गर्ने,
प्रधानमन्त्री ओलीसँग
पहिलो भेट विमानस्थलमै

सी आगमनको सन्देश

चीनले नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देश दिन चाहेको छ

■ सुधीर शर्मा (काठमाडौं)

केही वर्षयता नेपालमा चीनलाई लिएर दुइटा विषयमा चर्चा हुने गर्थ्यो : रेल र राष्ट्रपति । यीमध्ये चिनियाँ राष्ट्रपति त २३ वर्षको अन्तरालमा शनिबार नेपाल भ्रमणमा आउँदै छन् । केरूङ-काठमाडौं रेलमार्गले भने कहिले मूर्तरूप पाउला वा नपाउला, त्यसको छनक पनि यही भ्रमणमा मिल्नेछ ।

रेलमार्गबाहेक पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित दर्जनभन्दा बढी सम्झौता हुने भएकाले राष्ट्रपति सी चिनफिङको भ्रमणलाई यहाँ महत्त्वका साथ हेरिएको छ । चीनले भने आर्थिक साझेदारीसँगै नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देशसमेत दिन चाहेको छ ।

‘चीन महाशक्ति बनेको र त्यहाँ प्रभावशाली नेतृत्व उदाएको अवस्थामा उसले नेपालसँग साझेदारी बढाउन चाहेको छ,’ नेपाल-चीन मामिलाका जानकार पूर्वराष्ट्रमन्त्री एवं सत्तारूढ नेकपाका प्रवक्ता नारायणकाजी श्रेष्ठले भने, ‘त्यसैले यो भ्रमणको महत्त्व असाधारण छ ।’

राष्ट्रपति सी स्वयंले शुक्रबार कान्तिपुरमा प्रकाशित आफ्नो आलेखमार्फत नेपालसँग गहिरो सम्बन्ध विस्तार गर्न चाहेको सन्देश दिएका छन् । उनले नेपालसँग ‘पहाड र नदीले जोडिएको युगोयुग पुरानो सम्बन्ध’ रहेको उल्लेख गर्दै त्यसलाई इतिहास, भूगोल, धर्म र संस्कृतिको जगमा प्रस्तुत गरेका छन् । र, अब यो सम्बन्धलाई अझ गाढा बनाउन चाहेको बताएका छन् । ‘यसले एउटा अन्तर्राष्ट्रिय सन्देश पनि दिएको छ- चीनका लागि नेपाल अब साधारण छिमेकी रहेन,’ चीनका निमित्त पूर्वाजदूत महेश मास्केले टिप्पणी गरे, ‘नेपालसँग हाम्रो सम्बन्ध ऐतिहासिक र समस्यारहित छ भन्ने सन्देश चिनियाँहरूले दिएका छन् ।’

सीको लेखमार्फत नेपालसँगको सम्बन्धलाई सम्भवतः पहिलो पटक ‘असल दाजुभाइ’ का रूपमा पनि परिभाषित गरिएको छ, नेपाल-भारतबीच भाइ-भाइको सम्बन्ध छ भन्ने गरिएको छ । नेपाल-चीन दुवैतिर साम्यवादी दलहरू सत्तामा

रहेका कारण वैचारिक दृष्टिले उनीहरूको सम्बन्ध खासमा दाजुभाइकै जस्तो देखिन्छ ।

अहिले नेपालमा चीनले चाहेजस्तै ‘राजनीतिक स्थायित्व’ समेत आएको छ । एमाले-माओवादीबीच एकता होस् भन्ने उसको पुरानो प्रेरणाले मूर्तरूप लिएको र एकीकृत पार्टीले सुविधाजनक बहुमत पाएर सरकार बनाएका बेला सी हिमालमुन्तिर भर्योका छन् । यसबीच उनको सबभन्दा बढी भेटघाट र व्यक्तिगत चिनाजानीसमेत भएका नेपाली नेताहरूमा नेकपाकै अध्यक्षद्वय केपी ओली र पुष्पकमल दाहाल पर्छन् । त्यसैले काठमाडौंमा कदाचित राजनीतिक नेतृत्व फेरिए पनि ‘नीतिगत निरन्तरता’ कायम रहनेमा बेइजिङको विश्वास बढेको हुनसक्छ ।

यो अवस्थामा राष्ट्रपतीय तहबाट गरिने सम्झौताको कार्यान्वयन दुर्घटनामा नपर्ने उनीहरूको बुझाइ छ । नेकपाले सी भ्रमणको पूर्वसन्ध्यामा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीका अन्तर्राष्ट्रिय विभाग प्रमुखको उपस्थितिमा आफ्ना केन्द्रीय नेताहरूलाई ‘सी विचारधारा’बाट समेत प्रशिक्षित गराइसकेको छ । सम्भवतः यो दुई देशबीच वैचारिक अनुकूलता’ रहेको सन्देश दिने प्रयास थियो, भन्ने त्यो नेकपाभित्रै विवादको विषय बन्यो ।

जानकारहरूका भनाइमा सीको आगमन नेपालको राजनीतिक अनुकूलताका कारणमात्र नभई भूराजनीतिक आवश्यकताबाट समेत निर्देशित छ । ‘अमेरिकाले नेपालमा पछिल्लो समय जुन स्तरको चासो र उपस्थिति देखायो, त्यसले चिनियाँहरूलाई नेपाललाई साथमा लिनुपर्छ, यसको भूराजनीतिक महत्त्व निकै रहेछ भन्ने बोध गराएको छ,’ बेइजिङस्थित रनमिन विश्वविद्यालयबाट पीएचडी गरेका नेपाल-चीन सम्बन्धका अध्येता रूपक सापकोटाले भने, ‘अमेरिकाले इन्डो-प्यासिफिक स्ट्राटेजी (आईपीएस) ल्याएपछि नेपाल त्यसतर्फ ढल्केला कि भन्नेमा पनि चिनियाँहरूको चासो छ । त्यसो हुन नदिन आफैले पहल गर्नुपर्ने उनीहरूले ठानेका छन् ।’

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

कोचाकोचले दुर्घटना

३४ सिटको बसमा तेब्बरभन्दा बढी यात्रु

११ को मृत्यु, १०० घाइते

‘रूखमा अड्किएर बाँचे’

■ अनिश तिवारी (सिन्धुपाल्चोक)

क्षमताभन्दा बढी यात्रु लिएर सिन्धुपाल्चोकको भोर्तासिपाबाट काठमाडौं गइरहेको बस शुक्रबार इन्द्रावती गाउँपालिकाको तिर्खुमोडमा सडकबाट खस्दा ११ जनाको मृत्यु भएको छ । सय जना घाइते छन् ।

हेलम्बु यातायातको बारम्भ २७५ नम्बरको बस कच्ची सडकबाट डेढ सय मिटर तल खसेको थियो । मोडबाट पल्टेको बस तल्लो सडकमा बजारिँदै भरेको थियो । दसैँ मनाएर फर्केका यात्रु लिएर बिहान ८ बजे भोर्तासिपा गाउँबाट हिँडेको बस ९ बजेर ५५ मिनेटमा दुर्घटनाग्रस्त भएको हो । ‘३४ सिटको बस ओभरलोडकै कारण पार्टपुर्जाले काम गर्न नसकेर कच्ची सडकको मोडबाट तल खसेको देखिन्छ,’ घटनास्थलबाट चौतारा फर्किएका सिन्धुपाल्चोकका प्रहरी प्रमुख प्रज्वल महर्जनले भने । दुर्घटनामा चालक केदार श्रेष्ठको पनि मृत्यु भएको छ । प्रहरीका अनुसार घटनास्थलमा ५ जना, अस्पताल लैजाने क्रममा वाटोमा १ र धुलिखेल अस्पतालमा ५ जनाको मृत्यु भएको हो । इन्द्रावती गाउँपालिका-९ का जुनादेवी लम्साल, विनोद लम्साल र हीरा श्रेष्ठ, इन्द्रावती-३ का सुवास तामाङ, इन्द्रावती-४ का अनुज तामाङ, इन्द्रावती-५ की मीना मगर, इन्द्रावती-६ का सुमित पुर्कोटी, इन्द्रावती-१० का रितेश आचार्य, बनेपा नगरपालिका-१० का केदार श्रेष्ठ, संगीता मिजार, बार्हबिसे-९ की सुमिता श्रेष्ठको मृत्यु भएको छ ।

टायरको हावा फुस्किरहेको अवस्थामा चालकले बस मोड्न खोज्दा ब्रेक फेल भएर पल्टिएको प्रत्यक्षदर्शी सुबन गिरीले बताए ।

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

- छविदलाल भट्टराई, घाइते (टेकनडाँडा, सिन्धुपाल्चोक)

काठमाडौंमा डेरा गरी बस्दै आएको म दसैँ मान्न गाउँ गएको थिएँ । शुक्रबार काठमाडौं फर्किन बिहान ६ बजेदेखि गाडी कुरैँ । निकै बेरपछि बस आयो । छतसमेत भरिभराउ थियो । होकामा पनि मान्छे, भुन्डिएका थिए । म एकैले भए त होकामै भुन्डिन्थेँ । साथमा दिदी, दुइटी भान्जी, मीत छोरा पनि थिए । दिदी कोच्चिएर बसभित्र पस्नु भो । म भान्जी लिएर छतमा चढेँ । छतमा पनि लगभग ५० जना थिए । कोच्चिएर बसेका थियौँ । कच्ची बाटोले हो या मान्छे धेरै भएर हो, बस ढलमल गरेर गुडिरहेको थियो । अब मान्छे नहाल भन्दै झाङ्भरलाई गाली पनि गर्थौँ । हामी चढेको ठाउँबाट बस एक किलोमिटर पर पुगेको मात्रै थियो, केही पड्किएजस्तो आवाज आयो । खलसी ‘टायर पन्चर भयो’ भन्दै ओर्लियो, बस भने गुडिरह्यो । एकछिनपछि झाङ्भरले ‘गाडीको ब्रेक फेल भयो, ज्यान बचाउन सक्नुहुन्छ भने हाम्फाल्नुस्’ भन्यो । सबै जना रन-कराउन थाले । म नजिकै बसेका एकजना भाइ हाम्फाली हाले । मैले भान्जीलाई ‘केही हुन्न हामी पनि हाम फालौ’ भनेँ । हाम्फाल्यौँ । म कोइरालोको रूखमा अड्किएँ । बस भीरेभीर खस्यो । धेरै तल रूखमा गएर अड्कियो । रूखबाट ओर्लिएँ । दिदी र भान्जी खोज्न थाले । मेरो छाती र खुट्टा वेस्सरी दुखिरहेको थियो । बस नजिकै जाँदा कोही रूखले थिँचिएका थिए, कोही रगताम्य भएर केही नवोल्ने भइसकेका थिए । कसलाई उठाउँ, कसलाई छोडौँ जस्तो भयो । अतारलिएँ । बोल्ने नसकेने भएँ । रिगटा लाग्यो । दिदी बस अगाडि पछारिएकी थिइन् । घाइतेहरू छटपटाइरहेका थिए । एकैछिनमा उद्धारकर्मी आएर उठाउन थाले । दिदीको करङ र खुट्टा भाँचिएको छ । मीत छोरा बितेछन् । मलाई भतिजले मोटरसाइकलमा हालेर ट्रमा सेन्टरमा ल्याए । छाती र कम्मर मुनिको भाग दुखेको छ । धन्य देवले बचाए ।

(ट्रमा सेन्टरमा उपचाररत भट्टराईसँग फातिमा बानुको कुराकानी)

सेवाको तेह्रौं वर्ष प्रवेश

यस सुखद अवसरमा सन्पूर्ण ग्राहकवर्ग, शेयरधनि महानुभावहरू, शुभचिन्तकहरू तथा नियमनकारी निकायहरूमा हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरूमा अझै उच्च स्तरीय सेवा प्रदान गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै शुभ-दिपावली तथा छठ पर्वको उपलक्ष्यमा हार्दिक मंगलमय शुभ-कामना व्यक्त गर्दछौं ।

१२२
शाखा संजाल

१४२
ए.टी.एम

५ लाख
भन्दा बढी ग्राहक

सन्राइज बैंक लिमिटेड
SUNRISE BANK LIMITED
RISING TO SERVE

हामी
सँग-सँगै

f/sunrisebanknepal

Toll Free No.:

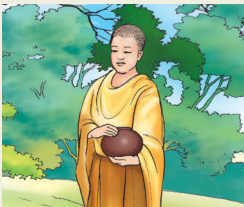
1660 01 22444

www.sunrisebank.com.np

मित्र

सी भ्रमण सुरक्षामा
जनमुक्ति सेना पनि

बुद्धभद्र, जसले चीनमा
बौद्धधर्म फैलाए

चीन पुगेको
नेपाली पालुङ्गो

सीलाई राष्ट्रपति
भण्डारीले स्वागत गर्ने,
प्रधानमन्त्री ओलीसँग
पहिलो भेट विमानस्थलमै

सी आगमनको सन्देश

चीनले नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देश दिन चाहेको छ

■ सुधीर शर्मा (काठमाडौं)

केही वर्षयता नेपालमा चीनलाई लिएर दुइटा विषयमा चर्चा हुने गर्थ्यो : रेल र राष्ट्रपति। यीमध्ये चिनियाँ राष्ट्रपति त २३ वर्षको अन्तरालमा शनिबार नेपाल भ्रमणमा आउँदै छन्। केरूङ-काठमाडौं रेलमार्गले भने कहिले मूर्तरूप पाउला वा नपाउला, त्यसको छनक पनि यही भ्रमणमा मिल्नेछ।

रेलमार्गबाहेक पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित दर्जनभन्दा बढी सम्झौता हुने भएकाले राष्ट्रपति सी चिनफिङको भ्रमणलाई यहाँ महत्त्वका साथ हेरिएको छ। चीनले भने आर्थिक साझेदारीसँगै नेपाल आफ्नो प्राथमिकताको मुलुक भएको राजनीतिक सन्देशसमेत दिन चाहेको छ।

‘चीन महाशक्ति बनेको र त्यहाँ प्रभावशाली नेतृत्व उदाएको अवस्थामा उसले नेपालसँग साझेदारी बढाउन चाहेको छ,’ नेपाल-चीन मामिलाका जानकार पूर्वराष्ट्रमन्त्री एवं सत्तारूढ नेकपाका प्रवक्ता नारायणकाजी श्रेष्ठले भने, ‘त्यसैले यो भ्रमणको महत्त्व असाधारण छ।’

राष्ट्रपति सी स्वयंले शुक्रबार कान्तिपुरमा प्रकाशित आफ्नो आलेखमार्फत नेपालसँग गहिरो सम्बन्ध विस्तार गर्न चाहेको सन्देश दिएका छन्। उनले नेपालसँग ‘पहाड र नदीले जोडिएको युगौयुग पुरानो सम्बन्ध’ रहेको उल्लेख गर्दै त्यसलाई इतिहास, भूगोल, धर्म र संस्कृतिको जगमा प्रस्तुत गरेका छन्। र, अब यो सम्बन्धलाई अझ गाढा बनाउन चाहेको बताएका छन्। ‘यसले एउटा अन्तर्राष्ट्रिय सन्देश पनि दिएको छ- चीनका लागि नेपाल अब साधारण छिमेकी रहेन,’ चीनका निमित्त पूर्वाजदूत महेश मास्केले टिप्पणी गरे, ‘नेपालसँग हाम्रो सम्बन्ध ऐतिहासिक र समस्यारहित छ भन्ने सन्देश चिनियाँहरूले दिएका छन्।’

सीको लेखमार्फत नेपालसँगको सम्बन्धलाई सम्भवतः पहिलो पटक ‘असल दाजुभाइ’ का रूपमा पनि परिभाषित गरिएको छ, नेपाल-भारतबीच भाइ-भाइको सम्बन्ध छ भन्ने गरिएको छ। नेपाल-चीन दुवैतिर साम्यवादी दलहरू सत्तामा

रहेका कारण वैचारिक दृष्टिले उनीहरूको सम्बन्ध खासमा दाजुभाइकै जस्तो देखिन्छ।

अहिले नेपालमा चीनले चाहेजस्तै ‘राजनीतिक स्थायित्व’ समेत आएको छ। एमाले-माओवादीबीच एकता होस् भन्ने उसको पुरानो प्रेरणाले मूर्तरूप लिएको र एकीकृत पार्टीले सुविधाजनक बहुमत पाएर सरकार बनाएका बेला सी हिमालमुन्तिर भर्योका छन्। यसबीच उनको सबभन्दा बढी भेटघाट र व्यक्तिगत चिनाजानीसमेत भएका नेपाली नेताहरूमा नेकपाकै अध्यक्षद्वय केपी ओली र पुष्पकमल दाहाल पर्छन्। त्यसैले काठमाडौंमा कदाचित राजनीतिक नेतृत्व फेरिए पनि ‘नीतिगत निरन्तरता’ कायम रहनेमा बेइजिङको विश्वास बढेको हुनसक्छ।

यो अवस्थामा राष्ट्रपतीय तहबाट गरिने सम्झौताको कार्यान्वयन दुर्घटनामा नपर्ने उनीहरूको बुझाइ छ। नेकपाले सी भ्रमणको पूर्वसन्ध्यामा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीका अन्तर्राष्ट्रिय विभाग प्रमुखको उपस्थितिमा आफ्ना केन्द्रीय नेताहरूलाई ‘सी विचारधारा’बाट समेत प्रशिक्षित गराइसकेको छ। सम्भवतः यो दुई देशबीच वैचारिक अनुकूलता रहेको सन्देश दिने प्रयास थियो, भन्ने त्यो नेकपाभित्रै विवादको विषय बन्यो।

जानकारहरूका भनाइमा सीको आगमन नेपालको राजनीतिक अनुकूलताका कारणमात्र नभई भूराजनीतिक आवश्यकताबाट समेत निर्देशित छ। ‘अमेरिकाले नेपालमा पछिल्लो समय जुन स्तरको चासो र उपस्थिति देखायो, त्यसले चिनियाँहरूलाई नेपाललाई साथमा लिनुपर्छ, यसको भूराजनीतिक महत्त्व निकै रहेछ भन्ने बोध गराएको छ,’ बेइजिङस्थित रनमिन विश्वविद्यालयबाट पीएचडी गरेका नेपाल-चीन सम्बन्धका अध्येता रूपक सापकोटाले भने, ‘अमेरिकाले इन्डो-प्यासिफिक स्ट्राटेजी (आईपीएस) ल्याएपछि नेपाल त्यसतर्फ ढल्केला कि भन्नेमा पनि चिनियाँहरूको चासो छ। त्यसो हुन नदिन आफैले पहल गर्नुपर्ने उनीहरूले ठानेका छन्।’

बाँकी पृष्ठ ३ ►►

कोचाकोचले दुर्घटना

३४ सिटको बसमा तेब्बरभन्दा बढी यात्रु

११ को मृत्यु, १०० घाइते

‘रूखमा अड्किएर बाँचे’

■ अनिश तिवारी (सिन्धुपाल्चोक)

क्षमताभन्दा बढी यात्रु लिएर सिन्धुपाल्चोकको भोर्तासिपाबाट काठमाडौं गइरहेको बस शुक्रबार इन्द्रावती गाउँपालिकाको तिर्खुमोडमा सडकबाट खस्दा ११ जनाको मृत्यु भएको छ। सय जना घाइते छन्।

हेलम्बु यातायातको बारम्ब २७५ नम्बरको बस कच्ची सडकबाट डेढ सय मिटर तल खसेको थियो। मोडबाट पल्टेको बस तल्लो सडकमा बजारिँदै भरेको थियो। दसैँ मनाएर फर्केका यात्रु लिएर बिहान ८ बजे भोर्तासिपा गाउँबाट हिँडेको बस ९ बजेर ५५ मिनेटमा दुर्घटनाग्रस्त भएको हो। ‘३४ सिटको बस ओभरलोडकै कारण पार्टपुर्जाले काम गर्न नसकेर कच्ची सडकको मोडबाट तल खसेको देखिन्छ,’ घटनास्थलबाट चौतारा फर्किएका सिन्धुपाल्चोकका प्रहरी प्रमुख प्रज्वल महर्जनले भने। दुर्घटनामा चालक केदार श्रेष्ठको पनि मृत्यु भएको छ। प्रहरीका अनुसार घटनास्थलमा ५ जना, अस्पताल लैजाने क्रममा वाटोमा १ र धुलिखेल अस्पतालमा ५ जनाको मृत्यु भएको हो। इन्द्रावती गाउँपालिका-९ का जुनादेवी लम्साल, विनोद लम्साल र हीरा श्रेष्ठ, इन्द्रावती-३ का सुवास तामाङ, इन्द्रावती-४ का अनुज तामाङ, इन्द्रावती-५ की मीना मगर, इन्द्रावती-६ का सुमित पुर्कोटी, इन्द्रावती-१० का रितेश आचार्य, बनेपा नगरपालिका-१० का केदार श्रेष्ठ, संगीता मिजार, बार्हबिसे-९ की सुमिता श्रेष्ठको मृत्यु भएको छ।

टायरको हावा फुस्किरहेको अवस्थामा चालकले बस मोड्न खोज्दा ब्रेक फेल भएर पल्टिएको प्रत्यक्षदर्शी सुबन गिरीले बताए।

बाँकी पृष्ठ ३ ►

- छविदलाल भट्टराई, घाइते (टेकनडाँडा, सिन्धुपाल्चोक)

काठमाडौंमा डेरा गरी बस्दै आएको म दसैँ मान्न गाउँ गएको थिएँ। शुक्रबार काठमाडौं फर्किन बिहान ६ बजेदेखि गाडी कुरैँ। निकै बेरपछि बस आयो। छतसमेत भरिभराउ थियो। होकामा पनि मान्छे, भुन्डिएका थिए। म एकैले भए त होकामै भुन्डिन्थेँ। साथमा दिदी, दुइटी भान्जी, मीत छोरा पनि थिए। दिदी कोच्चिएर बसभित्र पस्नु भो। म भान्जी लिएर छतमा चढेँ। छतमा पनि लगभग ५० जना थिए। कोच्चिएर बसेका थियौँ। कच्ची बाटोले हो या मान्छे धेरै भएर हो, बस ढलमल गरेर गुडिरहेको थियो। अब मान्छे नहाल भन्दै झाङ्भरलाई गाली पनि गर्थौँ। हामी चढेको ठाउँबाट बस एक किलोमिटर पर पुगेको मात्रै थियो, केही पड्किएजस्तो आवाज आयो। खलसी ‘टायर पन्चर भयो’ भन्दै ओर्लियो, बस भने गुडिरह्यो। एकछिनपछि झाङ्भरले ‘गाडीको ब्रेक फेल भयो, ज्यान बचाउन सक्नुहुन्छ भने हाम्फाल्नुस्’ भन्यो। सबै जना रन-कराउन थाले। म नजिकै बसेका एकजना भाइ हाम्फाली हाले। मैले भान्जीलाई ‘केही हुन्न हामी पनि हाम फालौं’ भनें। हाम्फाल्यौं। म कोइरालोको रूखमा अड्किएँ। बस भीरेभीर खस्यो। धेरै तल रूखमा गएर अड्कियो। रूखबाट ओर्लिएँ। दिदी र भान्जी खोज्न थाले। मेरो छाती र खुट्टा वेस्सरी दुखिरहेको थियो। बस नजिकै जाँदा कोही रूखले थिँचिएका थिए, कोही रगताम्य भएर केही नवोल्ने भइसकेका थिए। कसलाई उठाउँ, कसलाई छोडौं जस्तो भयो। अतारलिएँ। बोल्ने नसकेने भएँ। रिगटा लाग्यो। दिदी बस अगाडि पछारिएकी थिइन्। घाइतेहरू छटपटाइरहेका थिए। एकैछिनमा उद्धारकर्मी आएर उठाउन थाले। दिदीको करङ र खुट्टा भाँचिएको छ। मीत छोरा बितेछन्। मलाई भतिजले मोटरसाइकलमा हालेर ट्रमा सेन्टरमा ल्याए। छाती र कम्मर मुनिको भाग दुखेको छ। धन्य देवले बचाए।

(ट्रमा सेन्टरमा उपचाररत भट्टराईसँग फातिमा बानुको कुराकानी)

सेवाको तेह्रौं वर्ष प्रवेश

यस सुखद अवसरमा सन्पूर्ण ग्राहकवर्ग, शेयरधनि महानुभावहरू, शुभचिन्तकहरू तथा नियमनकारी निकायहरूमा हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरूमा अझै उच्च स्तरीय सेवा प्रदान गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै शुभ-दिपावली तथा छठ पर्वको उपलक्ष्यमा हार्दिक मंगलमय शुभ-कामना व्यक्त गर्दछौं।

१२२
शाखा संजाल

१४२
ए.टी.एम

५ लाख
भन्दा बढी ग्राहक

सन्राइज बैंक लिमिटेड
SUNRISE BANK LIMITED
RISING TO SERVE

हामी
सँग-सँगै

f/sunrisebanknepal

Toll Free No.:

1660 01 22444

www.sunrisebank.com.np